

**AL-HOLIN LEIRILLÄ OLEVAT LAPSET JULKISESSA
KESKUSTELUSSA**
- lapsen edun ja lapsen oikeuksien näkökulma

Elina Soininen
Maisterintutkielma
Sosiaalityö
Yhteiskuntatieteiden ja fi-
losofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Syksy 2020

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos
Tekijä Soininen, Tuuli <u>Elina</u>	
Työn nimi Al-Holin leirillä olevat lapset julkisessa keskustelussa – lapsen edun ja lapsen oikeuksien näkökulma	
Oppiaine Sosiaalityö	Työn laji Pro Gradu – tutkielma Ohjaaja: Johanna Moilanen
Aika Syksy 2020	Sivumäärä 77 sivua + 1 liite
<p>Tiivistelmä</p> <p>Syyrian al-Holin leirillä olevien suomalaisten lasten ja heidän äitiensä ympärillä on käyty keskustelua siitä, mikä on valtion velvollisuus kansalaisiaan kohtaan. Tutkielmassa selvitettiin sitä, millaisena julkinen keskustelu leirillä olevien lasten ympärillä näyttäytyy sosiaalityölle keskeisten käsitteiden, lapsen edun ja lapsen oikeuksien näkökulmasta. Retoristen keinojen ja keskustelun taustalla vaikuttavien premissien lisäksi tutkimuksessa selvitettiin sitä, millaista sosiaalista toimintaa ja toiminta-alttiutta keskustelussa tuotetaan.</p> <p>Aineisto koostuu neljässä suomalaisessa sanomalehdessä julkaistusta 40 kantaa ottavasta kirjoituksesta. Analyysimenetelmänä oli Chaim Perelmanin (2007) argumentaatioteoriaan pohjautuva retorinen analyysi. Tutkimus nojaa oikeusfilosofiseen intressiteoriaan lapsen oikeuksista. Tässä lapsen oikeudet nähdään painavina intresseinä, jotka perustelevat muiden velvollisuudet. Tutkielma paikantuu humanitaarisen kriisin kontekstiin.</p> <p>Havainto oli, että kannanotot jakautuivat kolmeen eri näkökulmaan lapsen asemasta. Auttamisnäkökulmassa vedottiin lasten auttamiseen. Auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa vedottiin lasten auttamiseen, mutta siihen liitettiin turvallisuusnäkökulmia ja ehtoja. Riskinäkökulma vetosi pelkästään kansalaisten turvallisuuteen, jonka argumentoituin vaarantuvan, mikäli lapset ja heidän äitinsä palaavat Suomeen. Kahdessa viimeisessä näkökulmassa lapsen etu ja oikeus näyttäytyivät osittain ehdollisina periaatteina. Toiminta-alttiuden vaadetta tuotiin esiin kannanotoissa suorilla toimenpideehdotuksilla, jossa retoriikan keinona oli syyllistäminen ja vastuun osoittaminen. Mielikuvilla leirillä olevien lasten samuudesta tai poikkeavuudesta muihin lapsiin nähden tuotettiin epäsuoraa sosiaalista toimintaa. Näkökulmien takaa löytyi kaksi premissiä, joista premissi lapsen oikeudesta erityiseen suojeluun oli vahvin. Tässä vedottiin al-Holin leirillä olevien lasten yhdenvertaiseen ja oikeudenmukaiseen kohteluun. Toinen premisseistä oli kansalaisten oikeus elää turvassa, joka nähtiin osassa kannanotoissa ristiriitaisena lasten auttamisen kanssa.</p> <p>Lapsen edun ja oikeuksien voimakas puolustaminen osoittaa, että al-Holin leirillä olevien lasten oikeus erityiseen suojeluun ei ollut ristiriidaton lähtökohta. Tutkielman tulokset heijastavat arvoihin, oikeuksiin ja moraaliiin liittyvää keskustelua leirillä olevien lasten ympärillä. Se on myös osa laajempaa yhteiskunnallista keskustelua sosiaalityölle keskeisestä periaatteesta, heikoimmassa asemassa olevien ryhmien oikeuksista.</p>	
Asiasanat sosiaalityö, al-Holin leiri, julkinen keskustelu, lapsen etu, lapsen oikeudet, retorinen analyysi, oikeuksien intressiteoria	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	SOSIAALITYÖN PAIKKA GLOBAALIN KRIISIN EDESSÄ.....	4
2.1	Globaali sosiaalityö, humanitaarinen kriisi ja sosiaalityö	4
2.2	Al-Holin leiri globaalin kriisin ilmentymänä	7
2.3	Aiheeseen liittyvä aiempi tutkimus	9
3	TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT: LAPSEN ETU JA LAPSEN OIKEUDET	12
3.1	Lapsen etu.....	12
3.2	Oikeuksien määritelmästä.....	17
3.3	Oikeuksien tahto- ja intressiteoriat	19
3.4	Lapsen oikeudet – tutkielman teoreettiset valinnat.....	20
4	TUTKIMUKSELLISET VALINNAT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	25
4.1	Tutkimuskysymykset ja aineistoon liittyvät erityiskysymykset	25
4.2	Sosiaalinen konstruktionismi.....	28
4.3	Retorinen analyysi	29
4.4	Aineisto ja analyysin vaiheet	33
5	VASTAKOHTIEN RETORIikka	36
5.1	Puhujakategoriat ja kolme näkökulmaa lasten asemaan.....	36
5.2	Leirin epäinhimilliset olosuhteet – Isisin hirmuteot.....	40
5.3	Äitien teot, lasten hätä ja radikalisoituminen.....	42
5.4	Lapset – Isis-lapset.....	46
6	VAIHTOEHDOTTOMUUDEN JA VASTUUN RETORIikka	51
6.1	Auttamisen pakko, konsensus ja mallit.....	51
6.2	Vastuu ja syyllistäminen.....	56
7	LAPSEN OIKEUS ERITYISEEN SUOJELUUN – KANSALAISTEN OIKEUS ELÄÄ TURVASSA.....	60
7.1	Premissit.....	60
7.2	Lasten oikeudet ja intressit – aikuisten velvollisuudet.....	64
7.3	Toiminta-alttius ja sosiaalinen toiminta	66
8	POHDINTA	70
8.1	Tutkimuksen tarkastelua lapsen edun ja oikeuksien näkökulmasta	70
8.2	Tutkimuksen rajat ja mahdollisuudet.....	74
8.3	Johtopäätökset.....	76
	LÄHTEET	78
	LIITE 1: AINEISTO.....	86

1 JOHDANTO

Julkista keskustelua al-Holin leirillä olevien suomalaisten lasten ja heidän äitiensä ympärillä on käyty kohta kaksi vuotta. Keskustelu ei rajoitu vain Suomen rajojen sisälle ja sitä on käyty monilla eri areenoilla, kuten televisiossa, radiossa, sanomalehdissä, sosiaalisessa mediassa ja eduskunnassa. Keskusteluun on osallistunut useampia tahoja, niin yksityishenkilöitä kuin julkisen vallan edustajiakin, kuten presidentti Sauli Niinistö (2019). Suomessa käyty keskustelu kuuluu osaksi vuonna 2019 alkanutta kuumentunutta ja polarisoitunutta kansainvälistä debattia siitä, mikä on valtioiden velvollisuus omien kansalaistensa, erityisesti lasten, suhteen (Mustasaari 2020, 22–23).

Al-Holin leirin tilanne on osa Irakin ja Syyrian pitkään jatkunutta konfliktia. Leiri sijaitsee Koillis-Syyriassa, noin 70 kilometriä Turkin rajalta. Leiri on alun perin suunniteltu 20 000 ihmiselle, mutta leirillä arvioidaan olevan noin 75 000 ihmistä, joista suurin osa on lapsia. Leirille on sijoitettu terroristijärjestö Isisin (ISIS= Islamic State of Iraq and Syria) viimeisestä tukikohdasta Baghouzista vuoden 2019 maaliskuussa paenneet naiset ja lapset. Leirillä olevien ihmisten oletetaan olevan Isis-taistelijoiden perheenjäseniä. (Mustasaari 2020, 22.)

Syyrian ja Irakin konfliktialueelle on lähtenyt ihmisiä Suomesta jo vuodesta 2012 lähtien. Näiden vuosien aikana alueelta on palannut yli 30 henkilöä Suomeen. Al-Holin leirillä oli vuoden 2020 lopulla edelleen alle kymmenen suomalaista aikuista ja parikymmentä lasta. Leirillä olevien suomalaisten tilanteen selvittämiseen on osallistunut ulkoministeriön ohella muun muassa sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö ja poliisi. (Sisäministeriö 2020.) Pääministeri Sanna Marinin hallitus teki joulukuussa 2019 periaatepäätöksen siitä, että suomalaislapset pyritään kotiuttamaan leiriltä niin pian kuin mahdollista (Valtioneuvosto 2019). Leiriltä kotiutettiin Suomeen kaksi ilman huoltajaa ollutta, orvoksi määriteltyä lasta joulukuussa 2019. Lasten kotiuttamista edelsi Suomessa kiivas poliittinen keskustelu, joka piti sisällään opposition välikysymyksen aiheesta, hallituksen

linjauksen suomalaisten kotiuttamisesta, oikeuskanslerin ratkaisun ja valtioneuvoston periaatepäätöksen. Näiden kahden lapsen lisäksi leiriltä on palannut Suomeen kolme perhettä pääosin omatoimisesti, mutta valtion avustamana. (Sisäministeriö 2020.)

Keskustelussa naisten ja lasten avustamiseen kotimaihinsa on liitetty riskinäkökulmia, joita muun muassa suojelupoliisi on esittänyt (ks. Ilta-Sanomat 10.12.2019). Arviolta noin 2 miljoonaa lasta altistui vuosina 2014–2019 terroristijärjestö Isisin ideologialle. Isisin ideologiaan kasvattamisen arvioidaan jatkuvan edelleen naisten johtamina näillä leireillä, johon myös al-Hol kuuluu. Länsimaissa kasvanut terrorismin pelko on johtanut siihen, että monet valtiot kieltäytyvät vastaanottamasta leirillä olevia kansalaisiaan kotimaihinsa. Länsimaissa esiintyy pelkoa siitä, että leiriläisten radikalisoituminen johtaa terrorismin kasvuun. Vaikka ainakin seitsemän eri kansainvälistä oikeusjärjestelmää ja sopimusta, muun muassa YK:n ihmisoikeusjulistus, tukevat haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten kotiuttamista leiriltä, on al-Holin leiriltä kotiutettu eri maihin vain murto-osa siellä olevista lapsista. (MacVicar 2020, 319–322.)

Julkisessa keskustelussa riskinäkökulman vastakohtana on esitetty puheenvuoroja lapsen edun ja lapsen oikeuksien näkökulmasta. Tätä näkökulmaa ovat Suomessa painottaneet muun muassa kansainvälisesti toimivat lastensuojelujärjestöt Unicef (ks. Unicef 2019) ja Pelastakaa lapset ry (ks. Pelastakaa Lapset ry 2020). Al-Holin leirin ympärillä käydyn keskustelun vastakkainasettelu tulee esille myös oikeuskanslerille tehdyistä kanteluista koskien al-Holin leirillä olevia lapsia ja naisia. Osassa kanteluista arvostellaan sitä, ettei julkinen valta ole ryhtynyt Suomen lainsäädännön tai Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden ja lain vaatimiin toimenpiteisiin henkilöiden kotiuttamiseksi. Osa kanteluista koskee taas sitä, että julkinen valta olisi suojellut terroristeja. Jälkimmäisissä vedotaan siihen, ettei sisäisen turvallisuuden takaamiseksi leirillä olevia tule päästää Suomeen. (Pöysti & Pöykäri 2019, 1.) Nämä kantelut ilmentävätkin julkisessa keskustelussa laajemmin vallitsevia juridisia ja moraaliseettisiä ristiriitoja.

Keskustelu al-Holin leirillä olevien lasten ympärillä jatkuu edelleen, vaikka onkin vaimentunut vuoden takaisesta. Leirillä olevien ihmisten tilanne on edelleen akuutti. Lääketieteen tutkija ja epidemiologi Neil Saad (2020, 1–2) kuvaa leirin olosuhteita epäinhimillisiksi. Myös ulkoministeriö (2020) on todennut, että leirin humanitaarinen tilanne on kestämätön ja erityisesti olosuhteet lasten kannalta ovat epäinhimilliset. Perustarpeiden puutteiden lisäksi lapsilla ei ole myöskään mahdollista päästä kouluun. Radikalismien ehkäisyyn erikoistuneen tutkijan Ian MacVicarin (2020, 323) mukaan leirillä olevat kärsivät mielenterveysongelmista, aliravitsemuksesta ja tartuntataudeista. Myös pitkäaikaisten traumojen riski on korkeampi kuin muulla väestöllä, johtuen leirin psykososiaalisesta ympäristöstä.

Al-Holin leirillä olevien lasten kohdalla kysymys on lapsen edusta ja oikeuksista, jotka ovat sosiaalityölle keskeisiä toimintaa ohjaavia periaatteita. Lähi-idän konfliktit, joihin al-Holin leiri kuuluu, on osa globaalia humanitaarista kriisiä (Luquerna 2020, 150). Sosiaalityön onkin pidettävä kiinni professionsa eettisestä vaatimuksesta edistää oikeudenmukaisuutta ja ihmisoikeuksia myös kriisien edessä. Sosiaalityöltä vaaditaan humanitaarisen kriisin keskellä sitä, että se puolustaa erityisesti haavoittuvissa asemassa olevia. (Ranta-Tyrkkö 2016, 290–295.) Al-Holin leiriin liittyvän julkisen keskustelun tarkastelu sosiaalityön näkökulmasta onkin tarpeellinen ja ajankohtainen, koska se on yhtä aikaa sekä globaali että lokaali.

Tutkielmani tavoitteena on tarkastella julkista keskustelua näistä periaatteista käsin ja tuoda esille se, miltä julkinen keskustelu näyttää lapsen edun ja oikeuksien näkökulmasta. Tutkielmani rakentuu seuraavasti: ensimmäisessä luvussa lähestyn aihetta valottamalla tarkemmin sitä, mihin laajempaan kontekstiin al-Holin leirillä olevien lasten tilanne sijoittuu sosiaalityön tutkimuksessa. Tässä yhteydessä tuon esille myös tutkimustietoa siitä, mitä leiristä ja leirillä olevista ihmisistä tiedetään. Toisessa luvussa valotan tutkimukseni keskeisiä käsitteitä lapsen edusta ja oikeuksista sekä niiden muodostamaa käsitteellis-teoreettista viitekehystä tutkielmassani. Sen jälkeen esittelen tarkemmin tutkimuskysymyksiä, aineistoa sekä analyysimenetelmiä, joilla pyrin vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Tutkielmani taustan, lähestymistapojen ja tutkimuksellisten valintojen jälkeen siirryn esittelemään analyysin tuloksia kolmessa erillisessä pääluvussa. Niistä kaksi ensimmäistä käsittelee varsinaisia retorisia keinoja. Kolmannessa tuloksia käsittelevässä pääluvussa analyysin tulokset näyttävät tutkimuskysymysten valossa. Viimeisessä luvussa pohdin tutkielmani tuloksia lapsen edun ja oikeuksien käsitteiden sekä taustakirjallisuuden näkökulmasta. Tässä tarkastelen myös kriittisesti tutkielmani mahdollisuuksia ja rajoituksia sekä tutkielmani paikkaa sosiaalityön tutkimuksen kentällä.

2 SOSIAALITYÖN PAIKKA GLOBAALIN KRIISIN EDESSÄ

Oikeustieteen tutkija Ana Luquerna (2020, 150) toteaa, että Syyrian sodan ja Isisin tappion myötä syntyneet leirit, joita hän nimittää pidätysleireiksi, ovat saaneet aikaan suuren humanitaarisen kriisin. Al-Holin leiri on suurin näistä leireistä ja siten globaalin kriisin keskiössä. Tässä luvussa tarkastelen tutkielmaani tätä globaalia kontekstia vasten. Se on osa kansainvälisen sosiaalityön kenttää, joka pitää sisällään humanitaarisen kriisin, pakolaisuuden ja terrorismin ulottuvuudet. Nämä teemat ovat myös osa sosiaalityön globaalia agendaa, jossa korostuu oikeudenmukaisuuden edistämisen vaade muuttuvassa maailmassa.

Ensiksi käyn tiivistetysti läpi sosiaalityön globaalia määritelmää, kansainvälistä sosiaalityötä sekä sosiaalityön globaalia agendaa. Tutkimuksen laajemman yhteiskunnallisen ja tutkimuksellisen kontekstin tarkastelun jälkeen perehdyn al-Holin leiriin liittyvään kirjallisuuteen. Valotan myös tarkemmin sitä, millaista tietoa leiristä ja leirillä olevista on ylipäätään saatavilla. Tämän kontekstin kautta perustelen sitä, miksi al-Holin leiriin liittyvää julkista keskustelua on tarkasteltava juuri sosiaalityön näkökulmasta.

2.1 Globaali sosiaalityö, humanitaarinen kriisi ja sosiaalityö

Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto (Sosnet 2020) avaa sosiaalityön koulujen ja kouluttajien kansainvälisen yhteisön (IASSW) ja kansainvälisen sosiaalityöntekijöiden järjestön (IFSW) vuonna 2014 hyväksymän globaalia määritelmää sosiaalityöstä niin, että sosiaalityö on sekä professio että tieteenala, joka pyrkii edistämään yhteiskunnallista muutosta ja yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta. Tähän työhön kuuluvat ihmisoikeuksien, yhteenkuuluvuuden ja yhteisvastuun

edistäminen sekä moninaisuuden kunnioittaminen. Tähän työhön kuuluu sekä mikro- että makrotason työskentely ihmisten ja rakenteiden parissa.

Sosiaalityön globaali määritelmä on selkeämpi kuin kansainvälisen tai globaalin sosiaalityön määritelmä (Rauhala, Jäppinen, Metteri ja Ranta-Tyrkkö 2016, 30). Kansainvälisen sosiaalityön määritelmä pitää sisällään kansainvälisen sosiaalityön käytännön, joka toimii sekä paikallisella että kansainvälisellä tasolla kansainvälistä tietoa hyödyntäen. Se on myös toimintaa globaalisten sosiaalisten ongelmien parissa sekä kansainvälisten ammatillisten järjestöjen toimintaan ja kansainväliseen dialogiin osallistumista. Toiminta on tulevaisuuteen suunnattua, jossa päämääränä on toimia globaalin muutoksen puolesta. (Healy 2012, 12.) Kansainvälisen sosiaalityön sijasta voidaan käyttää myös transnationaalisuus-termiä. Tässä ylijärjestyksessä merkitsee kansallisvaltion rajat ylittävää toimintaa. Transnationalisuuden käsite kyseenalaistaakin perinteisen ajattelun valtioiden rajoista. (Rauhala ym. 2016, 10.) Myös Lynne M. Healy (2012, 12) toteaa kansainvälisen sosiaalityön käsitteen sisältävän viittauksen kansallisvaltioihin sidottuun ajatteluun olevan haastava globaalien suhteiden kentällä.

Puhe sosiaalityön globaalista agendasta puolestaan viittaa tiettyihin yhteisesti sovittuihin toimintaperiaatteisiin, joihin sosiaalityö on sitoutunut sekä kansallisesti että kansainvälisestikin. Nykyinen agenda muotoutui vuonna 2010 ja se määritteli sosiaalityön vision seuraaville kymmenelle vuodelle. Globaaliksi agendaksi määriteltiin sosiaalisen ja taloudellisen tasa-arvon, kaikkien ihmisarvon, yhteisöjen ja ympäristön kestävä kehityksen sekä ihmissuhteiden merkityksen edistäminen. Mukana tämän vision rakentamisessa oli 3000 sosiaalityön edustajaa sekä eri sosiaalityön organisaatioita ja yhdistyksiä. (Truell 2020, 113.) Näistä järjestöistä yksi keskeisin on IFSW, joka edustaa noin miljoonaa sosiaalialan työntekijää 144 eri maassa (IFSW 2020).

Globalisaatio viittaa ajan ja paikan kytkeytymiseen niin, että paikallinen ja globaali ovat vahvasti kiinnittyneitä toisiinsa. Näin paikallisen tason tapahtumat vaikuttavat globaalilla tasolla ja päinvastoin. Globalisaatio tekee monista peruskysymyksistä, kuten tietoliikenteestä, puhtaasta vedestä, ruokaturvasta, muuttamisesta ja asumisesta sekä globaaleja että lokaaleja kysymyksiä. (Rauhala ym. 2016, 27, 30.)

Kansainvälisten yhteisöjen ja säätely- ja hallintajärjestelmien, kuten YK, Kansainvälisen valuuttarahaston, Maailmanpankin ja johtavien teollisuusmaiden G8-ryhmän nähdään olevan kykenemättömiä kohtaamaan tehokkaasti maailmassa esiintyviä sekalaisia ilmiöitä, kuten erilaisia konflikteja, luonnon köyhtymistä, työttömyyttä ja terrorismia. Nämä hallintajärjestelmät ovat osoittautuneet toimintakyvyttömiksi ja toiminnaltaan vanhentuneiksi. (Rauhala ym. 2016, 10, 27–30.) Näitä ilmiöitä kutsutaan myös kriiseiksi. Kriisejä ovat luonnonkatastrofien aiheuttamat tuhot, talouskriisit, pandemiat sekä sodat ja terrorismi. Tulevaisuutta kuvas-

taa laaja ja monitahoinen systeemien kriisi, jossa eri järjestelmät kohtaavat globaaleja haasteita. (Ranta-Tyrkkö 2016, 274.)

Kansainvälisten järjestelmien lisäksi myös sosiaalityön tulee paremmin varautua vastaamaan globaalien kriisien tuomaan haasteeseen (ks. esim. McDevitt 2002, 119–120). Laajamittainen järjestelmäkriisi edellyttää sosiaalityön toiminnan ja perusteiden uudelleen arvioimista. Sosiaalityön on tunnistettava elämäntilanteiden kompleksisuus sekä pidettävä kiinni professionsa eettisestä vaatimuksesta olla ummistamasta silmiään kriiseiltä ja vääryyksiltä. Humanitaarisen kriisin keskellä sosiaalityön rooli on puolustaa haavoittuvissa asemassa olevia. (Ranta-Tyrkkö 2016, 290–295.) Sosiaalityön on tiedostettava tiedon ja moraalien sidonnaisuus tiettyyn yhteiskuntaan ja kulttuuriin. Näin sosiaalityö ei voi ymmärtää kaikkien ihmisten elämäntilannetta normin mukaisista yhteiskunnallisista ja kulttuurisista lähtökohdista. Tällainen ajattelu voi sen sijaan lisätä entisestään ihmisten marginaalisuutta ja alistaisuutta. (Raunio 2000, 71.)

Erityisesti kansainvälisen sosiaalityön parissa on esitetty kritiikkiä sosiaalityön riittämättömyyttä roolia kriisien ja katastrofien edessä (Rapeli 2016, 248). Megan Finno-Velasquez ja Monica Faulkner (2018) kritisoivat sosiaalityön passiivista reagoitua pakolaiskriisien edessä. Yhtenä esimerkkinä he nostavat Yhdysvaltojen ja Meksikon välisen rajan tapahtumat. Kyse on siitä, että lapset ja heidän vanhemmat erotettiin toisistaan niin kutsutun laittoman maahantulon yhteydessä. Nämä tapahtumat olivat laajasti julkisuudessa myös Suomessa (ks. esim. Helsingin Sanomat 28.5.2018). Finno-Velasquezin ja Faulknerin (2018, 549–550) mukaan sosiaalityöltä puuttuu asiantuntijuutta sekä maahanmuuttoon liittyvän järjestelmän ja lainsäädännön tuntemuksessa sekä lasten hyvinvoinnin saralla. Tämän he näkevät ironisena, koska sosiaalityön juuret ovat nimenomaan maahanmuutossa ja lasten hyvinvoinnissa. Heidän mukaansa erityisesti se, että sosiaalityö on sitoutunut sosiaaliseen oikeiden mukaisuuteen, tulisikin näkyä selvemmin maahanmuuttoon liittyvässä keskustelussa.

Finno-Velasquez ja Faulkner (2018, 549–550) vaativat sosiaalityöltä aktiivisempaa osallistumista julkiseen keskusteluun. Maahanmuuton ja pakolaisuuden kontekstissa sosiaalityön tulee tuottaa tietoa siitä, millaisia traumoja lasten ja huoltajiensa erottamisesta aiheutuu. Tässä kyse on erityisesti sosiaalityön asianajosta. Asianajo liittyy sosiaalityön eettiseen perustaan, jossa vaaditaan, että sosiaalityön on edistettävä oikeudenmukaisuuden toteutumista (ks. Raunio 2011, 90–95; Tiitinen ja Lähteinen 2014, 200).

Globaaleihin haasteisiin kuuluu myös terrorismi. Sosiaalityön tulisi vastata paremmin näihin paneutumalla nykyistä enemmän kriisi-interventioihin ja erityisesti traumatyöhön. Terrorismiin, ihmisoikeuksien sortoon sekä muiden yhteisöjen sosiaalipoliittiseen tilanteeseen liittyvää koulutusta tulisi myös lisätä sosiaalityön opinnoissa. (McDevitt 2002, 119–120.) Merja Rapeli (2016, 265) tuo puolestaan

esiin oman näkökulmansa suomalaiseen sosiaalityöhön kriisien ja katastrofityön kentällä. Rapeli ehdottaa, että suomalainen sosiaalityö voisi kehittää valmiuksiaan katastrofityöhön vahvistamalla ja tiivistämällä yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa. Samansuuntaisia ehdotuksia esittävät myös Finno-Velasquez ja Faulkner (2018, 550). He näkevät olennaisena sen, että sosiaalityö valmistautuu omalta osaltaan tulevaisuuden kriiseihin tekemällä yhteistyötä maahanmuuttoon erikoistuneiden lain tuntijoiden sekä avustusjärjestöjen kanssa.

Edellä käsitellyt sosiaalityön globaali määritelmä, kansainvälinen sosiaalityö ja sosiaalityön globaali agenda sisältävät kaikki viittauksen sosiaalityön oikeudenmukaisuuden ja ihmisoikeuksia edistävään tehtävään. Abigail Ornellas, Gary Spolander ja Lambert K. Engelbrecht (2018, 222, 236) esittävät, että sosiaalityön globaali määritelmä edellyttää sosiaalityötä vahvistamaan rooliaan sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon, kehityksen, voimaantumisen ja hyvinvoinnin toteutumiseksi. Tavoitteisiin pääseminen edellyttää vahvaa kollektiivista ymmärrystä, alistavien ja epätasa-arvoisuutta tuottavien rakenteiden tunnistamista ja sitoutumista sosiaalisen koheesion aikaansaamiseksi, niin yhteisöllisellä kuin yksilölliselläkin tasolla.

Sosiaalityön globaalin agendan kohdalla nähdään seuraavien kymmenen vuoden aikana haasteeksi kasvavan nationalismin, rasismien ja populismin. Tässä sosiaalityön työskentely ruohonjuuritasolla yhteisöjen ja valtioiden sisäisen ja niiden välisen solidaarisuuden puolesta nähdään tärkeänä. (Truell 2020, 113–115.) 2000-luvun kansainvälisessä sosiaalityön keskustelussa ja kansainvälisen sosiaalityön määrittelyssä ihmisoikeusnäkökulma on noussut erityiseen asemaan sen vuoksi, että se nähdään sosiaalityön globaaliksi arvolähtökohdaksi (Rauhala ym. 2016, 27). Kansainvälisen sosiaalityön tarkoituksena on edistää kehitystä, ihmisoikeuksia, globaalia sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja hyvinvointia (Healy 2012, 12). Truellin (2020, 114) sanoihin nojaten, sosiaalityön ruohonjuuritason työtä tarvitaan erityisesti tilanteissa, jossa globaalit kansalaisyhteiskunnan tason oikeudelliset rakenteet puuttuvat. Al-Holin leirillä olevien ihmisten kohdalla on kysymys mielestäni juuri tällaisesta poikkeustilanteesta.

2.2 Al-Holin leiri globaalin kriisin ilmentymänä

Al-Holin leiriä kutsutaan englanninkielisissä tieteellisissä artikkeleissa termeillä "detention camp" (ks. MacVicar 2020; Luquerna 2020), joka merkitsee suomeksi pidätysleiriä. Termit "refugee camp" ja "internally displaced people camp" (ks. Saad 2020; Mustasaari 2020) viittaavat puolestaan pakolaisleiriin sekä leiriin, jossa on maan sisäisesti siirtymään joutuneita ihmisiä. Leiriin viitataan usein myös il-

man leiriä kuvaavaa termiä, kutsumalla sitä pelkästään al-Holin leiriksi. Esimerkiksi Ulkoministeriö käyttää leiristä tätä nimitystä (ks. Ulkoministeriö 2020).

Al-Holin leiri on suurin niistä kolmesta leiristä, jotka perustettiin Isisin kalifaatin kaaduttua. Sinne sijoitettiin ne ihmiset, jotka ovat viime aikoina asuneet Isisin kontrollin alaisuudessa tai joiden oletetaan olevan Isis-taistelijoiden puolisoita, lapsia tai perheenjäseniä. Al-Holin leirillä on syyrialaista ja irakilaisia lisäksi myös ulkomaan kansalaisia, kuten eurooppalaisia, jotka ovat liittyneet Isisiin. Leiri on jaettu kolmeen eri osaan, josta yhdessä erillisessä osassa ovat muut kuin Syyrian ja Irakin kansalaiset. Tässä kyseisessä osassa vallitsee heikommat hygieniasuhteet ja sieltä on vaikeampi pääsy terveydenhuoltoon kuin muulta leirin osista. Myös liikkumisrajoitukset ovat ankarammat. Erillisessä leirin osassa oleville annetaan vähemmän vettä ruokaan, juomaan ja peseytymistä varten, kuin muilla leirillä oleville. Usein vesi on myös likaista. Tässä leirin osassa asuvat raskaana olevat naiset synnyttävät usein teltoissa. Leirin olosuhteita kuvaillaan kestävämmiksi ja epäinhimillisiksi. (Saad 2020, 1–2.)

Myös YK:n Ihmisoikeusneuvosto (Human Rights Council 2019) sekä Unicef (2020) ovat raporteissaan tuoneet esiin leirin epäinhimillisiä olosuhteita. Ihmisoikeusneuvoston raportin mukaan yli 390 lasta on kuollut matkalla leiriin tai leiriin saapumisen jälkeen. Lasten kuolemat ovat johtuneet sellaisista tekijöistä, kuten keuhkokuumeesta, nestehukasta tai aliravitsemuksesta, jotka olisivat olleet estettävissä. (Human Rights Council 2019, 15.) Unicef (2020) uutisoi viimeisimmistä lasten kuolemista al-Holin leirillä elokuussa 2020, jolloin kahdeksan alle 5-vuotiaan lapsen kerrottiin kuolleen. YK:n ihmisoikeusneuvoston (2020) tämänvuotisen raportin mukaan leireillä arvioidaan olevan lapsia yli 50 eri maasta ja suurin osa heistä on alle 12-vuotiaita. Leireillä olevat ulkomaalaiset lapset, joilla epäillään olevan perheen kautta kytköksiä Isisiin, ovat ihmisoikeusneuvoston mukaan erittäin haavoittuvassa asemassa, koska lasten kotimaat eivät ole suostuneet ottamaan heitä vastaan. Näin tuhannet lapset, joista osa on ilman huoltajia, ovat vaarassa jäädä lain ja vastuiden edessä eri osapuolten pallottelun kohteeksi. (Human Rights Council 2020, 2, 17–18.) Myös Mustasaari (2020, 22) näkee leirillä olevien suomalaisten aseman olevan erityistä suojelua vaativa, koska todennäköisesti lapset eivät saa laillista asuinpaikkaa konfliktialueelta.

Sisäministeriön (2020) arvion mukaan suomalaisia aikuisia leirillä on kymmenen ja lapsia noin kaksikymmentä. Suomalaiset lapset ja naiset asuvat tällä Saadin aiemmin kuvailemalla al-Holin leirin erillisellä alueella, jossa vallitsevat vielä huonommat olosuhteet kuin muualla leirissä. Al-Holin lapset elävät leirillä, jota voi rinnastaa pakolaisleiriin ainakin joiltain osin. Al-Holin leiriin liittyy kuitenkin erityispiirteitä, jotka johtuvat konfliktin monimutkaisesta luonteesta. Leirillä oleviin ihmisiin, erityisesti sen erilliselle alueelle sijoitettuihin ihmisiin, suhtaudutaan epäilevästi Isis-kytkösten vuoksi leiriä hallinnoivien kurdiviranomaisten

taholta (Human Rights Watch 2019). Oletettujen riskinäkökulmien vuoksi leirillä olevien tilanne ei olekaan verrattavissa pakolaisuuteen. Leiri on vartioitu, eikä sieltä voi vapaasti poistua, koska sen asukkaita pidetään vaarallisina (Luquerna 2020, 154; Mustasaari 2020, 23).

2.3 Aiheeseen liittyvä aiempi tutkimus

Kuten myös Yhdysvaltain rajalla tapahtuneessa lasten ja heidän huoltajiensa erotamiseen liittyvässä keskustelussa (ks. Finno-Velasquez ja Faulkner 2018, 549–550), myös al-Holin leiriin liittyvässä tieteellisessä kirjallisuudessa aktiivisin rooli on ollut sosiaalityön edustajien sijasta oikeustieteen edustajilla. Selkeästi eniten artikkeleita al-Holin leiristä onkin julkaistu oikeustieteellisestä näkökulmasta, mutta myös terrorismitutkimuksen saralta, joka paikantuu monelle eri tieteenalalle.

Sanna Mustasaari (2020, 22–23) lähestyy al-Holin leirillä olevien lasten tilannetta oikeustieteellisestä näkökulmasta. Hän tarkastelee sitä, mitkä ovat valtion toimivalta ja velvollisuudet suomalaisten kotiuttamisessa leiriltä ihmisoikeussopimusten, kansainvälisen yksityisoikeuden ja suomalaisen lastensuojelulain mukaan. Mustasaari tulkitsee sopimuksia ja lakeja niin, että lapset ja useimmissa tapauksissa myös heidän äitinsä tulisi kotiuttaa Suomeen. Myös Luquerna (2020) tulkitsee kansainvälisiä sopimuksia samansuuntaisesti kuin Mustasaari. Luqueran lähestyminen aiheeseen on myös oikeustieteellinen. Kansainvälisistä sopimuksista keskeisimpinä hän nostaa YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991), joka velvoittaa valtioita toimimaan lasten puolesta. Luquerna pitääkin leirin olemassaoloa suurena humanitaarisena kriisinä, jonka merkitystä kansainvälinen yhteisö ei kuitenkaan tunnista terrorismin yhteyden vuoksi. Leirillä oleviin ihmisiin liittyy negatiivinen stigma, joka estää valtioita ja yksilöitä toimimasta tehokkaasti humanitaaristen pyrkimysten puolesta. Hän ottaa esille myös sen, että useat kansainväliset lahjoittajat kieltäytyvät auttamasta, koska pelkäävät leimautuvansa terrorismin tukijoiksi. Tämä johtaa puolestaan humanitaarisen avun puutteeseen, joka pahentaa entisestään lasten kärsimystä al-Holin leirillä. (Luquerna 2020, 153–158.)

MacVicar (2020, 320) pohtii al-Holin leirin tilannetta radikalisoitumisen ehkäisyssä näkökulmasta. Hän näkee lasten ja äitien kotiuttamisen olevan tärkeää nimenomaan sen vuoksi, että pystytään ehkäisemään radikalisoitumista sekä kuntouttamaan leirillä olevia traumatisoituneita lapsia. MacVicar kuvailee kriittisesti länsimaiden passiiviseksi luonnehtimaansa toimintaa kansalaistensa kotiuttamisen suhteen. Kansalaisten jättäminen leirille johtaa hänen mukaansa pahimmillaan siihen, että al-Holin leiri muuttuu ”terrorismin hautomoksi”. Tätä nimitystä hän

perustelee sillä, että leirillä olevat naiset jatkavat Isisin ideologiaa erityisesti lasten kasvattajan roolissa.

Sotatieteen tutkijan Gina Valen (2019, 5–6) artikkeli paikantuu myös terrorismin ehkäisyn näkökulmaan. Hän tarkastelee naisten roolia islamilaisessa valtiossa sekä sitä, miten tämä rooli on muuttunut islamilaisen valtion romahduksen ja leirien perustamisen myötä. Valen mukaan leireille siirtyminen ja sukupuolten välinen segregatio on mahdollistanut naisten itsenäisemmän aktivismin harjoittamisen. Leirin kovat olosuhteet ovat toisaalta tuottaneet toisille naisista pettymyksen Isisin ideologian suhteen. Osa naisista kuitenkin pyrkii edelleen ylläpitämään Isisin ideologian mukaisia sääntöjä. Näiden naisten roolissa korostuu Valen mukaan uuden sukupolven kasvattaminen Isisin ideologiaan, kuten myös MacVicar totesi edellä. Naiset, jotka kannattavat Isisiä, valvovat Valen mukaan myös muiden leiriläisten järjestön luomien sääntöjen mukaista käyttäytymistä ja pukeutumista.

Vaikka varsinaista sosiaalityön tutkimusta tai tieteellisiä artikkeleita al-Holin leirillä olevien lasten asemasta ei olekaan tutkielmani teon aikana julkaistu, kuitenkin sosiaalityön saralla tutkimusta on tehty tutkielmani aiheen kansainväliseen kontekstiin, kuten maahanmuuton ja pakolaisuuden, diasporan, kriisin ja trauman teemoihin liittyen. Pakolaisuutta ja maahanmuuttajien parissa tehtävää sosiaalityötä on tutkinut Suomessa muun muassa Kati Turtiainen (2016), Merja Anis (2005) ja Kathleen Valtonen (2001). Valtonen tarkastelee sosiaalityötä maahanmuuttajien ja pakolaisten parissa. Anis käsittelee taas erityisesti maahanmuuttoon liittyviä kysymyksiä lastensuojelun kysymyksissä. Turtiaisen (2016) tutkimuskohteena on puolestaan erityisesti pakkomuutto. Yhteiskuntatieteellistä tutkimusta pakolaisuuden ja turvapaikanhakuun liittyvistä teemoista on tehnyt myös Tiina Sotkasiira (2018). Sotkasiira on tarkastellut turvapaikanhakijoiden parissa toimivien ammattilaisten ja vapaaehtoisten erilaisia asiantuntijuuden ulottuvuuksia. Niin ikään turvapaikanhakijoihin liittyvää tutkimusta on tehnyt myös Ville-Samuli Haverinen (2018). Haverinen lähestyy teemaa integraatio-odotusten näkökulmasta.

Kansainvälisellä tasolla sosiaalityön tutkimusta ovat tehneet samaan humanitaariseen kriisiin liittyen, mihin myös al-Holin leiri kuuluu, esimerkiksi Aela El-Khani, Fiona Ulph, Sarah Peters ja Rachel Calam (2018). He tarkastelevat Syyrian ja Turkin pakolaisleireillä olevia perheitä käsittelevässä haastattelututkimuksessaan sitä, millaista tukea konfliktialueelta paenneet pakolaisleireillä asuvat vanhemmat tarvitsevat. El-Khani ym. (2018, 19–29) päätyivät havainnoissaan siihen, että vanhemmat tarvitsivat ammatillista tukea sekä omaan vanhemmuuteensa että lastensa käyttäytymisen ja tunne-elämän muutosten kanssa toimimiseen. Vanhemmat kokivat voimattomuutta esimerkiksi lastensa rauhoittamisessa illalla sekä kyvyttömyydessään parantaa niitä olosuhteita, joissa he elävät leirillä.

Tutkielmani teon aikana aihetta koskevia opinnäytetöitä on valmistunut sosiaalityön näkökulmasta. Juulia Vainio (2020) tarkastelee al-Holin leirillä oleviin naisiin liitettyjä identiteettikategorioita ja Laura Lagus (2020) puolestaan al-Holin leirillä oleviin lapsiin liittyviä diskursseja julkisessa keskustelussa. Sini Strandmanin (2020) oikeustieteiden alle sijoittuvan pro gradu -tutkielman keskiössä on al-Holin leirillä olevien suomalaisten palauttaminen Suomeen perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta.

Al-Holin leiri on samaan aikaan sekä uusi, erityinen ja ainutlaatuinen tapahtuma, jollaista ei ole suomalaisessa julkisessa keskustelussa ja tieteellisessä tarkastelussa aiemmin käsitelty. Toisaalta se on taas osa globaalia humanitaarista kriisiä, josta löytyy vertailukohtia pakolaisuuden ja maahanmuuton teemoihin. Seuraavassa luvussa siirryn esittelemään tutkielmani teoreettis-käsitteellistä viitekehystä, jossa keskiössä on lapsen edun ja oikeuksien käsitteet.

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT: LAPSEN ETU JA LAPSEN OIKEUDET

Käsitteet lapsen edusta sekä lapsen oikeuksista ovat keskeisiä sosiaalityötä ohjavia periaatteita. Näiden kahden ydinperiaatteen lisäksi myös lasten osallisuuteen, intresseihin, tarpeisiin ja näkökohtiin viittaaminen on yleistä yhteiskunnallisessa ja poliittisessa keskustelussa. Usein nämä eri käsitteet sekoittuvat keskenään julkisessa keskustelussa ja lastensuojelun päätöksenteossa. Käsitteet lapsen edusta ja oikeuksista liittyvät myös näkemykseen siitä, mikä on ihanteellista tai huonoa lapsuutta. (Pösö 2012, 75–77.) Molemmat käsitteet ovat myös kansainvälisesti tunnistettuja ja vakiintuneita käsitteitä (Roose & De Bie 2008, 37; Keddel 2017, 324–342).

Tässä luvussa käsittelen tutkimuskysymykseni kannalta keskeisiä käsitteitä lapsen edusta ja lasten oikeuksista ja sitä, millaisia kiinnityskohtia niillä on eri teorioihin sekä oikeudelliseen, moraaliseen ja yhteiskunnalliseen keskusteluun. Luvun alussa esittelen eri näkökulmia, jotka liittyvät lapsen edun käsitteeseen. Sen jälkeen valotan lyhyesti sitä, mitä lapsen oikeuksilla tarkoitetaan. Oikeuksiin liittyvässä osiossa käsittelen tarkemmin kahta eri oikeusfilosofista teoriaa. Luvun viimeisessä kappaleessa perustelen vielä tarkemmin, millaisia valintoja olen tehnyt oman tutkielmani osalta näiden käsitteiden sekä teoreettisten suuntausten suhteen.

3.1 Lapsen etu

Lapsen etu on sosiaalityössä ja viranomaistyössä päätöksentekoa ohjaava periaate. Lapsen etu velvoittaa arvioimaan toimenpiteitä ja niiden vaikutuksia lapsen hyvinvoinnin kannalta. Lapsia koskevissa viranomaispäätöksissä vaaditaan, että niiden tulee olla lapsen edun mukaisia. Muut periaatteet, joiden pohjalta ratkaisuja tehdään, tulee myötäillä lapsen edun periaatetta. Esimerkiksi taloudelliset näkö-

kohdat tai vanhempien toiveet, eivät saa tulla lapsen edun periaatteen edelle. Vaikka lapsen etu on yksi käytetyimmistä käsitteistä, sille ei löydy yhtä selkeää teoriapohjaa. (Pösö 2012, 76.) Lapsen edun käsitteen sisältöä ei ole tarkkaan määritetty. Tämä avoimuus johtaa siihen, että päätöksentekoprosessissa korostuu sen selvittäminen, mikä on lapsen edun mukaista tilanteesta riippuen. (Burns, Pösö & Skivenes 2017, 10.)

Lapsen edun käsitettä käytetään arvioinnin lisäksi myös keskeisenä argumentaation välineenä. Lapsen edun käsitteen avoimuus ja tarkan määritelmän puuttuminen johtaa siihen, että sen avulla voidaan perustella samassa tapauksessa useampaa toisilleen vastakkaista argumenttia ja ratkaisua. (Kangas 2006, 20; Moring 2013, 61.) Sosiaalityössä lapsen edun käsitteen kautta perustellaan päätöksiä, suunnitelmia ja erilaisia ratkaisuvaihtoehtoja (Heinonen 2016, 243). Lapsen edun, kuten myös lapsen oikeuden ja näkökulman käsitteillä, on merkitystä sosiaalityössä myös moraalisisena, toimintaa arvottavana ja katsontatapaa ohjaavina käsitteinä. Käsitteet lapsen edusta, lapsen oikeudesta ja lapsen näkökulmasta ovat lisäksi muuttuvia ja limittyvät osittain keskenään. Yhteistä niille on kuitenkin se, että ne korostavat asian tarkastelua lapsen kannalta ja siten ne pitävät sisällään moraalisen ja arvottavan näkökulman. (Pösö 2012, 88, 94.)

Oikeudellisessa päätöksenteossa lapsen etu on perustavanlaatuinen oikeusperiaate, jonka tulee näkyä säännösten tulkinnassa (Hakalehto 2018, 51). Lapsen edun käsitteen määrittelyyn lainsäädännössä vaikuttavat useat kansainväliset ja kansalliset sopimukset, lainsäädäntö että keskustelut siitä, kuinka lapsen edun käsitettä eri konteksteissa tulisi tulkita (Moring 2013, 217). Lapsen edun käsite on syntynyt oikeustieteessä siitä, kun on jouduttu tekemään lapsen huoltoon liittyviä ratkaisuja avioerotilanteissa. Lapsen edun käsite on kuitenkin haasteellinen sen hataran normiston vuoksi. Tulkinnanvarainen lapsen edun käsite mahdollistaa hyvinkin erilaiset arvonäkökohdat, joiden perusteella oikeudellisesti validien ratkaisujen tekeminen ei ole yksiselitteistä. (Kurki-Suonio 1999, 1.)

Lapsen edun käsite tulee kansallisessa lainsäädännössä esille laissa lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983), lastensuojelulaissa (417/2007), sosiaalihuoltolaissa (1301/2014) ja YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (60/1991). Näissä painottuu vaatimus lapsen edun huomioimisesta päätöksenteossa. Lastensuojelulain (417/2007) 4 §:n mukaan lapsen etua arvioitaessa on otettava huomioon se, miten taataan lapselle tasapainoinen kehitys, hyvinvointi, huolenpito, välittäminen ja valvonta. Myös läheiset ja pysyvät ihmissuhteet sekä sopiva koulutus on lapsen edun määrittelyn kriteerejä. Laissa tulee esiin myös se, että lapsen edun kannalta on arvioitava, miten ratkaisut turvaavat lapselle turvalliset kasvuolosuhteet sekä fyysisen että henkisen koskemattomuuden. Lapselle tulee myös antaa mahdollisuus itsenäistyä sekä osallistua ja vaikuttaa omiin asioihin. Viimeiseksi laissa määritellään se, että päätöksissä tulee huomioida lapsen kielellinen, kulttuu-

rinen ja uskonnollinen tausta. Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 5 §:ssä on eritelty neljä eri lapsen edun osa-aluetta, jota tulee arvioida sosiaalihuollon toiminnassa, eri toimenpidevaihtoehdoissa ja ratkaisuisa. Nämä osa-alueet liittyvät yllä mainittuun lastensuojelulaissa määriteltyihin osa-alueisiin. Lapsen etua määrittelevät kolme kansallista lakia kuvastavat myös hyvän lapsuuden normistoa, jossa painottuvat erityisesti läheiset ja pysyvät ihmissuhteet sekä osallisuus (Pösö 2012, 81).

Lapsen edun käsitteen juurtuminen sosiaalityöhön paikantuu kahteen eri suuntaan, psykodynaamiseen perinteeseen ja yhteiskuntapoliittisesti värittyneeseen keskusteluun. Psykodynaamisessa perinteessä lapsen etu kytketään erilaisiin lapsen kehitystä koskeviin teorioihin, kuten kiintymyssuhdeteoriaan. Lapsen edun käsite yhteiskuntapoliittisessa keskustelussa liittyy taas neuvotteluun siitä, mikä nähdään hyvänä lapsuutena. Tässä korostuu lapsen edun merkitys retorisenä ja arvottavana käsitteenä. Lapsen etu päätöksiä ja toimenpiteitä ohjaavana periaatteena määritellään siten, että toimenpiteitä sekä näiden toimenpiteiden vaikutuksia tulee arvioida lapsen kannalta. Lapsen tarpeet ovat tämän arvioinnin keskiössä ja siinä keskeisinä näyttäytyy mahdollisuus kasvaa ja kehittyä pysyvissä ja huolehtivissa olosuhteissa. Lapsen edun käsitettä on tarkennettu myös siten, että lapsen tarpeet nähdään lapsen edun toteuttamisen päämääränä. Tämä on ollut niin sanotun tarveteoreettisen koulukunnan lähtökohta. Toisen koulukunnan, suhdeteoreetikkojen, mukaan lapsen suhteet ja identiteetin kehittyminen ovat sen sijaan lapsen edun määritelmän keskiössä. Näiden kahden koulukunnan lisäksi eri teorit, erityisesti kiintymyssuhdeteoria, on kytketty lapsen edun käsitteeseen erityisesti pienten lasten kohdalla. (Pösö 2012, 78–88.)

Tarvelähtöisen ajattelun, kiintymyssuhdeteorian ja lapsen edun käsitteen välisen yhteyden nostaa esiin myös Emily Keddel (2017). Hänen havainnot perustuvat kansalaisjärjestössä työskentelevän 22 sosiaalityöntekijän sekä 15 asianomaisen perheenjäsenen haastatteluihin Uudessa-Seelannissa. Keddel havaitsi, että sosiaalityöntekijöiden lapsen etuun liittyvä diskurssi linkittyy vahvasti käsitykseen lapsen tarpeista. Tarpeet katsotaan muodostuvan usein psykologisista ja emotionaalista tarpeista, joiden teoreettinen perusta pohjautuu kiintymyssuhdeteoriaan. Kiintymyssuhdeteoriaa käytetään sosiaalityöntekijöiden taholta konstruoimaan lapsen tarpeita ja näin ymmärtämään lapsen etua. Kiintymyssuhdeteoriaan nojautuminen näkyy sosiaalityöntekijöiden päätöksenteossa erityisesti siten, että päätöksissä suositaan pysyvyyttä muutosten sijaan. Muutos nähdäänkin lapsen edun vastaisena. Lapsen erottaminen vanhemmistaan, vaihtuvat kiintymyssuhteet sekä käytöshäiriöt ajatellaan olevan kiintymyssuhteeseen liittyviä ongelmia. Näin lapsen etuna pidetään sellaisia ratkaisuja, jotka takaavat pysyvät ihmissuhteet. Länsimaiden virallisissa diskurssissa lasten erottaminen biologisesta perheestä nähdään viimesijaisena ratkaisuna. Tämä näkyy myös käsityksessä lapsen edusta. Keddel toteaa kuitenkin, että sosiaalityöntekijöiden eri teorioiden soveltaminen ja

tulkitseminen vaatisi läheisempää tarkastelua. Hän huomauttaa, että kiintymyssuhdeteoria ei ole kiistaton, vaan se peilaa vallitsevia sosiaalisia, kulttuurisia ja poliittisia suuntauksia. (Keddel 2017, 324–337.)

Pysyvät ihmissuhteet näyttäytyvät merkittävänä lapsen edun kriteerinä niin lapsen kehitykseen liittyvissä teorioissa, erityisesti kiintymyssuhdeteoriassa, kuin lainsäädännönkin tasolla. Pysyvien ihmissuhteiden merkitys lasten edun arvioinnissa tulee esiin sekä kansallisessa lainsäädännössä, esimerkiksi lastensuojelulain (417/2007) 4 §:ssä että kansainvälisissä sopimuksissa. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (60/1991) 9 artiklassa vedotaan muun muassa siihen, että lasta ei saa erottaa vanhemmistaan tahdonvastaisesti paitsi silloin, kun toimivaltaiset viranomaiset toteavat sen olevan lapsen edun mukaista.

Oikeudellisen tulkinnan sekä erilaisten lapsen kehitykseen liittyvien teorioiden lisäksi lastensuojelujärjestelmien orientaatiot vaikuttavat lapsen edun käsitteeseen, koska ne peilaavat vallitsevia käsityksiä lapsen edusta. Lapsen etuun liittyviin merkityksenantoihin vaikuttavat sekä mikro- että makrotason konteksti, josta yksi keskeisimmistä on eri maissa vallitsevat lastensuojelun orientaatiot. (Keddel 2017, 326.) Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa vallitsevaa lastensuojelua on luonnehdittu palveluorientoituneeksi järjestelmäksi, joka painottaa ennaltaehkäisyä ja vapaaehtoisuutta sekä matalan kynnyksen palveluita eli niin sanottuja normaalipalveluita. Palvelut perustuvat terapeuttiseen näkemykseen kuntoutuksesta, jolla pyritään muuttamaan elämäntapoja ja käyttäytymistä. Englanti, USA ja Sveitsi ovat taas esimerkkejä riskiajattelusta lähtevästä järjestelmästä. Lastensuojelulla on riskiorientaatiossa kapeampi rooli kuin palveluorientoituneessa järjestelmässä. Riskiorientaatiossa lastensuojelun rooli aktivoituu sellaisissa tilanteissa, missä lapsen kasvua ja kehitystä uhkaava riski on selvä ja kiistaton. Näin kynnyks puuttua perheiden tilanteisiin on korkealla. (Burns ym. 2017, 6.)

Neil Gilbert, Nigel Parton ja Marit Skivenes (2011, 243–253) näkevät, että eri maiden orientaatiot ovat lähentyneet toisiaan eivätkä erot näiden kahden orientaation välillä ole enää niin selviä. He esittävätkin näiden kahden rinnalle kokonaan uutta suuntausta, lapsikeskeistä orientaatiota. Siinä lapsi nähdään valtiosta irrallisena yksilönä. Orientaatio keskittyy haittojen ja riskien sijasta lapsen kokonaisvaltaiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Gilbert ym. näkevät Suomen ja Norjan lastensuojelun olevan yksi esimerkki tästä kolmannesta orientaatiosta, joissa keskeisenä on kehittää yhteiskuntaa lapsiystävälliseen suuntaan.

Lapsen etua on mahdollista tarkastella kulttuurisidonnaisesti ottamalla huomioon vallitsevat käsitykset lapsen kannalta ihanteellisista ratkaisuvaihtoehdoista sekä käsityksiä siitä, millainen ihanteellinen perhe ylipäätään on. Suomessa ihannetta lapsen edusta määritteli aina 1960-luvulle saakka vahva käsitys äidin hoivasta. Tämä ihanne liittyy alun perin sukupuolten mukaan eriytyneeseen tehtävänjakoon kotona ja kodin ulkopuolella. 1960-luvulta alkaen äidin oikeudelli-

nen asema vahvistui, joka muutti äidin hoivan ihannetta. Kun laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta tuli voimaan 1984, yhteishuollosta tuli uusi lapsen edun ihanne. (Kurki-Suonio 1999, 1–2, 368, 391, 554.) Pysyvä ihanne perhe-elämän oikeanlaisesta ja luonnollisena pidetystä muodosta ilmenee edelleenkin heteroseksuaalisen parisuhteen ja äidin hoivan kautta, vaikka rinnalle on tullut perheen monimuotoisuutta esiin tuovia näkökulmia (Nätkin 2003, 37).

Lapsen edun käsitteeseen vaikuttavat ihanteellisen perhekäsityksen lisäksi ne merkitykset, jotka liitetään lapsuuteen eli siitä mitä lapsuuden ajatellaan ylipääntään olevan. Tähän käsitykseen vaikuttavat myös käsitykset tarpeeksi hyvästä vanhemmuudesta ja ihanteellisesta perheestä. (Keddel 2017, 328–329.) Jan Mason (2005, 91–95) pohtii kriittisesti vallitsevaa käsitystä lapsuudesta. Lapsuuteen liittyvät käsitykset pitävät sisällään ajatuksen siitä, että lapsi on ”vähemmän” kuin aikuinen. Tämä aikuislähtöinen ajattelu legitimoii aikuisen ja lapsen välisen suhteen niin, että aikuisella on ikään kuin luonnollinen oikeus toimia auktoriteettina lapsen ja aikuisen välisessä suhteessa. Masonin mukaan lapsen edun retoriikka vahvistaa paternalistista päätöksentekoa ja legitimoii aikuisten valta-aseman lapsiin nähden. Masonin tarkastelu liittyy laajempaan niin sanottuun sosiologiseen lapsuuden tutkimukseen, jota on tarkastellut suomalaisessa kontekstissa myös Leena Alanen (2009, 9–30). Keddel (2017, 329) näkee, että nämä kriittiset näkökulmat, joita esimerkiksi Mason esitti, ovat korostaneet lapsen osallisuuden näkökulmaa, jossa lapsi nähdään aktiivisena oman elämänsä toimijana. Sen sijaan tarpeista lähtevä kehitys- ja kiintymyssuhdeteoriaan pohjautuva ajattelu saattaa tahottomattaankin vahvistaa käsitystä lapsesta passiivisena objektina, kritisoi Keddel. Myös Pösö (2012, 83) tuo esiin ristiriitoja, jotka liittyvät käsitykseen lapsuudesta sekä lapsen ja aikuisen välisestä suhteesta. Nämä näkyvät esimerkiksi YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa. Sopimuksen yhdeksi keskeisimmäksi haasteeksi nousee Pösön mukaan lapsen yhdenvertaisuus suhteessa aikuiseen. Yhtäältä lapset nähdään tasa-arvoisena aikuisen kanssa, mutta toisaalta tunnustetaan heidän erityinen tarve saada suojelua.

Lapsen edun käsitteen yleistyminen lapsia koskevan lainsäädännön ydinkäsitteenä ja ratkaisua ohjaavana erityisnormina on tuonut lapsioikeudelliseen päätöksentekoon lapsen näkökulman eli ajatuksen siitä, että asiaa käsitellään lapsen perspektiivistä katsottuna (Kangas 2006, 20). Käsite lapsen näkökulmasta esiintyykin lapsen edun sekä oikeuksien rinnalla. Lapsen näkökulman käsite on epätarkempi kuin lapsen etu tai lapsen oikeudet. Lapsen näkökulman juuret pohjautuvat sosiologiseen lapsuuden tutkimukseen sekä sosiaalityön käytännön asiakasnäkökulmaa korostavaan orientaatioon, tutkimukseen ja metodologiaan. Tässä tavoitteena on tehdä lapsi näkyväksi ja saada lapsen ääntä ja näkökulmaa kuuluville. Lapsen näkökulman sijasta voidaan puhua myös lapsen äänestä, jolla paino-

tetaan asianosaisnäkemystä. Lapsen edun, lapsen oikeuksien ja lapsen näkökulman käsitettä sovelletaan myös juridis-hallinnollisesti. (Pösö 2012, 85–89.)

Lapsen edun määritelmään liittyy monia aspekteja, kuten edellä tuli esiin. Termi näyttäytyy sekä juridisena että moraalisenä sekä toimintaa ohjaavana käsitteenä ja periaatteena. Lapsen edun käsitettä voi selventää myös lasten oikeuksien käsitteen avulla. Siirryn seuraavaksi käsittelemään toista tutkielmani keskeistä käsitettä lapsen oikeuksista. Luvun lopussa tarkastelen vielä tarkemmin sitä, mikä on oman tutkielmani lähestymistapa näihin kahteen käsitteeseen.

3.2 Oikeuksien määritelmästä

Lapsen oikeuksien käsite viittaa ihmisoikeudelliseen ja filosofiseen perinteeseen. Ihmisoikeuksiin liittyvänä käsitteenä lapsen oikeuksien käsite on tullut sosiaalityöhön YK:n lapsen oikeuksien sopimuksesta. Tässä lapsen oikeudet ymmärretään ihmisoikeudellisina kysymyksinä ja periaatteina. Toisaalta lapsen oikeudet ymmärretään lapsuuden sosiologian käyttämänä käsitteenä. Lapsuuden sosiologiassa korostetaan erityisesti lapsen toimijuutta, joka näkyy lapsilähtöisten työmenetelmien käytössä. (Pösö 2012, 82, 88; ks. myös Kiili 2006, 209–211.)

Molemmat käsitteet, sekä lapsen etu että lapsen oikeudet, liittyvät laajempaan oikeusfilosofiseen kysymykseen yksilön oikeuksista. Yksilön oikeudet kuuluvat yleisimpiin tapoihin vedota oman tai jonkun toisen, yleensä heikomman ryhmän hyvinvoinnin puolesta poliittisessa, oikeudellisessa ja moraalisisessa argumentaatiossa (Aalto-Heinilä 2011, 7). Kuten edellä tuli esiin lapsen edun määritelmän kohdalla, myös lapsen oikeudet näyttävät runsaasti käytettynä, mutta epäselvänä käsitteenä. Eri tahojen oikeuksiin viittaaminen lisääntyy koko ajan ja vetoaminen lasten, tulevien sukupolvien, eläinten ja yritysten oikeuksiin on keskustelussa yleistä (Kurki 2019b, 65). Kuten lapsen oikeuksilla ja lapsen edulla, myös käsitteillä ihmisoikeudet ja ihmisarvo, on merkitystä painavina argumentteina (Niemi 2019, 129).

Filosofiset määritelmät siitä, mitä oikeudet ovat, pyrkivät saamaan kiinni siitä, miten oikeuksien käsitettä käytetään oikeudellisessa, poliittisessa ja moraalisisessa diskurssissa. Filosofiset määritelmät tuovat esiin vallalla olevia moraalisia ja poliittisia keskusteluja. Samanaikaisesti ne jatkavat keskustelua valitsemalla keskustelusta tarkempaan tarkasteluun ne oikeudelliset ominaisuudet, jotka kuvaavat parhaiten oikeuksien roolia tässä diskurssissa. (Raz 1984, 194–195.) Oikeuksilla voidaan viitata neljään eri yhteyteen. Näitä ovat oikeudet, oikeusjärjestelmä, tuomioistuin sekä oikeudenmukaisuuden toteutuminen. Oikeudenmukaisuuden toteutumisessa kyse on oikeuden saamisesta. Oikeuden käsitteen käytöstä tulee

erottaa se, onko kyseessä moraalinen vai oikeudellinen harkinta. Myös harkinta ja sen lopputulos on syytä erottaa toisistaan. Erityisesti arkikielessä on epäselvää, viittaako puhuja moraalisiin vai juridisiin oikeuksiin. Kun ymmärretään, mitä oikeuksista puhuttaessa on perimmiltään kyse, se ehkäisee epäjohdonmukaista päättelyä sekä edesauttaa oikeuksiin liittyvän väittelyn sisällön ymmärtämistä. (Kurki 2019b, 66, 70.)

Visa Kurki (2019b, 68–69) esittää neljä keskeisintä oikeusasemaa. Tässä jaotelussa hän nojaa alun perin yhdysvaltalaisen oikeustieteen edustajan Wesley Newcomb Hohfeldin (1879–1918) kehittämään niin sanottuun hohfeldilaiseen analyysiin. Ensimmäinen oikeusasema on *odotusoikeus* tai *vaadeoikeus*. Tästä esimerkkinä hän esittää oikeuden ilmaiseen peruskouluun, joka tarkoittaa sitä, että julkisen vallan on velvollisuus järjestää peruskoulutus perimättä siitä rahaa. Odotusoikeus syntyy siis toisten velvollisuudesta. Näin oikeudenhaltijalla on oikeus odottaa tietynlaista käyttäytymistä. Toinen oikeusasema on *vapaus* tai *lupa*. Vapaus tarkoittaa lupaa tehdä tai olla tekemättä jotain, jolloin kielto tai estäminen puuttuu. Tämä oikeusasema ei pidä sisällään muiden velvollisuuksia, kuten odotusoikeudessa. Oikeuden merkitys vapautena tulee esiin esimerkiksi ilmaisu- ja uskonnonvapautena.

Kolmantena oikeusasemana tulee *toimivalta* tai *kompetenssi*. Esimerkiksi oikeus tehdä testamentti ilmentää tätä oikeusasemaa. Toimivalta ja kompetenssi pitävät sisällään mahdollisuuden muuttaa myös toisten oikeusasemia. Viimeinen eli neljäs oikeusasema liittyy oikeusaseman suojaamiseen muutoksilta, jota kutsutaan *koskemattomuudeksi* tai *immunitetiksi*. Näitä ovat monet perusoikeudet, kuten pakolunastuksen kielto. Näin oikeudenhaltijalla on immunitetti jonkin asian suhteen. (Kurki 2019a, 56–59; Kurki 2019b, 68–69; ks. myös Lagerspetz 2019, 96.) Immunitettiasemaan liittyy myös olennaisena osana se, että oikeudenhaltija on kyvyn muuttamaan toisen oikeudenhaltijan asemaa (Aalto-Heinilä 2019, 84).

Näiden neljän eri oikeuksien määritelmän lisäksi oikeuksia voidaan jaotella sen perusteella, millaiseen toimintaan ne velvoittavat. Erityisesti ihmisoikeuksia koskevat velvoitteet liittyvät oikeuksien kunnioittamiseen, suojaamiseen, täyttämiseen tai edistämiseen. Kunnioittaminen tarkoittaa loukkaavasta toiminnasta pidättäytymistä, kun taas muut kolme kuvaavat aktiivista toimintaa ihmisoikeuksien toteutumisen puolesta. Niemen mukaan ihmisoikeudet ovat tärkeimpiä ihmisyyteen liittyviä oikeuksia ja ne kytkeytyvät erityisesti heikoimmassa asemassa olevien, kuten lasten, sairaiden, vammaisten ja vanhusten oikeuksiin. (Niemi 2019, 138, 141.)

3.3 Oikeuksien tahto- ja intressiteoriat

Oikeuksia koskevat teoriat jaetaan pääsääntöisesti kahteen ryhmään, intressi- ja tahtoteorioihin. Näissä teorioissa oikeudet ymmärretään olevan vastineita velvollisuuksille ja velvollisuudet kohdistuvat toiseen osapuoleen. (Kurki 2019a, 60; Kurki 2019b, 71.)

Oikeuksien tahtoteorian keskiössä on käsitys vapaasta tahdosta. Sen mukaan oikeuksien tarkoitus on mahdollistaa yksilöiden vapaan tahdon käyttö sekä suojata toiminnan ja valinnan vapautta. (Aalto-Heinilä 2011, 7–8; Lagerspetz 2019, 100.) Oikeudet nähdään tässä keinona ilmentää yksilön kykyä hallita ja määrätä itseään. Teoria asettaa yksilön autonomian ja toimijuuden oikeudenhaltijana olemisen edellytykseksi. Oikeuksiin kuuluu olennaisena se, että oikeudenhaltijalla on moraalinen oikeus rajoittaa jonkun toisen vapautta suhteessa määrättyyn asiaan. (Aalto-Heinilä 2019, 82–83.) Tahtoteorian mukaan oikeudet riippuvat siitä, voiko oikeudenhaltija hallita ja kontrolloida jonkun toisen velvollisuutta. Oikeudenhaltijalla on tämän teorian näkemyksen mukaan valta velvoittaa toista osapuolta, mutta myös vapauttaa toinen velvoitteistaan. (Kurki 2019b, 75.)

Oikeuksien intressiteorian lähtökohtana ei ole oikeudenhaltijan vapaa tahto ja rationaalinen päätöksentekokyky, kuten tahtoteoriassa. Sen sijaan intressiteorioissa oikeudet ja velvollisuudet liittyvät intressiin eli hyötyyn tai etuun. Intressiteoreetikot eivät pidä tahtoa tai suostumusta täysin merkityksettömänä asiana, mutta heidän mukaansa oikeuksia ei voi ymmärtää pelkästään oikeudenhaltijan tahdon näkökulmasta. Intressiteoriassa velvollisuus ja se, kenelle se tuo hyötyä, ovat keskiössä. Intressiteorioiden suuntauksissa oikeudet nähdään joko velvollisuuksien perusteina tai vaihtoehtoisesti velvollisuuksien loogisina seurauksina. Oikeudet perustuvat sellaisille velvollisuuksille, joiden noudattaminen tai noudattamatta jättäminen ovat sidoksissa oikeudenhaltijan intresseihin eli etuun. (Kurki 2019b, 71–75.)

Intressiteoria näkee, että oikeuksien tehtävänä on turvata tai edistää oikeudenhaltijoiden hyvinvointia, etuja ja intressejä. Intressi ja etu tarkoittavat tässä yhteydessä yksilön hyvinvointiin liittyvää näkökohtaa. (Raz 1984, 195, 213; Aalto-Heinilä 2011, 8–9.) Intressit ovat enemmän kuin vain halut, hyvinvointi tai mielitykset. Toimijan intressin mukaisia ovat sellaiset asiat, joiden haluaminen on toimijan eli oikeudenhaltijan, kannalta järkevää ja hyvää. Tämän taustalla ovat toimijan pysyvät tarpeet, tiettyyn päämäärään pyrkiminen tai tilanteeseen liittyvät olosuhteet. (Lagerspetz 2019, 102–103.)

Oikeusfilosofi Joseph Razin (1984, 195) intressiteorian mukaan oikeudet määritellään niin, että "x has a right' if and only if x can have rights, and other things being equal, an aspect of x's well-being (his interest) is a sufficient reason for hol-

ding some other person(s) to be under a duty.” Kurki (2019b, 72) on suomentanut tämän lauseen seuraavasti: ” X:llä on oikeus johonkin, jos jokin X:n hyvinvoinnin osa-alue on lähtökohtaisesti riittävä peruste asettaa jollekulle toiselle velvollisuus”. Raz (1984, 205–208) pitää oikeudenhaltijoina kaikkia sellaisia henkilöitä tai asioita, joiden hyvinvoinnilla on perimmäistä arvoa. Perimmäinen arvo liittyy puolestaan itseisarvon käsitteeseen. Näin henkilöillä tai asioilla, jotka omaavat itseisarvoa, on myös perimmäistä arvoa. Itseisarvo on vastakohta välinearvolle, joka voi olla arvokasta vain sen tuottamien seurausten perusteella. Kurki (2019b, 73) toteaa, että intressiteorian käsitys oikeudenhaltijasta perustuu ajatukseen siitä, ketä kohtaan voi ylipäättänsä olla velvollisuuksia. Näin intressiteorian taustalta löytyy arvoihin sidottuja näkökulmia.

Intressiteoriassa oikeudet luovat perusteet toisten velvollisuuksille. Kaikilla intresseillä ei ole kuitenkaan vastineenaan jotakin toista tahoa velvoittavaa oikeutta. Painavia intressejä ovat vain sellaiset, joista seuraa riittävä peruste asettaa muille velvollisuus pyrkiä suojaamaan tuota intressiä. Mikäli intressi näyttäytyy sellaiselta, että toiset seikat ajatellaan olevan tärkeimpiä, kuin tämän intressin suojaaminen, intressistä ei seuraa oikeutta. Toisaalta jokaista olemassa olevaa velvollisuutta ei aina vastaa jonkun toisen oikeus. Eli kiteytetysti sanoen: vain niitä velvollisuuksia, jotka perustuvat jonkin itseisarvoa omaavaan osapuolen painavan intressin turvaamiseen, vastaa jonkun oikeus. Oikeudenhaltijoita voivat olla ihmisten lisäksi valtiot, yhtiöt ja ryhmät. Intressit siis oikeuttavat oikeuksien olemassaolon ja oikeudet ovat puolestaan yksi peruste sille, että velvoitteet ovat oikeutettuja. (Raz 1984, 195–211; ks. myös Aalto-Heinilä 2011, 8–9.)

3.4 Lapsen oikeudet – tutkielman teoreettiset valinnat

Tahto- ja intressiteoreetikkojen välinen kiistely lasten oikeuksista liittyy kysymykseen siitä, painottuvatko vaakakupissa enemmän lasten oikeudet vai aikuisten velvollisuudet. Tahtoteoria kytkee oikeudet rationaaliseen päätöksentekoon ja vapaaseen tahtoon. Niillä ryhmillä, jotka eivät ole täysivaltaisia, kuten lapsilla, voi olla kuitenkin lakisääteisiä, positiivisia oikeuksia, kuten erilaiset pykälät ja julistukset, jotka toteavat, että lapsilla on määrättyjä oikeuksia. Tahtoteorian mukaan kuitenkin kyse ei silloin ole yksilön oikeuksista, koska näiden oikeuksien olemassa olo vaatii aikuisten tekoja. (Aalto-Heinilä 2011, 14–15, 22.)

Tahtoteoria rajaa oikeudet vain täysivaltaisena pidettyihin ihmisiin. Näin oikeudet eivät teorian mukaan koske lapsia. Tahtoteorian mukaan myöskään eläimillä ei voi olla oikeuksia, koska ne eivät voi vaatia oikeuksiaan oikeusistuimissa. Vaatimuksia ei myöskään voida esittää eläinten nimissä. (Kurki 2019b, 75–80.)

Aalto-Heinilä (2011, 14–16) myöntää, että teoriaan, joka kyseenalaistaa ajatuksen lasten oikeuksista, suhtaudutaan epäilevästi. Vastustuksen taustalla on hänen mukaansa yleinen ja suosittu puhe lasten oikeuksista. Aalto-Heinilä pitää kuitenkin väistämättömänä lasten sulkemisen pois oikeuden haltijoiden piiristä, koska tahtoteoria määrittelee oikeudet vapauden ja vallankäytön kautta. Lapsilla ei ole valtaa määrätä aikuisia huolehtimaan heistä. Lapset eivät voi myöskään vapauttaa aikuisia heidän velvollisuuksistaan. Kun lapsilta puuttuu tämä valta-asema, ei heillä voi olla tahtoteorian mukaan oikeuksiakaan. Tahtoteoreetikkojen mukaan ajatus siitä, ettei lapsilla ole oikeuksia, ei tee teoriasta kuitenkaan moraalisesti ongelmallista. Oikeuksien puuttuminen ei tarkoita sitä, ettei lasten huono kohtelu olisi väärin. Ajatuksessa korostuu aikuisten moraalinen velvollisuus välttää lasten huonoa kohtelua. Tahtoteoria nojaa siis yleiseen moraalikäsitteeseen lasten oikeuksien sijasta.

Aalto-Heinilä nojaa tahtoteorian puolustuksessa pääasiallisesti Onora O’Neillin ajatuksiin. O’Neillin (1988, 448) mukaan aikuisilla voi olla olemassa perustavanlaatuisia velvollisuuksia suhteessa lapsiin, kuten huomaavaisuus lapsia kohtaan sekä lapsista huolehtiminen. O’Neillin mukaan olennaista lasten hyvinvoinnin kannalta eivät ole niinkään oikeudet, vaan se, että aikuiset käyttäytyvät eri tavalla lapsia kuin toisia aikuisia kohtaan.

Intressiteoriassa oikeuksiin liittyvä diskurssi osoittaa perustetta vaatia jotakuta tahoja toimimaan jonkun toisen tahon intressien hyväksi. Näin oikeuksia vastaavat muiden velvollisuudet. (Raz 1984, 207–208.) Intressiteoria tunnustaa lapset oikeudenhaltijoiksi, koska lapsilla on sellaisia painavia intressejä, jotka synnyttävät muissa velvollisuuden suojella kyseisiä intressejä. Näin intressiteoria ei sulje lapsia pois oikeudenhaltijoiden joukosta, kuten tahtoteoria tekee. (Aalto-Heinilä 2011, 7, 10; Kurki 2019b, 75–76.) Kurki (2019b, 77) pitääkin intressiteorian vahvuutena nimenomaan sitä, että se tunnustaa oikeudenhaltijan asemaan ja moraaliseen arvoon kytketyn itseisarvon käsitteen. Hanna-Maria Niemi (2019, 130–131) pohtii myös tätä oikeuksiin liittyvää itseisarvon ja ihmisarvon välistä kytköstä. Niemi toteaa, että ihmisarvo on jokaisella ihmisellä oleva itseisarvo, joka näyttäytyy vastakohtana näkemykselle siitä, että ihmisellä olisi arvoa vain välineellisen hyödyn perusteella. Niemi määrittelee ihmisarvon olevan luovuttamaton arvo, jonka katsotaan kuuluvan kaikille ihmisille pelkästään heidän inhimillisyytensä perusteella. Ihmisoikeudet puolestaan pitävät sisällään ihmisten kannalta kaikkein tärkeimpinä pidetyt oikeudet.

Kuten edellä tuli esiin, intressiteoria katsoo lasten olevan itseisarvoa omaavia oikeudenhaltijoita, eikä lasten toimijuus pelkisty tahtoteorian mukaiseen aikuisen ja lapsen välisen valtasuhteeseen. Urpo Kangas (2006, 20–21) näkee, että lapsen asemaa itsenäisenä oikeussubjektina puoltaa myös lapsen edun käsite oikeudellisessa ajattelussa. Lapsen etu tulkitaan oikeudellisia ratkaisuja ajavaksi erityisnor-

miksi ja lapsen asema oikeussubjektina näkyy myös perustuslaissa. Perustuslain mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisina yksilöinä, jotka vaikuttavat itseään koskeviin asioihin, toteaa Kangas.

Puolustavista puheenvuoroista huolimatta (ks. Aalto-Heinilä 2011, 14–16) tahtoteorian suhde lasten oikeuksiin on mielestäni haastava. Kurki (2019b, 75–80) esittää lasten oikeuksiin liittyvän ristiriidan lisäksi toisen ongelman, joka liittyy tahtoteoriaan. Kurki toteaa ongelmalliseksi sen, miten teoria suhtautuu niin sanottuihin luovuttamattomiin oikeuksiin. Monet ihmisoikeudet, kuten oikeus henkilökohtaiseen vapauteen tai oikeus elämään, on luovuttamaton, joten tahtoteorian mukaan tällaiset ihmisoikeudet eivät olisi oikeuksia lainkaan.

Näen intressiteorian soveltuvan tutkielmani keskiössä olevan lapsen edun ja lapsen oikeuksien tarkasteluun, koska se ei rajaa oikeuksien käsitettä pelkästään sellaisiin oikeuksiin, joiden seurauksena oikeudenhaltija voi kontrolloida toisen osapuolen velvollisuutta tai vapauttaa toisen kokonaan velvollisuuksista. Teoria tunnistaa siis luovuttamattomien oikeuksien olevan yksilön oikeuksia. Tämä on keskeinen kysymys tutkielmani kannalta, koska monet lasten oikeudet ovat luovuttamattomia ihmisoikeuksia, kuten lasten oikeus erityiseen suojeluun ja kehitykseen. Kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen (Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991) 6 artiklassa todetaan: ”sopimusvaltioiden on tunnustettava, että jokaisella lapsella on oikeus elämään”. Oikeus elämään on siten luovuttamaton oikeus, joka velvoittaa sopimusvaltioita takaamaan lapselle elämisen ja kehittymisen edellytykset mahdollisimman kokonaisvaltaisesti.

Kankaan (2006, 19) mukaan lapsen oikeudellista asemaa lain edessä määrittävät kansallisen lainsäädännön lisäksi myös nämä edellä mainitut kansainväliset lapsen oikeuksia koskevat sopimukset. Kansainväliset sopimukset, kuten YK:n lasten oikeuksien yleissopimus, lasketaan velvoittaviin oikeuslähteisiin kuten myös perustuslaki. Myös Luquerna (2020, 148–153) toteaa, että kansainväliset sopimukset, joista tärkeimpinä juuri YK:n lapsen oikeuksien sopimus, sitovat valtiota ja velvoittavat toimimaan erityisesti lasten oikeuksien ja edun mukaisesti. Luquernan mukaan valtiota sitovat sopimukset tunnustavat lasten olevan haavoittuvassa asemassa ja ansaitsevan täten erityistä suojelua.

Kankaan ja Luquernan ajatuksiin nojaten en näekään näitä kansainvälisiä sopimuksia pelkiksi aatteellisiksi julistuksiksi ilman yksilön oikeuksiin, velvollisuu-teen ja seurauksiin liittyvää kytkentää, kuten Aalto-Heinilän (2011, 14–15) kritiikissä tuli aiemmin esiin. Kankaan ja Luquernan viittaukset kansainvälisiin sopimuksiin tuovat esille keskeisten intressiteorian mukaisen ajattelun ihmisoikeuksi-
en asemasta velvoittavina oikeuksina muiden oikeuksien rinnalla. Myös Suvianna Hakalehto (2018, 35–40) korostaa erityisesti YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen merkitystä lapsen oikeudellisen aseman kehittämisessä ja osapuolia velvoittavana sopimuksena.

Luovuttamattomien oikeuksien tunnustamisen lisäksi näen intressiteorian soveltuvan tutkimukseni teoreettiseksi viitekehyykseksi sen sisältämän intresnäkökulman vuoksi. Lapsen edun käsite rinnastuu intressiteorian ajatukseen erityisen painavista intresseistä, jotka ansaitsevat suojelua. Lapsen etu luo puolestaan velvollisuuksia toiselle osapuolelle tai lapsen etu toimii perusteluna asettaa toiselle velvollisuus. Tämä ajattelu tulee esiin esimerkiksi YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksen (60/1991) kolmannessa artiklassa. Sen mukaan ”kaikissa julkisen tai yksityisen sosiaalihuollon, tuomioistuinten, hallintoviranomaisten tai lainsäädäntöelinten toimissa, jotka koskevat lapsia, on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu”. Kurki-Suonio (1999, 1) esittää, että lapsen etu on itsessään lapsia koskevan kansallisen että kansainvälisen oikeuden sekä lapsia koskevien sopimusten tärkein periaate. Näin lapsen etu, joka on painava intressi, synnyttää oikeuden olemassaolon sekä perustelee velvollisuuksien ja toiminnan vaateen suojaamaan lapsen etua. Näen lapsen edun käsitteenä, joka ohjaa toiminnan, päätöksenteon ja ajattelun orientaatiota, ei kuitenkaan päätöksenteon sisältöä, kuten myös Pösö (2012, 81) toteaa.

Kolmas tekijä, joka puoltaa intressiteorian soveltamista tutkielmassani on se, että intressiteoria näkee lapset oikeudenhaltijoina, koska lapset ovat itsestään arvokkaita. Vaikka lapset eivät ole vielä lain edessä täysivaltaisia kansalaisia eivätkä he voi päättää täysin itsenäisesti omista asioistaan, heillä on ihmisoikeuksiin perustuva itseisarvo, joka velvoittaa muita toimimaan heidän etunsa hyväksi. Intressiteoria ei oman tulkintani mukaan vähättele muiden velvollisuuksia oikeuksista puhuttaessa, vaikka pitääkin oikeuksia ensisijaisina velvollisuuksiin nähden. Myös Kangas (2006, 81) korostaa lapsen asemaa oikeussubjektina sekä sitä, että vanhempien velvollisuutta vastaa lapsen oikeus. Oikeuksista puhuttaessa merkityksellistä on ymmärtää ja tunnistaa ne periaatteet, mitkä nämä oikeuksien seurauksena syntyvät vastuut ovat (Raz 1984, 211–212). Näin lasten oikeuksista puhuttaessa tulisi tunnistaa ne velvoitetut tahot, jotka ovat vastuussa lasten oikeuksien ja etujen suojelemisessa ja edistämisessä.

Sovellan tutkielmassani oikeuksien intressiteoriaa tarkastellessani julkista keskustelua lapsen edun ja oikeuksien näkökulmasta. Molemmat käsitteet, lapsen etu ja lapsen oikeudet kytkeytyvät näin samaan teoreettiseen viitekehyykseen. Lapsen etu eli painavat intressit, ovat määritelty esimerkiksi kansallisessa lainsäädännössä ja kansainvälisissä sopimuksissa. Ne ovat kuitenkin aina tulkinnanvaraisia ja oman kulttuurisen ja yhteiskunnallisen kontekstinsa sävyttämiä. Tulkinnanvaraisuudesta huolimatta lapsen etu perustelee oikeuksien olemassaolon. Näin lapsen oikeuksista ei voi puhua ilman, että puhutaan lapsen edusta. Nämä kaksi käsitettä merkitsevät tutkielmassani kiteytetysti sitä, että tarkastellessani julkista keskustelua al-Holin leirillä olevien lasten ympärillä, fokukseni keskiössä on se ar-

gumentaatio, joka kytkeytyy lapsen kannalta merkityksellisiin ja olennaisiin asioihin.

4 TUTKIMUKSELLISET VALINNAT JA TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tässä luvussa tarkastelen ensiksi tutkielmalle asettamiani tutkimuskysymyksiä sekä aineistonani oleviin sanomalehtikirjoituksiin liittyviä erityiskysymyksiä aineiston luotettavuuden, aineiston hallinnan ja tutkimusetiikan suhteen. Sen jälkeen valotan tutkielman taustalla olevaa tieteenfilosofista suuntausta, sosiaalista konstruktionismia ja sen suhdetta kielen tutkimukseen. Sosiaalisen konstruktionismin kautta siirryn esittelemään varsinaista analyysimenetelmää eli retorista analyysiä. Luvun lopussa lähden purkamaan analyysin vaiheita ja tarkastelen sitä, ketkä ovat osallistuneet julkiseen keskusteluun al-Holin leirillä olevien lasten ympärillä.

4.1 Tutkimuskysymykset ja aineistoon liittyvät erityiskysymykset

Tutkielmani tavoitteena on tarkastella sitä, millaisena julkinen keskustelu al-Holin leirillä olevien lasten ympärillä näyttäytyy lapsen edun ja lapsen oikeuksien näkökulmasta. Julkinen keskustelu merkitsee tässä yhteydessä sanomalehdissä julkaistuja kolumneja, kommentteja, esseitä, pääkirjoituksia ja mielipidekirjoituksia. Nämä kaikki tekstilajit ovat ajankohtaiseen aiheeseen kantaa ottavia tekstejä. Tarkentavina kysymyksinäni on se, millaisin retorisin keinoin puhujat vetoavat lapsia koskeviin väitteisiinsä. Näiden lisäksi pyrin löytämään argumentoinnin taustalla vaikuttavat julkilausumattomat, yleisesti hyväksytyt lähtökohdat eli premissit. Nämä premissit ovat argumentaation lähtökohtana, ja ne sisältävät puhujan ja yleisön yhdessä jakamat arvokäsitykset, valinnat ja uskomukset (Perelman 2007, 25, 28–29). Kolmantena kysymyksenäni on selvittää sitä, millaista sosiaalista toimintaa ja toiminta-alttiutta keskustelussa tuotetaan.

Tutkimuskysymykseni ovat:

1. Millaista keskustelua al-Holin leirillä olevista lapsista käydään lapsen edun ja oikeuksien näkökulmasta?
 - a. Millaisia retorisia keinoja puhujat käyttävät lapsia koskevien väitteidensä tueksi?
 - b. Millaisia premissejä keskustelun taustalta löytyy?
2. Millaista sosiaalista toimintaa ja toiminta-alttiutta keskustelussa tuotetaan?

Viimeinen tutkimuskysymys viittaa siihen ajatukseen, että kielellä tuotetaan sosiaalista toimintaa sekä suorasti että epäsuorasti. Tämä pohjautuu kielen merkitykseen sosiaalisen toiminnan tuottamisessa sekä ajatukseen siitä, että vuorovaiikutuksessa muotoutuvat merkitysjärjestelmät vaikuttavat olennaisesti niihin tapoihin, joilla ihmiset toimivat (ks. Burr 2004, 3–5). Toiminta-alttiuden käsite liittyy puolestaan Perelmanin argumentaatioteoriaan, jonka esittelen tarkemmin tässä luvussa myöhemmin. Toiminta-alttiuus tarkoittaa argumentaatiossa esitettyä vaatetta välittömälle toiminnalle tai toiminta-alttiuden nostamiseen tulevaisuudessa (Perelman 2007, 11–20). Sosiaalista toimintaa ja toiminta-alttiuden luomista lähestyn analysoimalla sitä, mihin sosiaaliseen toimintaan tai toiminta-alttiuteen puhujat pyrkivät kirjoituksellaan. Tarkastelen kannanotoissa sitä, millaisia suoria tai epäsuoria toimintaehdotuksia ja vaatimuksia he esittävät lasten suhteen. Analysoin myös sitä, millaisia tulkintoja ja toiminnan muotoja puhujat tuottavat epäsuorasti kirjoittaessaan al-Holin leirillä olevista lapsista.

Tutkimuskysymyksiin pyrin vastaamaan aineistolla, joka koostuu neljän sanomalehden, Helsingin Sanomien, Aamulehden, Kalevan ja Turun Sanomien kantaa ottavista kirjoituksista. Nämä sanomalehdet ovat Suomessa levikiltään suurimmat (MediaAuditFinland 2019).

Sanomalehtikirjoituksissa tulee huomioida tällaiseen aineistoon liittyvät erityispiirteet. Kysymys on viestinnästä ja vaikuttamisesta median kautta. Vaikuttaminen tapahtuu kullakin julkisella areenalla vallitsevien sääntöjen mukaisesti. Kun vaikuttamisessa halutaan käyttää perinteistä mediaa, kuten sanomalehtiä, tulee huomioida kunkin toimijan julkaisulinja. Se, että oma kirjoitus pääsee esille edellyttää, että argumentti nähdään herättävän yleistä mielenkiintoa. (Tiitinen ja Lähteinen 2014, 195.) Joukkoviestinnän kohdalla on muistettava myös se, että tiedotusvälineet valikoivat sen, kuka saa osallistua viestintään, millaisten toimijoiden kirjoituksia julkaistaan ja ketkä ovat esillä mediassa. Sanomalehtien tarjonta on valvottua ja usein esille pääsevät ne, joilla on entuudestaan valtaa. (Fairclough 1997, 58.) Näin keskusteluun osallistujien edustamat puhujakategoriat vaativat tarkastelua, jota analysoin tarkemmin seuraavassa pääluvussa.

Sanomalehdet ovat osa joukkoviestintää, joka perustuu vakiintuneisiin jakelu- ja tuotantojärjestelmiin. Sanomalehdissä viestintä suuntautuu harvoilta monille. (Seppänen ja Väliaverronen 2012, 21.) Sanomalehtiaineiston käytössä on huomioitava julkaisukynnyksen lisäksi myös se, että kirjoituksilla on rooli yhteiskunnallisen valvonnan areenalla. Tekstit ovat myös kulttuurihyödykkeitä, joihin liittyvät markkinoiden ja viihdeteollisuuden säännöt. Tiedotusvälineille olennaista on se, että niiden yleisö on joukkoluontoinen eli aineisto on periaatteessa koko kansan saatavilla. Kun sanomalehdellä on suuri lukijakunta, kasvaa myös sen valta sekä vaikutusmahdollisuudet. (Fairclough 1997, 57, 67–70.)

Sanomalehtiaineiston ei voidakaan katsoa antaa riippumatonta kuvaa maailmasta, vaan julkaistu materiaali on aina tietoisten valintojen tulosta. Tutkimusaineistoni ei anna kokonaiskuvaa julkisesta keskustelusta, jota on käyty al-Holin leirillä olevien lasten ympärillä. Aineistoni rajoittuu kirjoituksiin näissä neljässä sanomalehdessä, mutta keskustelua on käyty kiivaasti myös muilla viestintäkanavilla, kuten televisiossa, radiossa, sosiaalisessa mediassa sekä poliittisella areenalla. Tutkimustuloksia analysoitaessa on otettava huomioon tämä edellä esitetty tiedotusvälineiden oma toimintalogiikka siitä, millaisia ja kenen kirjoituksia valikoituu julkaistavaksi. Koska aineistoni koostuu vain niistä kirjoituksista, jotka ovat ylittäneet julkaisukynnyksen, se edustaa vai rajallista osaa laajempaa keskustelua.

Aineistohallintasuunnitelman tarkoituksena on, että tutkimusaineistojen kohdalla noudatetaan hyvää tieteellistä käytäntöä. Ennen tutkimuksen aloittamista on myös selvitettävä, vaatiiko oma tutkimus eettistä ennakoarviointia. (Tietotarkisto 2020.) Keräsin aineistoni sanomalehdissä julkaistuista kirjoituksista, joka tekee aineistosta julkisen. Sanomalehdissä aineisto on lähtökohtaisesti kaikkien luettavissa ja rajaus liittyy lähinnä tilaajaan sidottuihin käyttöoikeuksiin. Lehdissä julkaistut kirjoitukset eivät näin ollen vaadi erityistä yksityisyyteen tai tietosuojaan liittyvien eettisten sääntöjen tarkastelua.

Vaikka aineistoni on julkista, se ei sulje pois sitä, ettei tutkielmassani tulisi mieltä myös tutkimuseettisiä kysymyksiä. Sanomalehtikirjoituksiin liittyvät selkeämmät tutkimuseettiset kysymykset kuin esimerkiksi sosiaalisessa mediassa julkaistun aineiston käyttöön. Hyvään tieteelliseen ja eettiseen käytäntöön liittyy se, että kirjoittajiin sekä kirjoitusten kohteena oleviin henkilöihin suhtaudutaan arvostavasti. Vaikka tutkielmani aineisto on julkista, enkä ole henkilökohtaisesti yhteydessä keskusteluun liittyviin ihmisiin, se ei tarkoita, ettei minun tulisi suhtautua tutkimuskohteena oleviin henkilöihin kunnioittaen. Tämän tiedostaen kiinnitän huomiota siihen, millaisia ilmaisuja käytän al-Holin leirillä olevista lapsista ja heidän äideistään. Vaikka mediassa esiintyy heitä leimaavia nimityksiä, kuten "Isis-lapset", "Isis-vaimot" ja "Isis-naiset", en käytä näitä termejä omassa tutkielmassani. Viittaaan heihin termeillä al-Holin leirillä olevat lapset, lasten vanhemmat, lasten äidit tai leirillä olevat naiset. Terminologiset valinnat ovat tärkeä

osa tutkimusetiikkaa. Tutkielmani tarkoituksena ei ole heikentää leirillä olevien naisten ja lasten asemaa, vaikka analyysi kohdistuu myös sellaiseen argumentaatioon, joka voi olla heidän etujensa ja oikeuksiensa vastaista.

Kunnioittava suhtautuminen koskee myös kannanottojen kirjoittajia. Myös heidän kohdallaan tulee ottaa huomioon tutkimuseettiset kysymykset. Osassa kannanottoja kirjoittaja on halunnut tuoda ammattiasemansa tai organisaationsa esille. Tämä on myös osa argumentaation keinoja. Puhujakategoriat ovat analyysin kannalta merkityksellistä, joten tarkastelen näitä erillisessä alaluvussa. En julkaise tutkielmassani kirjoittajien nimiä, koska se ei ole aineiston analyysin kannalta olennaista. Tutkielmani kannalta on mielenkiintoista se, mitkä puhujakategoriat ovat osallistuneet keskusteluun, ei niinkään se, kuka yksittäinen ihminen esittää kannanottoja. Puhujakategorioiden tarkastelu ei vaadi myöskään yksilöityä tietoa kirjoittajasta. Lähestyn puhujakategorioita nimenomaan argumentaation näkökulmasta ja tarkastelen pelkästään heidän kannanottojaan, en puhujia henkilöinä.

4.2 Sosiaalinen konstruktioismi

Tutkielmani asettuu tieteenfilosofiselta viitekehykseltään sosiaalisen konstruktioismin kenttään. Sosiaalinen konstruktioismi ei ole varsinaisesti yksi koulukunta, vaan laajempi tieteenfilosofinen suuntaus, jossa lähtökohtana on symbolien eli kielen kautta rakennetun merkityksen ja ymmärryksen tuottamisen tarkastelu (Lock ja Strong 2010, 6). Sosiaalisessa konstruktioismissa todellisuus ajatellaan rakentuvan ja muokkautuvan kielestä ja kielen kautta. Näin ollen todellisuus ja tieto ovat sidoksissa kontekstiinsa ja ne tuotetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. (Berger & Luckmann 1994, 11–13.) Kieli näyttäytyy tässä välineenä päästä kiinni todellisuudesta, koska ilman mielipiteitä, havaintoja ja tulkintoja, todellisuuteen ei ole pääsyä (Perelman 1963, 125).

Sosiaalisessa konstruktioismissa on paikannettavissa neljä yhteistä lähtökohtaa. Ensinnäkin siinä suhtaudutaan kriittisesti olettamukseen siitä, että tieto ja käsitys todellisuudesta olisivat itsestään selviä. Näin suuntauksen voidaan ajatella olevan objektiiviseen tietoon perustuvan empirismin ja positivismin vastakohta. Suuntauksessa ajatellaan, että kategoriat, joiden kautta ihmismieli ymmärtää maailmaa, eivät välttämättä perustu todelliseen jaotteluun. Sosiaalinen konstruktioismi näkee nämä kategoriat, käsitykset, rakenteet ja tavat, joiden kautta maailmaa ymmärretään, riippuvan historiallisesta ja kulttuurisesta kontekstistaan. Siten ymmärrys ei perustu objektiivisille ja riippumattomille havainnoille. (Burr 2004, 2–4.)

Sosiaalinen konstruktionismi on sidoksissa relativistiseen ajatteluun. Relativismissa ymmärrys sekä merkitysjärjestelmä mielletään tietyn kulttuurin ja ajan määrittelemiksi ja tuottamiksi. Ajattelu viittaa siihen, ettei omasta kulttuurista lähtevä ymmärrys ole välttämättä yhtään lähempänä totuutta tai parempi kuin muidenkaan. Esimerkkinä kulttuurillisesti ja historiallisesti määräytyvästä ymmärryksestä, on käsitys lapsuudesta, joka on muuttunut olennaisesti ajan myötä. Aiemmin lapset nähtiin aikuisina, jotka poikkesivat aikuisista ainoastaan kokonsa ja laillisten oikeuksiensa osalta. Ajatus lapsista viattomina yksilöinä, jotka tarvitsevat aikuisen suojelua, onkin suhteellisen uusi. (Burr 2004, 2–4.)

Sari Pietikäinen ja Anne Mäntynen (2019, 19–22) paikantavat diskurssintutkimuksen juuret funktionaaliseen kielikäsitteeseen. Tässä kielen kautta tuotetut merkitykset nähdään tilannesidonnaisina ja vuorovaikutuksessa rakentuvina, kuten myös Burr (2004, 2–4) esitti aiemmin. Sosiaalinen konstruktionismi jakautuu kahteen eri suuntaukseen, maltilliseen ja radikaaliin. Maltillisessa konstruktionismissa kaiken todellisuuden ajatellaan olevan tulkittua sekä historiallisen ja kulttuurisen kontekstinsa määrittelemää. Kuitenkin siinä hyväksytään ihmisten biologiseen olemukseen ja ympäristön rakenteeseen liittyvät rajat. Toisessa suuntauksessa, radikaalissa konstruktionismissa, ei taas hyväksytä luonnonpakkoja lainkaan, vaan siinä ajatellaan kaikkien yhteiskunnassa vallitsevien lainalaisuuksien liittyvän kulttuurin toimintalogiikkaan. (Heiskala 2000, 199.)

Sosiaalisen konstruktionismin viitekehys sopii omaan tutkielmaani siksi, että siinä vuorovaikutus ja kieli ovat keskiössä. Suuntauksessa suhtaudutaan kriittisesti ajatukseen todellisuuden luonteen objektiivisesta, empiirisestä ja realistisesta tarkastelemisesta. Tarkastelen al-Holin leirillä olevista lapsista käytyä julkista keskustelua sosiaalisen konstruktionismin niin sanotun maltillisen suuntauksen kautta. Analyysini perustuu näiden biologisten ja ympäristön tuomien reunaehtojen tunnustamiseen, mutta tarkastelu keskittyy todellisuuden tulkintaan kielen avulla. En tavoittele tutkielmassani sitä, että saisin täydellistä kuvaa kirjoittajien asenteista. Tarkoitukseni ei ole puheen takana olevien ilmiöiden todellisuuden tarkastelu, vaikka en epäile niiden olemassaoloa tämän keskustelun ulkopuolella. Analyysin lähtökohtana on kielenkäytön tarkastelu lapsiin liittyen ja se, mitä kielellä tehdään.

4.3 Retorinen analyysi

Sovellan aineiston metodologisessa tarkastelussa diskurssianalyyttistä suuntausta hyödyntävää retorista analyysiä. Arja Jokisen (2016c, 251–252) mukaan diskurssi-analyysi ja siten myös retorinen analyysi, nojaavat perustaltaan sosiaaliseen konstruktionismiin. Sosiaalisen konstruktionismin alaisuuteen sijoittuville erilaisille

tutkimusotteille on kuvaavaa se, että niissä painotetaan sosiaalisen todellisuuden merkitysten kautta välittyvää ja dynaamista luonnetta (Forsberg 2014, 125). Diskurssianalyysi keskittyy tarkastelemaan kielenkäyttöä tekoina ja toimintana. Siinä puhetta ja kieltä analysoidaan siten, että teoille ja ilmiöille ei etsitä syytä, vaan tarkastellaan niitä tapoja, joilla ilmiöitä kuvataan tai selitetään. (Suoninen 1999, 19–20.)

Retoriikan keskeisiin käsitteisiin kuuluvat kreikankieliset termit logos, ethos ja pathos. Logos viittaa argumentaatioon, jolla vakuutellaan tai suostutellaan yleisöä. Ethos viittaa puhujan persoonaan tai olemukseen. Kun tarkastellaan argumentaation synnyttämiä tunnetiloja tai vaikutuksia kuulijassa, puhutaan puolestaan pathoksesta. Puhuja voi näin käyttää kaikkia kolmea elementtiä – logosta, ethosta ja pathosta, oman yleisönsä vakuutteluun. Argumentaatio viittaa kokonaisuudessa niihin tekstin tai puheen elementteihin, joissa puhuja esittää erilaisia perusteita ja syitä omalle teesilleen. (Johannesson 2013, 18–19, 278, 283.)

Chaïm Perelman on yksi niin sanotuista uuden retoriikan teoreetikoista (ks. Summa 1996, 51). Perelman (2007, 11–20) keskittyy retoriikan tarkasteluun luonnollisessa, tulkinnallisessa kielessä, joka on suunnattu kaikentyyppiselle yleisölle. Hänen mukaansa argumentaation perusajatuksena on pyrkimys hankkimaan tai vahvistamaan yleisön hyväksyntä esitetylle väitteelle. Väitteen hyväksynnän lisäksi puhujan tavoitteena voi olla myös toiminta tai toiminta-aktiivisuuden luominen välittömästi tai myöhemmin. Vakuuttamisen lisäksi argumentaation tavoitteena onkin yleensä saada aikaisesti haluttua toimintaa tai toiminta-aktiivisuutta (Perelman 1963, 168).

Retorisen analyysin tyypillisiä aineistoja ovat esimerkiksi sanomalehtikirjoitukset ja puolueohjelmat. Siinä argumentaatiota tarkastellaan ennen kaikkea tekemisenä eli sosiaalisena toimintana, joka on sosiaalisen konstruktionismin perustuvilla tutkimusotteilla luontaista. (Jokinen 2016c, 338.) Arja Jokisen ja Kirsi Juhtilan (1999, 54–55, 77–78) mukaan retorisisessa analyysissä painottuvat merkityksen tuottamisen tavat eli kysymys ei ole *miksi* vaan *miten*. Analyysi edellyttää aineistojen vakuuttelun ja suostuttelun elementtien tai vastavuoroisuuden erittelyä. Tekstiaineistossa retorisuus on yleisesti ottaen hallitsevana elementtinä, koska siinä pyritään vakuuttelemaan ja suostuttelemaan yleisö argumentin kannatettavuudesta.

Argumentaation vakuuttavuus tapahtuu lopulta silloin, kun viesti otetaan vastaan (Jokinen 2016c, 340.) Argumentoinnin kannalta olennaisena on puhujan ja yleisön välinen suhde. Argumentaatiolla pyritään vaikuttamaan yleisöön muuttamalla yleisön mielipidettä tai hakemaan kannatusta puhujan väitteille. Yleisöksi määritellään kaikki ne, joihin puhuja haluaa argumentaatiollaan vedota. Erityisyleisö on esimerkiksi tiettyä ammattiryhmää tai tiedeyhteisöä edustava ryhmä ja universaaliyleisö kaikki ne, joilla on edellytykset ymmärtää viestiä ja seurata ar-

gumentaatiota. Puhujan, joka esittää argumentteja joko suullisesti tai kirjallisesti, tulee sovittaa sanomansa kohdeyleisön mukaisesti. (Perelman 2007, 17–25.) Tutkijan on puolestaan mahdollista analysoida yleisösuhdetta etsien tekstin sisältä viitteitä siitä, kenelle viesti on suunnattu ja kenet viesti pyrkii vakuuttamaan (Jokinen 2016c, 338–340).

Perelman (1982, 21; 2007, 28–30, 57–58) pitää argumentaation onnistumisen kannalta tärkeänä sitä, että puhuja valitsee viestiinsä sellaisia lähtökohtia eli premissiä, jotka kuulijat hyväksyvät. Premissit ovat julkilausumattomia ja yleisesti hyväksytyjä arvoja, asenteita, uskomuksia ja valintoja sekä totuutena tai itsensäselvyytenä pidettyjä asioita. Yleisön ja puhujan väliset premissit voivat liittyä todellisuutena hyväksytyihin asioihin ja olettamuksiin tai sellaisiin asioihin, jotka ovat toivottavia. Perelman toteaa retoriikassa olevan kyse siitä, että puhuja pyrkii siirtämään näihin premisseihin liittyvän konsensuksen koskemaan myös niistä johtamiaan johtopäätöksiä eli väitteitä. Tässä puhuja esittää argumenttinsa sidosmuodossa. Yleensä argumentaatio perustuu löyhästi määriteltyihin ja epätäydellisesti rajattuihin premisseihin. Näin Perelmanin mukaan myös niistä johdetut väitteet ovat ymmärrettävissä vain osittain.

Perelman (2007, 57–61, 120–154) jakaa argumentaatioteoriassaan varsinaiset retoriset keinot assosiativisiin eli sidosmuotoisiin ja dissosiativisiin eli erottelu-
muotoisiin tekniikoihin. Assosiativisiin keinoihin kuuluvat ensinnäkin kvasiloogiset, toiseksi todellisuuden rakenteeseen perustuvat ja kolmanneksi todellisuuden rakennetta muokkaavat keinot. Assosiativisiin tekniikoihin kuuluu sellaiset keinot, jotka yhdistävät erilaisia asioita keskenään. Dissosiativiset keinot pyrkivät taas erottamaan yhteenkuuluviksi oletetut, kielen tai vakiintuneen perinteen yhteen sitomat asiat toisistaan. Siihen kuuluu kahden asian, esimerkiksi todellisuuden ja sen ilmentymien tai näennäisyyden, erottaminen.

Assosiativisiin keinoihin kuuluvat kvasiloogiset argumentit jäljittelevät muodollista, loogista ja matemaattista päättelyä. Tässä pyritään pelkistämään todellisuus tiettyyn päättelylogiikkaan, esimerkiksi laintulkintaan. Kvasiloogisiin argumentteihin kuuluvat esimerkiksi vetoaminen vastavuoroisuuteen ja oikeudenmukaisuuteen. Peräkkäisyysiteiden, kuten kausaalisuhteiden sekä rinnakkaisuussiteiden käyttö kuuluu myös todellisuuden rakenteeseen perustuviin keinoihin. Kausaalisuhteissa osoitetaan syy-seuraus suhdetta, kuten tekojen ja niiden seurauksien tai tavoitteiden ja keinojen välistä sidosta. Tällaisilla argumenteilla puhuja liittyy yhteen samanlaisia tekijöitä, esittää ilmiöiden välisen seuraussuhteen tai arvottaa esitettyä tosiseikkaa mahdollisten seurausten valossa. Tähän liittyy myös puhujan pyrkimys laatia hypoteeseja seurauksista sekä ennakoida, todentaa ja olettaa seurauksia. Peräkkäissuhteisiin perustuva argumentaatio lähtee-
kin seurausten esiin tuomisesta. Rinnakkaisuussiteillä luodaan puolestaan sidos henkilön, hänen olemuksensa ja hänen tekojensa välille. Kolmas assosiativinen

tekniikka on todellisuuden rakennetta luovat ja muokkaavat argumentit. Niissä esimerkkiä, havainnointia, mallia, vastamallia ja analogista päättelyä käytetään oman väitteen vahvistamiseksi. Näihin keinoihin kuuluu myös metaforan käyttö. (Perelman 2007, 62–95, 102–103, 120–141.)

Sovellan analyysissä Perelmanin uutta retoriikkaa koskevan teorian lisäksi diskurssianalyttisen tutkimuksen retorista painopistettä. Tähän painopisteeseen kuuluvat Jokisen (2016c) ja Jonathan Potterin (1996) tekemät retoristen keinojen erittelyt. Osa näistä keinoista tulee esiin myös Perelmanin argumentaatioteoriassa, mutta hieman eri käsitteiden kautta. Jokinen (2016c, 344–364) pohjaa retoristen keinojen jaottelun sen mukaan, onko kysymys keinoista, jotka liittyvät itse väitteen esittäjään eli puhujaan, vai esitettyyn argumenttiin. Yksi Jokisen esittämistä puhujaan liittyvistä keinoista on väitteen etäännyttäminen esittäjän omista intresseistä. Potterin (1996, 124–125) mukaan nämä oletetut intressit voivat liittyä henkilökohtaisiin, taloudellisiin tai valtaan liittyviin tekijöihin. Toinen keino Jokisen (2016c, 346) esittämässä erittelyssä on puhujan positioon, puhujakategoriaan, liittyvät tekijät. Potterin (1996, 114) mukaan joidenkin puhujakategorioiden oletetaan tietävän joistakin asioista ja heidän väittämät tuntuvat uskottavilta. Näin puhujakategorian esiin tuominen voi olla yksi argumentin vahvistamisen keinoista.

Jokinen (2016c, 349–350) puhuu myös liittoutumisasteesta yhtenä retorisenä keinona. Potter (1996, 114) esittää liittoutumisella tarkoitettavan sitä, millainen argumentaation esittäjän ja hänen esiin tuomansa väitteen välinen sitoutuminen on. Tässä puhuja voi etäännyttää itsensä väitteestä tai esittää argumentti omanaan. Konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistamisella pyritään puolestaan saamaan mielikuva väitteen laajemmasta tuesta (Jokinen 2016c, 350–351). Tähän samaan keinoon liittyy mielestäni myös auktoriteettiin vetoaminen, jossa henkilöön tai ryhmään liitettyä arvostusta käytetään oman väitteen tueksi (ks. Perelman 2007, 107). Myös väitteiden esittäminen vaihtoehdottomina tosiasioina on yksi Jokisen (2016c, 351–353) erittelemistä keinoista, joka on yleistä erityisesti tieteellisessä ja poliittisessä diskurssissa. Potterin (1996, 150) mukaan tässä puhuja häivyttää argumentistaan oman roolinsa tosiasioiden tuottamisessa. Tässä keinossa näen yhteyden Perelmanin (2007, 62–91) esittämiin kvasiloogisiin tekniikoihin. Näiden keinojen lisäksi yksi olennainen Jokisen (2016c, 353–356) esittämistä keinoista on kategorioiden käyttäminen. Kategorioiden avulla puhuja nimeää asioita ja siten liittää niihin myös määrättyjä miellelyhtymiä. Esimerkiksi samaan tapahtumaan liittyvässä argumentaatiossa saatetaan käyttää kategoriaa ”pikku lapsi” tai vaihtoehdoisesti ”pikkuriiviö”. Määrätyn kategorian valinnalla on aina omat seurauksensa.

Perelmanin, Potterin ja Jokisen erittelemiä eri argumentaatiotekniikoita käsitelen vielä varsinaisen analyysin yhteydessä seuraavissa kahdessa pääluvussa. Tutkielmani aineistona käytetyt sanomalehtikirjoitukset, pääkirjoitukset, kolumnit,

esseet ja mielipidekirjoitukset ovat suunnatut tietyille yleisölle. Näen retorisen analyysin soveltuvan hyvin tutkielmani aineistoon sen kantaa ottavan luonteen vuoksi. Tutkimukseni tavoitteena ei ole kuitenkaan pelkkien retoristen keinojen erittely tai kuvaaminen, vaan niiden tarkastelu suhteessa kielellä tuotettuun todellisuuden rakentamisen ja sosiaalisen toiminnan tuottamiseen. Faircloughin (1997, 79–80) mukaan silloin, kun analysoidaan tekstiä, tuleekin kiinnittää huomiota kahteen asiaan – sekä tekstien merkitykseen että niiden muotoon. Nämä kaksi osa-aluetta eivät ole kuitenkaan selkeästi eroteltavissa, koska tekstin merkityksiä voidaan tuottaa vain muotojen eli diskursiivisten keinojen kautta.

4.4 Aineisto ja analyysin vaiheet

Seuraavaksi lähden esittelemään sitä, miten keräsin aineistoni ja toteutin tutkimukseni. Erittelen tässä analyysini eri osa-alueet.

Keräämäni aineisto oli julkaistu Helsingin Sanomissa, Kalevassa, Aamulehdessä ja Turun Sanomissa. Aineisto koostuu yhteensä 40 kirjoituksesta. Aineisto on haettu aikaväliltä 1.1.2019–15.9.2020. Hain aineistoa sanomalehtien verkkosivuilta niiden omien digitaalisten hakutoimintoja käyttämällä. Hakusanoina käytin: al hol*, al-hol*, leiri*, isis leiri*, isis la* ja isis nais*, isis vaim*. Otin mukaani kirjoituksia, jotka koskevat nimenomaan kyseistä al-Holin leiriä eikä laajemmin Syyrian tilannetta tai terrorismia käsitteleviä tekstejä. Jätin aineistosta pois myös sellaiset kirjoitukset, joissa kuvailtiin yleisesti al-Holin leirin tilannetta tai poliittista päätöksentekoa ilman, että kirjoittaja itse tuo esille omaa kantaansa aiheeseen. Useat kannanotot sisälsivät myös väitteitä, jotka eivät koskeneet lapsia tai heidän äitejään. Nämä kannanottojen kohdat jätin tarkastelun ulkopuolelle, mutta otin kannanotoista analyysini mukaan sellaiset argumentit, jotka koskivat lapsia ja heidän äitejään. Vaikka tutkielmani keskittyy lapsen etuun ja oikeuksiin, ei äitejä koskevaa keskustelua voi jättää pois analyysistä. Tarkastelin äiteihin liittyviä argumentteja nimenomaan lapsen kannalta, koska perhesuhteet ovat olennainen osa lapsen etua ja oikeuksia.

Selkeästi eniten, 18 kannanottoa, oli julkaistu Helsingin Sanomissa. Toiseksi eniten kirjoituksia löytyi Kalevasta, joita oli yhteensä yhdeksän kappaletta. Aamulehdestä löytyi puolestaan seitsemän kirjoitusta ja Turun Sanomista kuusi. Aineistoni perusteella al-Holin leirillä oleviin lapsiin liittyvää keskustelua on käyty maaliskuusta 2019 elokuuhun 2020. Kiihvain keskustelu käytiin joulukuussa 2019, jolloin kaikissa neljässä lehdessä julkaistiin yhteensä 17 kannanottoa aiheeseen. Tuona aikana myös yleinen poliittinen keskustelu oli aktiivisinta, jolloin oppositio esitti asiasta välikysymyksen (Eduskunta 2019) ja valtioneuvosto teki al-Holin lei-

rillä olevia suomalaisia koskevan periaatepäätöksen (Sisäministeriö 2020). Keskustelu on selkeästi laantunut tämän jälkeen, koska vuoden 2020 aikana on julkaistu vain kuusi kannanottoa al-Holin leirillä oleviin lapsiin liittyen. Viimeisin aineistoon kuuluva kannanotto oli julkaistu elokuussa 2020.

Eniten kannanottoja löytyi lukijan mielipide -palstalta, jossa kirjoituksia oli julkaistu yhteensä 20. Toiseksi eniten kirjoituksia löytyi kolumneista, yhteensä 10. Kuudessa pääkirjoituksessa otettiin kantaa al-Holin leirillä olevien lasten tilanteeseen. Pääkirjoitusten ja kolumnien lisäksi yksittäisiä kannanottoja oli julkaistu myös esseen, näkökulman ja kommenttien muodossa.

Retoristen keinojen analyysiin kuuluu myös sen tarkastelu, kuka osallistuu keskusteluun. Keskusteluun oli osallistunut 18 toimittajaa, kolme poliitikkoa, yhdeksän yksityishenkilöä sekä kymmenen yksityishenkilöä, jotka kertoivat nimensä yhteydessä myös ammattinsa tai koulutuksensa. Eniten kannanottoja oli siis julkaistu toimittajilta. Toimittajien suureen määrään voi vaikuttaa lehtien julkaisupolitiikka, jossa toimittajan kynnyks saada oma kirjoitus lehteen on oletettavasti matalampi kuin muilla. Toimittajien kirjoituksia oli julkaistu kolumneissa, pääkirjoituksissa, kommentteissa, näkökulmissa ja esseissä. Toiseksi eniten kannanottoja oli julkaistu yksityishenkilöiltä, joiden kirjoitukset olivat julkaistu lukijan mielipidepalstalla. Kannanotot ovat koodattu puhujapositionien mukaan niin, että toimittajat ovat merkitty koodilla T1, T2 ja T3, yksityishenkilöt Y1, Y2 ja Y3, asiantuntijanäkökulmaa edustavat mielipidekirjoitukset A1, A2 ja A3 ja poliitikot P1, P2 ja P3 jne. Aineisto ja niihin liittyvät koodit löytyvät tutkielman lopusta liitteestä 1.

Laadullisessa tutkimuksessa lähdetään tarkastelemaan aineistoa valitusta teoreettis-metodologisesta viitekehystä käsin. Ensin luetaan aineistoa etsimällä siitä viitekehysten, näkökulman ja tutkimuskysymysten kannalta olennaisia asioita. Näin analyysin kohteena oleva aineisto pelkistyy hallittavammaksi määräksi erillisiä niin sanottuja raakahavaintoja. Kun havainnot ovat pelkistetty, karsitaan havaintoja yhdistelemällä niitä keskenään. Tässä prosessissa erilliset raakahavainnot yhdistetään joko yksittäisiksi havainnoiksi tai havaintojen joukoiksi etsimällä havainnoista niitä yhdistävä piirre tai sääntö. (Alasuutari 2011, 40.)

Lähdin ensimmäiseksi analysoimaan aineistoa etsimällä niistä kirjoittajan väitteitä koskien al-Holin leirillä olevien lasten etua ja oikeuksia. Halusin selvittää, mitä kirjoittaja haluaa, että leirillä olevien lasten suhteen tehdään. Kirjoitin jokaisen kannanoton yhteyteen yhdellä lauseella sen, mikä on puhujan keskeisin väite lapsiin liittyen. Sen jälkeen keräsin nämä väitteet yhteen ja tarkastelin, mitä eri väittämiä aineistosta nousee. Vertailin näitä väittämiä keskenään ja pelkistin ne erillisiksi havaintojen ryhmiksi, joita kutsun pääväittäviksi. Pääväittämät edustavat sellaisten raakahavaintojen ryhmää, jotka koostuvat samoja piirteitä omaavista väitteistä.

Jaoin kannanotot näiden pääväittämän mukaan. Sen jälkeen erottelin kustakin kannanotosta Perelmanin argumentaatioteorian mukaisesti assosiatiiiviset argumentaatiotekniikat eli kvasiloogiset, todellisuuden rakenteeseen perustuvat ja todellisuuden rakennetta muokkaavat tekniikat sekä dissosiatiiiviset keinot. Tarkastelin niistä myös Potterin (1996) ja Jokisen (2016c) jaottelemia retorisia keinoja. Olen jakanut seuraavaan taulukkoon eri retoriset keinot, joiden mukaan analysoin kannanotoissa käytettyjä argumentteja.

Taulukko 1. Retorisen analyysin argumentaatiokeinot

Kvasiloogiset argumentit:	Todellisuuden rakenteeseen nojaavat keinot:	Todellisuuden rakennetta muokkaavat keinot:	Dissosiatiiiviset tekniikat:	Potterin ja Jokisen erittelemät keinot:
formaali logiikka laki pakko vaihtoehdottomuus samuus oikeudenmukaisuus auktoriteetti	kausaalisuhteet rinnakkaisuussiteet henkilö + teot olemus +teot hypoteesit seuraukset	havainnot metafora esimerkit mallit – vastamallit	kahden asian erotteleminen poikkeavuus käsite-erottelut	konsensus etäännyttäminen kategoriat määrällistäminen

Taulukossa eriteltyt keinot jaottuvat sekä Perelmanin (2007) erottelemiin tekniikoihin että Jokisen (2016c) ja Potterin (1996) erittelyyn. Keinot ovat osittain päällekkäisiä eli ne tulevat esiin sekä Perelmanin että Jokisen ja Potterin jaottelussa. Esimerkiksi vaihtoehdottomuus, auktoriteetti ja asiantuntijuus tulevat esiin sekä Perelmanin että Jokisen ja Potterin erittelyissä. Tämä taulukko onkin suuntaa-antava jaottelun malli, jolla analyysia toteutin.

Retoristen keinojen erittelyn jälkeen vertailin kunkin pääväittämän alle sijoituvia keinoja toisiinsa etsien pääväittämien välillä olevia yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Tarkastelin sitä, onko väitteiden argumenteissa samoja piirteitä tai löydettävissä jokin sääntö, joka yhdistää tai erottaa kannanottoja toisistaan. Vertailemalla näitä keinoja keskenään havaitsin, että väitteet jakautuvat viiteen eri pääväittämään. Sen jälkeen vertailin uudestaan argumentaatiokeinoja näiden viiden pääväittämän välillä. Havaitsin, että pääväittämien keinoissa oli nähtävissä kolme keskeistä sääntöä, joiden perusteella kannanotot jakautuivat kolmeen pääluokkaan eli asemoitumistapaan lapsen aseman suhteen. Näitä kolmea asemoitumistapaa yhdistivät yksi keskeinen sääntö tai piirre. Havainnollistan ja tarkastelen näitä viittä pääväittämää ja kolmea asemoitumistapaa tarkemmin seuraavassa luvussa.

5 VASTAKOHTIEN RETORIikka

Retorisessa analyysissä tarkastellaan kielellisiä prosesseja kiinnittämällä huomiota puhujan keinoihin tehdä määrätyt tulkinnat tai väittämät vakuuttaviksi ja kannattaviksi (Jokinen 2016c, 338). Pura analyysin tuloksia erottelemalla ja vertailemalla erilaisia retorisia keinoja kolmen eri näkökulman välillä, joihin kannanotot jakautuivat. Olen rakentanut analyysin näitä näkökulmia vertaillen, joten ne kulkevat analyysissä rinnakkain. Analyysin esittäminen näkökulmien välisenä vuoropuheluna tuo esiin paremmin eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä näiden välillä kuin niiden esitleminen erillisinä toisistaan.

Ensin tarkastelen puhujakategorioiden liittyviä argumentoinnin keinoja eli auktoriteetilla tai asiantuntijuudella vahvistamista. Puhujakategorioiden jälkeen siirryn valottamaan niitä kolmea lapsen asemaan liittyvää näkökulmaa, joihin aineiston väitteet jakautuvat. Tämän jälkeen siirryn niiden keinojen tarkasteluun, joita puhujat käyttivät oman väitteensä vahvistamiseksi.

5.1 Puhujakategoriat ja kolme näkökulmaa lasten asemaan

Laajasti tunnettuun ja tunnustettuihin puhujakategorioiden, kuten ammattiin ja virka-asemaan viittaaminen, oli kannanotoissa yleistä. Niissä kannanotoissa, joissa kirjoittajat toivat esiin oman koulutuksensa, organisaationsa tai ammattinsa, tuli esiin argumentaation keino, jolla pyritään auktoriteetilla tai asiantuntijuudella vahvistamiseen (ks. Jokinen 2016c, 346). Asiantuntijuudella vahvistaminen perustuu hallinnolliseen, ammatilliseen tai tieteelliseen erityistietämykseen eli puhujan asemaan erityistiedon haltijana (Juhila 2016, 170). Puhujaposition viittaaminen ei ole pelkästään retorinen keino vahvistaa omaa väitettään, vaan ne heijastavat myös laajempaa yhteiskunnallista arvomaailmaa. Peter Berger ja Thomas Luck-

mann (1994, 11–13) toteavatkin, että puheessa rakennetut erilaiset positiot kertovat laajemmista yhteiskunnallisista ideologioista.

Kannanotoista yleisimmäksi asiantuntijuuteen vetoavaksi puhujakategoriaksi nousivat oikeustieteen edustajat, kuten oikeustieteen tuomarit ja professorit, joilta oli julkaistu viisi kirjoitusta. Monet näistä kirjoituksista oli yhteiskannanottoja, joissa saman kirjoituksen oli allekirjoittanut useampi henkilö. Näin keskusteluun osallistui yhteensä 20 oikeustiedettä edustavaa kirjoittajaa. Tämä tekee oikeustieteen edustajista aktiivisimman puhujakategorian, vaikka toimittajilta julkaistuja kirjoituksia oli määrällisesti enemmän. Muita asiantuntijaposition vetoavia kirjoittajia olivat lääkärit, jotka osallistuivat keskusteluun yhdellä kannanotolla. Kolme kirjoittajaa ilmoitti puolestaan edustavansa poliittista puoluetta – kristillisdemokraatteja, perussuomalaisia tai kokoomusta. Myös sosiaalityöntekijät osallistuivat keskusteluun yhdellä kannanotolla, jonka oli allekirjoittanut kaksi henkilöä. Yhden kannanoton kirjoittajat edustivat lastensuojelujärjestöä Pelastakaa lapset ry:tä. Näiden lisäksi kahdessa kolumnissa puhuja otti esille oman akateemisen arvonsa ja toinen heistä myös tutkimuksensa terrorismiin liittyen.

Vaikka toimittajat olivatkin edustetuina puhujakategoria, he eivät vedonneet ammattiinsa argumenttinsa tueksi. Toimittajien puhujakategoria tuli esiin epäsuorasti siinä, että heidän kirjoitukset oli julkaistu kolumneissa, näkökulmissa, esseissä ja lehden pääkirjoituksissa. Oikeustieteen edustajat toivat puolestaan esiin asiantuntijuuden lain tulkinnassa ja vahvistivat olettamusta siitä, että heidän oletetaan tietävän asiasta ammattinsa ja koulutuksensa perusteella. Ammattinimikkeet, kuten tuomarit ja oikeustieteen professorit, nauttivatkin yleistä arvostusta ja luottamusta. Näin ne kuuluvat puhujakategoriaan, jonka jäsenyys edellyttää koulutusta ja tietämystä ja siten herättää luottamusta muissa (ks. Potter 1996, 114; Jokinen 2016c, 347). Myös Perelman (2007, 53, 108–111) esittää, että silloin kun puhuja on saanut tietyn aseman, hänen väitteensä tulkitaan usein totuutena ja järkevinä. Lainsäädännössä tuomarin asettamalla tuomioilla on samanlainen auktoriteettiasema kuin totuudella. Aihe näyttääkin kirjoittaneen keskustelua erityisesti lain-tulkinnan suhteen. On myös mahdollista, että oikeustieteen edustajat katsovat velvollisuudekseen esittää oman näkemyksensä ristiriitoja synnyttäneestä laintulkinnasta.

Sosiaalityötä edusti yksi kannanotto, jonka oli kirjoittanut kaksi sosiaalityöntekijää. Sosiaalityöntekijät käyttivät myös asiantuntijuuttaan oman argumenttinsa vahvistamisessa. Heidän kannanottonsa oli merkityksellinen myös rakenteellisen sosiaalityön ja oikeudenmukaisuuden edistämisen kannalta. Tässä sosiaalityöntekijät puolustavat julkisen viestinnän kautta tärkeäksi pitämiään asioita eli al-Holin leirillä olevien lasten oikeuksia ja etua muita tulkintoja vastaan. Julkisen viestinnän kentällä kilpaillaankin erilaisista tulkintoista, joilla on vaikutusta konkreettisiin ratkaisuihin, kuten poliittisiin päätöksiin (Tiitinen ja Lähteinen 2014, 194–195).

Mediavaikuttaminen on myös tärkeä yhteiskunnallisen vaikuttamisen alue sekä yksi sosiaaliryönteilyn muodoista (Hämäläinen 2014, 77).

Yhdeksässä mielipidekirjoituksessa puhuja argumentoi yksityishenkilönä, ei vetoamalla ammattinimikkeeseen, koulutukseen tai edustamaansa organisaatioon. Yksi kannanotoista oli al-Holin leirillä olevien lasten ja äitien omaisten kirjoittama. Sillä, että omaiset toivat esiin henkilökohtaiset suhteensa al-Holin leirillä oleviin lapsiin ja heidän äiteihinsä, he eivät etäännyttäneet itseään väitteestään. Subjektiiivista kokemuksesta siitä häädystä, jota he tuntevat läheistensä tilanteesta, onkin vaikea kiistää. Näin sen esiin tuominen, että kirjoittajat ovat al-Holin leirillä olevien omaisia, toi lisäarvoa väitteelle. Tämä kannanotto edustikin ainoana sellaista Jokisen (2016c, 345–346) erottelemaa puhujapositionia, jossa puhuja tuo avoimesti esiin väitteeseen liittyvät omat intressinsä. Omien etujen ja intressien esiin tuominen voi antaa Jokisen mukaan puhujasta myös luotettavan ja rehellisen mielikuvan.

Puhujakategorioiden tarkastelun jälkeen jaottelin kannanotot niissä esiintyvien pääväittämien mukaan. Pelkistin siis jokaisesta kannanotosta yhden keskeisen väitteen. Kuten edellisessä luvussa toin esiin, jaottelin aineiston havainnot viiteen eri pääväittämään. Löysin aineiston 40 kirjoituksesta viisi pääväittämää lapsen asemasta. Ne olivat: lapsia pitää auttaa (23 kpl), lapsia pitää auttaa, mutta äidit ovat turvallisuusriski (6 kpl), lapset on erotettava äideistään (4 kpl), lapsia pitää auttaa, mutta he ovat myös turvallisuusriski (2 kpl) sekä lapset ja äidit ovat turvallisuusriski (5 kpl). Lasten auttaminen tarkoitti kaikissa kirjoituksissa sitä, että kirjoittaja vetosi siihen, että lapset tulee auttaa pois leiriltä ja tuoda Suomeen. Huomasin, että väittämien argumentaatioissa on nähtävissä yhteneväisiä havaintoja, jotka jakautuvat kolmeen eri suhtautumistapaan lapsen edun ja oikeuksien suhteen. Ensimmäisen nimesin auttamisnäkökulmaksi, toisen auttamista ja riskiä yhdisteleväksi näkökulmaksi ja kolmannen riskinäkökulmaksi.

Pelkistin seuraavaan taulukkoon tekemäni keskeiset havainnot. Taulukossa havainnot ovat jaoteltu eri havaintoryhmiin eli näkökulmiin lapsen aseman suhteen. Taulukossa on selvennetty sitä, miten kannanottojen keskeiset väittämät lapsen asemasta jakautuvat näiden näkökulmien välillä.

Taulukko 2. Havaintojen erittely näkökulmien mukaan

Näkökulma ja väittämät	Auttamisnäkökulma	Auttamista ja riskiä yhdistelevä näkökulma	Riskinäkökulma
Pääväittäjä	Lapsia pitää auttaa	Lapsia pitää auttaa, mutta lasten äidit ovat riski	Lapset ja äidit ovat riski
Muut keskeiset väittämät (ei jokaisessa kannanotossa)	Lasten äitejä pitää auttaa Epäselvä kanta/Ei ota kantaa lasten äitien auttamiseen	Lapset on erotettava äideistä Lapsiin liittyvät turvallisuusriskit on tunnistettava Lapsien auttamisessa on tehtävä valikointia	Lapsia ei pidä auttaa lainkaan

Väite siitä, että lapsia pitää auttaa, oli selkeästi yleisin (23 kirjoitusta). Se edustaa analyysissäni auttamisnäkökulmaa. Auttamisnäkökulmassa ei tuotu esiin riskejä lasten auttamiseen liittyen. Kannanotoissa väitteet kehottivat joko pelkkien lasten auttamiseen tai sekä lasten että heidän äitiensä auttamiseen. Näissä väittämissä kirjoittaja ei joko ottanut lainkaan kantaa äitien auttamiseen, kirjoittajan kanta äitien auttamiseen oli epäselvä tai argumenteissa esitettiin myönteinen kanta myös äitien auttamiseen. En jaotellutkaan näitä kannanottoja erillisiksi näkökulmiksi, vaan ne edustavat kaikki auttamisnäkökulmaa. Auttamisnäkökulman väittämät vetosivat nimenomaan lasten auttamisen puolesta, ei vedoten riskien tunnistamisen tai tilanteen ristiriitaisuuteen.

Toinen näkökulma paikantui auttamista ja riskiä yhdistelevään näkökulmaan. Kannanotoissa tuli esille selvästi vaatimus auttaa lapsia, mutta niissä tuotiin esille myös vaatimus taata kansalaisten turvallisuus. Tähän näkökulmaan kuului 12 kannanottoa, joiden pääväittäjä lasten aseman suhteen oli se, että lapsia pitää auttaa, mutta äidit ovat riski. Kannanotoissa oli myös argumentteja sen puolesta, että lapset ja äidit tulisi erottaa toisistaan ja auttaa pelkästään lapsia. Näkökulmassa esitettiin myös väittämiä siitä, että lapsien auttamisessa tulee tunnistaa erityisiä riskejä. Lapsiin liitetyt riskit paikantuivat lasten mahdolliseen radikalisoitumiseen, jotka nähtiin olevan seurausta al-Holin leirin ilmapiiristä ja äitien harjoittamasta ideologiasta. Muutamassa kannanotossa argumentoitiin myös sen puolesta, että lasten auttamisen suhteen valikointia iän ja syntyperän suhteen.

Riskinäkökulmaa edusti viisi kannanottoa eli nämä väitteet olivat selkeästi vähemmistössä. Näkökulmaan kuuluivat väitteet siitä, että lapset ja äidit ovat mo-

lemmat turvallisuusriski. Näkökulmassa lasten auttamiseen suhtauduttiin joko kokonaan kielteisesti tai epäillen. Yhtenä selkeänä piirteenä riskinäkökulmaa edustavissa kannanotoissa oli se, ettei niissä vedottu lainkaan lasten auttamisen puolesta, vaan pelkkien riskien ja ongelmien tunnistamiseen ja kansalaisten turvallisuuden takaamiseen. Tässä näkökulmassa riskit liittyivät Isisin ideologiaan, radikalisoitumiseen, maahanmuuttoon liittyviin kysymyksiin ja al-Holin leirin tilanteen ongelmallisuuteen ja monimutkaisuuteen.

Seuraavaksi lähdän analysoimaan sitä, miten näissä kolmessa eri näkökulmassa käytettiin eri argumentaatiokeinoja omien väitteiden vahvistamiseksi.

5.2 Leirin epäinhimilliset olosuhteet – Isisin hirmuteot

Havainnointi kuuluu todellisuuden rakennetta muokkaaviin argumentointikeinoin (Perelmanin 2007, 120–141). Al-Holin leirillä oleviin lapsiin liittyvissä kannanotoissa havainnointi oli yleistä, mutta havainnot poikkesivat toisistaan eri näkökulmien välillä. Suurin ero oli siinä, mitä havainnoitiin ja miten havaintoja painotettiin argumentaatiossa.

Auttamisnäkökulmassa sekä auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa puhujat pyrkivät tuomaan esiin väitettään puoltavia havaintoja, jotka tukivat vaadetta auttaa lapsia. Argumentit pyrkivät osoittamaan sen, etteivät lapsen etu ja oikeudet toteudu al-Holin leirillä, koska siellä vallitsevat olosuhteet vaarantavat nämä periaatteet. Erityisen voimakasta havaintoihin perustuva argumentointi oli auttamisnäkökulmassa. Yleisesi hyväksytty ymmärrys siitä, että leirin olosuhteet ovat vaaraksi lapsen terveydelle ja kehitykselle, havainnollistettiin kuvailemalla leirin olosuhteita. Lasten auttamiseen vetoavissa argumenteissa havainnollistettiin lasten hätää esimerkiksi sellaisilla ilmaisuilla kuin ”huono hygienia”, ”aliravitseminen”, ”kylmyys”, ”sairaudet”, ”lieju”, ”äärimmäisen vaaralliset olot” ja ”hengenvaara”. Argumenteissa näkyivät myös konsensuksella vahvistamisen keinot, joissa tukeuduttiin kansainvälisten lastensuojelujärjestöjen raportteihin leirin epäinhimillisistä olosuhteista. Näin argumenteissa oman väitteen tueksi esitettiin riippumattomiksi luonnehdittuja havaintoja (ks. Potter 1996, 159–161).

Riskeihin vetoavissa argumenteissa havainnoitiin puolestaan Isis-järjestön tekemiä kauheuksia. Seuraavissa sitaateissa tulevat esille puhujien valinnat siitä, mitä he haluavat havainnoida oman väitteensä tueksi.

He ovat parkoja kurjuudessa keskellä kuraa, ripulia ja kylmää. (T11: auttamista ja riskiä yhdistelevä näkökulma)

”Islamilaiseksi valtioksi” itsensä nimenneen ryhmän julmuudet ovat niin kammottavia, että on vaikea uskoa tietämättömyyttä niistä tai hyväksyä olemista mukana edes statis-

tina. Äärimielisten asukkaiden vankilakapina uhkaa päästää irti voimia, jotka palauttavat leirikaupunkiin Isis-vallan kauhut: omat tuomioistuimet, väkivallan ja vääräuskoisten vainoamisen. (T17: riskinäkökulma)

Havainnointia tuki metaforien käyttö, jolla puhujat kuvailivat joko leirin epäinhimillisiä olosuhteita tai Isis-järjestön väkivallantekoja. Metafora kuuluu myös todellisuuden rakennetta muokkaaviin keinoihin (ks. Perelman 2007, 129–141). Johanessonin (2013, 282) mukaan metafora on kuvaus siitä, että sana yhdistetään sellaiseen asiaan, joka ei luonnollisesti kuulu sen yhteyteen. Näin viittaus metaforaan ymmärretään vertauskuvana. Perelman (2007, 129–141) määrittelee metaforan olevan analogisen päättelyn tiivistetty muoto, jossa liitetään kaksi erillistä, toisiinsa kuulumatonta asiaa yhteen. Useat metaforat ovat piileviä, Perelmanin sanojen mukaan ”kuolleita” ja ”uinuvia”, joita ei tunnisteta ylipäätään metaforiksi. Kun argumentaatiossa väite eli premissistä johdettu johtopäätös, perustetaan yleisesti tunnettuun sanontaan, yleisö ei välttämättä huomaa sen metaforisuutta. Näin seuraus saadaan vaikuttamaan syntyneen itse asioiden luonteesta, ei tietoisesta argumentaatiosta, toteaa Perelman.

Kannanotoissa puhujat toivat esille havaintojen ja metaforien kautta omiin väittämiinsä sopivia vertauskuvia.

Isisin kalifaatista piti tulla maanpäällinen paratiisi. Siitä tulikin vankileirien helvetti, jonka uhreiksi joutuivat naiset ja lapset. Länsimaiden arvopohjan mukaan Isis on pahuuden lähettäjä, jollaiseksi lasketaan myös sen heikommät jäsenet naiset ja lapset. (Y9: riskinäkökulma)

Tänä vuonna joulun ei ollut valon, vaan pahan tahdon ja pimeyden juhla. Rakasta lähimmäistäsi niin kuin itseäsi, myös vihollistasi. Mitä te teette yhdelle näistä pienimmistä, sen te teette minulle. Sallikaa lasten tulla minun tyköni, sillä lasten kaltaisten on taivasten valtakunta. Älkää tuomitko, ettei teitä tuomittaisi. Onneksi kuljemme jo kohti valoa. Aivan joulun alla näkyi jo pieni pilkahdus: kaksi orpoa saatiin kotiin eivätkä sudet, jotka heitä lentoasemalla vaanivat, saaneet heitä vielä saaliikseen. Joulun lapset. (T6: auttamisnäkökulma)

Viimeisimmässä sitaatissa puhuja vetoaa uskonnollisiin arvoihin ja käyttää vakuuttelun keinoina uskonnollisia metaforia. Tässä tulee esiin sellainen retoriikka, jossa oikeudenmukaisuus määritellään uskonnollisen moraalin eli jumalan seuraamisen ja tämän käskyjen noudattamisen kautta (Perelman 2007, 127). Viimeisessä sitaatissa puhuja toi esiin myös vastakohtia ”valo – pimeys”, ”lähimmäinen – vihollinen” ja ”orpo/joulun lapsi – susi”. Riskejä esiin tuovassa argumentaatiossa eli auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa ja riskinäkökulmassa esitettiin puolestaan sellaisia vastakohtia, kuten ”maanpäällinen paratiisi – vankileirien helvetti”, ”kantasuomalainen – kaksoiskansalainen” ja ”lapsi – Isis-lapsi”. Niissä esitettiin myös metaforia, kuten ”kasvottomat naiset ja heidän lapsensa”, ”mustien haamujen asuinsija” ja ”harharetkeläiset”. Kahdessa lasten ja lasten äitien auttamiseen epäilevästi suhtautuvassa kannanotossa auttamista ku-

vattiin sarkastisesti ”aktiivisena matkatoimistona” toimimisena tai ”konsulikyydin” tarjoamisena. Riskinäkökulmassa tuotiin esille myös tunneperäisen ja rationaalisen ajattelun välinen kontrasti, josta ensimmäinen liitettiin auttamiseen vetoaviin kannanottoihin.

Moraalinen ensipuuskahdus on helppo: heti lapset koti-Suomeen tuollaisesta paikasta! Sitten alkaa pohdinta. (T18: riskinäkökulma)

Edellisessä sitaatissa tulee esiin se, miten puhuja jakaa osiin väitteensä. Näin puhuja siirtyy vähitellen esittämiinsä johtopäätöksiin, jossa lasten ja äitien auttamiseen suhtaudutaan epäillen. Tämä onkin yksi retorinen keino silloin, kun puhujan esittämien ja yleisön hyväksymien väitteiden välinen suhde on liian leveä, jotta väitteen voisi hyväksyä kerralla (Perelman 2007, 100). Osiin pilkkomalla puhuja pyrkii välttämään sen, ettei yleisö hylkää hänen väitettään ennen kaikkien argumenttien esittämistä.

Yksi havainnoinnin ja vakuuttelun keino oli myös vahvistaa argumenttia numeerisella ja ei-numeerisella määrällistämällä. Näillä ilmaisuilla pyritään tarkkaan ja selkeään kuvaukseen, joka on vastakohtana arvoväittämille ja epämääräiselle laadulliselle arvioinnille (Potter 1996, 189–191). Määrällistämistä käytettiin erityisesti lasten auttamiseen vetoavassa argumentoinnissa. Useassa kirjoituksessa vahvistettiin omaan väitettä sillä, että tuotiin esiin al-Holin leirin olosuhteiden vaarallisuutta lapselle määrällisillä ilmaisuilla ”leirillä on kuollut satoja lapsia” tai ”yli 350 pientä lasta on kuollut leirillä”. Määrällistä ilmaisua käytettiin myös niissä auttamisnäkökulmaa edustavissa argumenteissa, joissa rauhoiteltiin lasten äitien vaarallisuudesta syntynyttä pelkoa vetoamalla äitien vähäiseen määrään. Numeerisella määrällistämällä vedottiin riskien vähäisyyteen lasten äitien auttamisen suhteen. Toisaalta taas al-Holin leirillä kuolleiden lasten tarkat lukumäärät korostivat leirin epäinhimillisiä olosuhteita ja vaadetta toimia lasten auttamisen hyväksi. Määrällistä ilmaisua käytettiin siis sekä lasten hätään että riskien pienuuteen vetoavien argumenttien vahvistuskeinona.

5.3 Äitien teot, lasten hätä ja radikalisoituminen

Kannanotoissa esitettiin argumentteja lasten äiteihin, äitien olemukseen ja tekoihin liittyen. Yksi todellisuuden rakenteeseen perustuva keino onkin vedota henkilön ja hänen tekojensa väliseen yhteyteen eli rinnakkaisuussiteisiin (Perelman 2007, 93–103). Rinnakkaisuussiteet tulivat esiin lasten äitejä koskevassa argumentaatiossa. Riskeihin vetoavissa eli auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa ja

riskinäkökulmassa vedottiin äitien syyllisyyteen omasta ja lastensa tilanteesta. Argumenteissa esitettiin äidit olevan osasyllisiä myös Isisin terroritekoihin.

Aiemmin osa leirillä olevista suomalaisista vetosi isänmaahan Ylen uutisraportissa mustan burkansa suojista. He halusivat taas kasvattaa lapsiaan Suomessa. --- Oikeuksiaan peräävät nyt ihmiset, jotka ovat itse valinneet oikeuksien rikkojan puolen eli Isisin kvasivaltion. (T17: riskinäkökulma)

Äidit katsottiin vastuullisiksi aiemmista teoistaan, joten äitien auttaminen argumentoitiin epätoivottuna vaihtoehtona. Argumenteissa esitettiin äitien olevan riski muiden turvallisuudelle sekä auttamista ja riskiä yhdistelevässä että riskinäkökulmassa. Kirjoituksissa tuli esiin myös äitejä puolustavia kannanottoja, vaikka niitä oli selvästi vähemmän kuin riskiä ja syytöstä osoittavia. Perelman (2007, 93, 103–105) toteaa, että humanistinen oikeuskäsitys kieltää ennalta ehkäisevät rangaistukset. Alla olevissa sitaateissa tuodaan esiin tätä oikeuskäsitystä. Esiin tuotiin myös vaihtoehtoisia motiiveja sille, miksi lasten äidit ovat lähteneet konfliktialueelle.

Ihmisiä ei voida kuitenkaan pidättää tai rangaista syyttämättä heitä jostain yksilöidystä rikoksesta. Lisäksi on otettava huomioon, että osa leirin suomalaisnaisista saattaa olla kokonaan syyttömiä. (A3: auttamisnäkökulma)

Omaisemme on houkuteltu lähtemään Syyriaan monenlaisilla menetelmillä. Motiiveja on ollut monenlaisia: esimerkkeinä hädänalaisten auttaminen tai eläminen valtiossa, jossa muslimit eivät kohtaa uskonnon vuoksi ennakkoluuloja ja syrjintää. --- Me omaiset haluamme, että leirillä olevien teot tutkitaan yksilöllisesti oikeusvaltion periaatteiden mukaisesti, ja se onnistuu parhaiten Suomessa. (Y4: auttamisnäkökulma)

Kuten yllä olevassa sitaatissa tulee esille, lasten äidit haluttiin kantamaan vastuu omista teoistaan. Tämä vaatimus olikin yksi keskeinen kaikkia kolmea näkökulmaa yhdistävä selkeästi ja voimakkaasti argumentoitu vaatimus. Äidit haluttiin saada vastuuseen teoistaan yleisen oikeudenmukaisuuden ja kansalaisten turvallisuuden vuoksi. Heiltä odotettiin myös katumusta, kuten alla olevassa sitaatissa tulee esille.

Vähintä, mitä Isisin tueksi lähtenyt ihminen voi osoittaa, onkin katumus. On toinen asia, riittääkö se. (T9: auttamista ja riskiä yhdistelevä näkökulma)

Viisi auttamisnäkökulmaa edustavaa kannanottoa esitti argumentteja äitien auttamisen puolesta nimenomaan lapsen edun ja oikeuksien näkökulmasta. Niissä vedottiin lapsen ja äidin välisen kiintymyssuhteen tärkeyteen ja perheen positiiviseen merkitykseen kotoutumisen onnistumisessa. Äidit nähtiin olevan myös tärkeitä tukijoita lapsilleen erityisesti traumaattisten kokemusten työstämisessä. Näiden näkökulmien vastapuolelta löytyi väitteitä, joissa perhe ja äidit nähtiin olevan riski lapsen radikalisoitumisen kannalta. Neljässä kannanotossa vedottiin suoraan siihen, että lapset tulisi erottaa äideistään.

Viranomaisissa ilmenee vääristynyttä ajatusta siitä, ettei äiti voisi olla paha ja vahingollinen lapsiaan kohtaan. Tätä kuvaa ajattelu, ettei äitejä saisi erottaa lapsistaan. Joskus lapsen eheytyksen näkökulmasta on äärimmäisen tärkeää suojella lasta kaikilta väkivaltaisilta yhteyksiltä. Tähän sisältyy täysi yhteydenpidon rajoittaminen. (P2: auttamista ja riskiä yhdistelevä näkökulma)

Lasten ja äitien erottamiseen vetoavissa kirjoituksissa äitien oleminen leirillä argumentoitiin riittäväksi syyksi sille, etteivät he ole hyviä vanhempia lapsilleen. Äitien keskeisen roolin lasten kasvattamisessa Isisin ideologiaan al-Holin leirillä toivat esille myös MacVicar (2020, 320) ja Vale (2019, 5–6) artikkeleissa. Sekä riskinäkökulmassa että auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa esitettiin myös kvasiloogisia argumentteja, joilla vahvistettiin väitettä lasten radikalisoitumisesta. Kvasiloogiset argumentit kuuluvat Perelmanin (2007, 62–63) teoriassa argumentaation assosiativisiin tekniikoihin, joilla tähdätään muodolliseen päätteilyyn. Kvasiloogiset argumentit pyrkivät siihen, että ne näyttäisivät kiistattomilta. Al-Holin leirillä oleviin lapsiin liittyvässä keskustelussa lasten radikalisoituminen argumentoitiin loogisena ja väistämättömänä.

Suurimmat häviäjät ovat lapset, joiden kohtalona on kasvaa terroristin perintöä kantavien vanhempien jälkeläisenä. (Y9: riskinäkökulma)

Lapsi on kuin kasvi, joka imee sen ravinnon, jonka maaperä sille antaa. (Y8: auttamista ja riskiä yhdistelevä näkökulma)

Lapsiin liitettyjä riskejä tuotiin esille myös peräkkäisyysiteillä, osoittamalla syitä ja seurauksia lasten radikalisoitumiselle. Perelmanin (2007, 93–95, 102) mukaan peräkkäisyysiteiden käyttö kuuluu todellisuuden rakenteeseen perustuviin keinoihin. Niillä pyritään osoittamaan, että samat syyt johtavat samoihin seurauksiin. Puhuja pyrkii näillä keinoilla myös esittämään hypoteeseja, ennustuksia ja olettamuksia mahdollisista seurauksista, toteaa Perelman.

Auttamisnäkökulmassa sekä auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa lasten auttamista perusteltiin lasten kehitykseen liittyvillä riskeillä. Niissä esitettiin argumentteja, joissa vedottiin siihen, että leirillä eläminen radikalisoi lapsia. Radikalisoitumisen uhkaan vetoamalla perusteltiin sitä, että lapset täytyy saada pois leiriltä. Kirjoittajat toivat esiin olettamuksia ja hypoteeseja, jossa esitettiin kausaalisuhteita leirillä olon ja radikalisoitumisen välillä. Yleinen argumentti oli se, että mitä kauemmin lapset ovat leirillä, sitä todennäköisimmin he radikalisoituvat.

Al-Holin leiri on lapsille, ja miksei myös aikuisillekin, varsinainen terrorismihautomo. Mitä nopeammin leiri tyhjenee ja lapset saadaan sieltä psykiatrisen avun piiriin, sen parempi koko läntiselle maailmalle. (T4: auttamisnäkökulma)

Edellisessä sitaatissa puhuja käyttää al-Holin leiristä samaa termiä kuin MacVicar (2020, 320) eli terrorismin hautomo. Muutoinkin radikalisoitumisen riskiä painottavat argumentit olivat monessa suhteessa yhteneviä radikalismien tut-

kimuksen tekemien havaintojen kanssa (ks. MacVicar 2020, 320; Vale 2019, 5–6). Näihin kuuluvat äitien rooli lasten kasvattamisessa Isisin ideologiaan sekä leirin yleinen ilmapiiri, joka radikalisoi ja marginalisoi lapsia.

Lasten radikalisoitumisen riskin lisäksi myös lasten hätään vedottiin kannanotoissa syys-seuraussuhteilla. Auttamiseen vetoavissa argumenteissa lasten jättäminen leirille uhkasi vaarantaa lasten hengen, terveyden ja tasapainoisen kehityksen. Tätä tehostettiin kuvailemalla al-Holin leirin vaikeita olosuhteita, kuten sairauksia, kuolemantapauksia, aliravitsemusta ja huonoa hygieniaa sekä lämmön ja turvan puutetta, kuten toin aiemmin havainnollistamisen yhteydessä esiin. Argumenteissa vedottiinkin pitkälle samanlaisiin argumentteihin kuin MacVicar (2020, 323) ja Saad (2020, 1–2), jotka kuvailevat artikkeleissaan al-Holin leirin olosuhteita.

Syy-seuraussuhteisiin kuuluivat myös sellaisten uhkakuvien ja hypoteesien esittäminen, mitä lasten ja äitien auttamisesta seuraisi kotimaassa. Riskinäkökulmassa sekä auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa uhat paikantuivat erityisesti lasten äiteihin, joiden auttaminen nähtiin kasvattavan turvallisuusriskiä. Äitien auttaminen argumentoitiin myös vastakohtana kollektiiviselle ymmärrykselle siitä, mitä oikeudenmukaisuus on. Äitien tuomien riskien lisäksi hypoteeseja ja seurauksia argumentoitiin myös lasten radikalisoitumisella. Erityisesti riskinäkökulmassa puhujat esittivät hypoteeseja ja ennakoivat lasten auttamisesta koituvia seurauksia. Seuraukset olivat pääosin negatiivisia. Hypoteesit radikalismiin, terroritekojen ja maahanmuuton kasvusta olivat keskeisiä argumentteja lapsiin liitetyistä riskeistä. Kaksi kirjoittajaa vetosi näiden lisäksi myös taloudellisiin seurauksiin, kuten seuraavassa sitaatissa tulee esiin.

Pahimmassa tapauksessa jokin ääriryhmä voi tehdä heistä sankareita ja ihanteita itselleen. Osana Isis-verkostoa heistä voisi tulla pysyvä uhka kansalliselle turvallisuudelle. Mitä todennäköisimmin tuntemattomaksi jäävä isä on menehtynyt tai elää vankeudessa. Entäpä jos sellainen ilmaantuukin ja vaatii muslimien avioliakien mukaisesti oikeuksiaan yhdistää perheensä? Missä tuomioistuimessa ja kenen kustannuksella oikeutta jaetaan? (Y9: riskinäkökulma)

Havaintoni oli, että seurauksista lähtevä argumentaatio oli yleistä kaikissa näkökulmissa. Argumenteissa vedottiin pääosin negatiivisiin seurauksiin, jota aiheutuisi puhujan oman väitteen vastaisesta toiminnasta. Seuraukset riippuivat siitä, mikä puhujan asemoituminen lasten auttamiseen oli. Kannanotoissa painotettiin vaihtelevasti erilaisia seurauksia. Auttamisnäkökulmassa ja auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa seuraukset liitettiin lasten hengen ja terveen kehityksen vaarantumiseen al-Holin leirin vaikeissa olosuhteissa ja radikaalissa ilmapiirissä. Näin lasten jättäminen leirille lisäisi sekä lasten hengenvaaraa ja häntä että heikentäisi myös muiden turvallisuutta.

Lasten yksiselitteinen leimaaminen terroristeiksi on kuitenkin kyseenalaista, huomauttaa Luquerna (2020, 155–156). Hänen mukaansa kaikki leirillä olevat lapset eivät ole osallistuneet terroristiseen toimintaan, vaan suurimmalla osalla lapsista ei ole ollut muuta vaihtoehtoa kuin elää Isisin vallan alla. Iso osa lapsista on myös syntynyt Isisin valtaamille alueille. Tarkkaa tietoa siitä, kuinka moni leirillä olevista lapsista on osallistunut terrorismiin liittyvää rikolliseen toimintaan, ei ole saatavilla. Luquerna toteaaakin, että suurimmalla osalla lapsista ei ole ollut itsenäistä päätösvaltaa tai toimijuutta sen suhteen, että heidät on kytketty Isisiin.

Kannanottojen kaikissa näkökulmissa al-Holin leiri nähtiin radikalisoivan lapsia, jolla on vaikutusta myös kansalaisten turvallisuuteen. Riskinäkökulmassa kuitenkin lasten radikalisoitumisella vedottiin siihen, että heidän auttamiseen tulee suhtautua epäillen tai ettei lapsia tulisi lainkaan auttaa. Radikalisoitumista ei käytettykään riskinäkökulmassa lasten auttamiseen vetoavana argumenttina, kuten kahdessa muussa näkökulmassa.

5.4 Lapset – Isis-lapset

Kvasiloogisiin argumentaatiokeinoihin kuuluu kahden eri olennon samaistaminen toisiinsa ja sen perusteella vaatia heille oikeudenmukaista kohtelua. Näin kahta samanlaista oliota tulee kohdella samalla tavalla, koska ei ole mitään perustetta niiden erilaiselle kohtelulle. Samaistaminen voi olla täydellistä tai osittaista. Tähän argumentointiin liittyy oikeudenmukaisuussääntö ja ennakkotapauksen periaate. Periaatteen mukaan samanlaisissa tilanteissa olevien kohdalla on toimittava samalla tavalla. (Perelman 2007, 73–77, 86.) Samuuteen ja oikeudenmukaisuuteen liittyvät keinot tulivat esille erityisesti lasten auttamiseen vetoavissa kannanotoissa. Lapsia samaistettiin kirjoittajan omiin lapsiin, lapsenlapsiin, sotalapsiin ja yleisesti kaltoin kohdeltuihin lapsiin.

Kaikki lapset ovat kuitenkin ennen kaikkea lapsia. (A7: auttamisnäkökulma)

Lapset eivät kuulu leireille Lähi-idässä, eivätkä missään muualla. (A1: auttamisnäkökulma)

Yllä olevissa sitaateissa tulee esille keskustelussa yleisesti käytettyjä samuuteen ja sen perusteella oikeudenmukaisuuteen vetoavia tekniikoita, joita käytettiin lasten auttamiseen vetoavissa kannanotoissa. Ristiriitaisuutta kahden olion tai ilmiön samaistamisessa toisiinsa voi kuitenkin esiintyä Perelmanin (2007, 75–76) mukaan silloin, kun kaksi tapausta ei nähdä olevan samaistettavissa toisiinsa. Tässä arvioinnissa on väitteen kannalta olennaista se, mitä painotetaan missäkin tilan-

teessa – asioiden, asiantilojen tai tekijöiden samaistamista toisiinsa, vai niitä erottelevia perusteluita, toteaa Perelman.

Sekä riskinäkökulmassa että auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa esitettiin argumentteja lasten samuuden ja oikeudenmukaisuuden argumentaatiota vastaan. Erityisen voimakasta tämä vastakkainasettelu oli riskinäkökulmaan kuuluvissa kannanotoissa. Näin argumentoitiin keinoilla, jotka pyrkivät erottamaan al-Holin leirillä olevat lapset muista lapsista eli dissosiatiiivisten keinojen kautta. Dissosiatiiivisissä keinoissa pyritään erottamaan toisistaan sellaiset asiat, jotka vakiintunut perinne tai kieli sitoo yhteen (Perelman 2007, 58). Kun al-Holin leirillä olevat lapset nähtiin riskinä, heidät pyrittiin erottamaan sellaisista lapseen yhdistetyistä mielikuvista, joissa lapsi nähdään viattomana ja suojeltavana yksilönä. Kannanotoissa argumentoitiin siten, että tuotiin esille al-Holin leirillä olevien lasten erityisyyttä ja poikkeavuutta muihin lapsiin. Näin argumentit vetosivat niitä auttamisnäkökulmassa esitettyjä kvasiloogisia argumentaatiokeinoja vastaan, jotka vetosivat al-Holin leirillä olevien lapsien samuuteen ja oikeudenmukaiseen kohteluun. Riskiin vetoavat argumentit korostivat sitä, ettei al-Holin leirillä oleviin lapsiin voi soveltaa samaa kohtelua kuin muihin lapsiin. Seuraavissa sitaateissa näkyy al-Holin leirillä olevia lapsia ja muiden lasten samuuden kiistämiseen vetoavia argumentteja.

Kun al-Holin pakolaisleirille ajautuneista suomalaisnaisista ja -lapsista käyty väentö oli kiivaimmillaan, ulkoministeri Pekka Haavisto ilmoitti lähtökohdaksi, että ”ei ole olemassa ISIS-lapsia, on vain lapsia”. Lausunto oli epäilemättä hyvää tarkoittava, mutta samalla se oli kovin epämääräinen toimiakseen ohjenuorana ISIS-lasten ongelmien hoitamiseen: kaikki lapsiryhmät poikkeavat toisistaan, mutta ISIS-lapset poikkeavat kaikista suomalaislapsiryhmistä tavoilla, joita ei täällä ole totuttu kohtaamaan. (A10: auttamista ja riskiä yhdistelevä näkökulma)

Tulisiko DNA-testeillä varmistaa, että ovat oikeasti suomalaisen synnyttämiä? (P3: riskinäkökulma)

Viimeisessä sitaatissa näkyy sellainen vahvistamiskeino, jossa puhuja esittää argumenttinsa kysymyksenä. Näin lukijalle annetaan mahdollisuus muodostaa itse argumentista johtopäätös (ks. Potter 1996, 189–191; Jokinen 2016c, 358–364). Kuitenkin puhujan näkökulmasta kysymykseen on vain yksi hyväksyttävä vastaus, joten kuulijalle annettu oma tulkinnan mahdollisuus on näennäinen. Lapsia erottelevissa argumenteissa esitettiin syitä, kuten terrorismikytkennät, epäselvä syntyperä ja kaksoiskansalaisuus, jolla vedottiin siihen, että al-Holin leirillä olevat lapset ovat erilaisia kuin muut ja tämän vuoksi heihin tulisi suhtautua eri tavalla. Tällaisia argumentteja tuli esiin riskinäkökulmassa, mutta myös auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa. Auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa al-Holin leirillä olevat lapset samaistettiin pakolaisleirin lapsiin ja näin vahvistettiin väitettä siitä, että al-Holin leirillä olevat lapset poikkeavat muista

lapsista. Tällä vedottiin sekä lasten auttamiseen, mutta myös siihen, että lasten kohdalla tulee tiedostaa riskejä ja haasteita, joita yleisesti ottaen pakolaisuuteen liittyy. Auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa yhdessä kannanotossa tuotiin esiin auttamisen ehtoja myös leirin lasten iästä riippuen, kuten seuraavassa sitaatissa tulee esiin.

On kuitenkin hyvä, että hallitus kertoo tahtotilakseen sen, että lapset kotiutetaan Koillis-Syyriasta niin pian kuin mahdollista. Olennaista on, että viranomaiset – myös suojelupoliisi – tekevät tiivistä yhteistyötä ja noudattavat tapauskohtaista harkintaa. Käytännössä tämä voi tarkoittaa, että jos kyse ei ole enää pienestä lapsesta ja perheen tuomisesta Suomeen koituisi merkittävä turvallisuusriski, kotiuttaminen ei toteudu siten kuin pienen lapsen kohdalla. (T15: auttamista ja riskiä yhdistelevä näkökulma)

Edellisessä sitaatissa näkyy argumentin ja puhujan välinen liittoutumisen aste eli footing, jonka Potter (1999, 114, 142–143) esittää yhdeksi retoriseksi keinoksi. Raportinomainen esittäminen etäännyttää kirjoittajan esittämästään väitteestä ja näin myös pienentää vastuuta, jota väitteen esittämisestä voi seurata. Etäännyttäminen toimii Potterin mukaan myös keinona luoda mielikuvaa puhujasta neutraalina viestin välittäjänä. Yllä olevassa argumentissa puhuja liittoutuu hallituksen linjaan lasten auttamiseksi, mutta liittyy tähän varovaisesti ehdon lapsen ikään ja turvallisuusriskiin liittyen käyttämällä ilmaisua ”olennaista on”. Passiivimuodossa esitetty argumentti korostaa raportinomaista ilmaisutapaa. Lasten auttamisen ehtojen esittäminen argumentoidaan kannanotossa varovasti etäännyttäen.

Kuten toin aiemmin esiin, riskiä painottavissa argumenteissa esitettiin disosiativisia keinoja, joilla tehtiin eroa niiden miellelyhtymien välillä, jotka liitettiin al-Holin leirillä oleviin lapsiin ja muihin lapsiin. Riskinäkökulmassa lapset samaistettiin muiden lasten sijasta lasten äiteihin. Argumenteissa rakennettiin kvasilooogisin argumentein samuutta lasten ja heidän äitiensä välille puhumalla lapsista ja äideistä monikkomuodossa ”he” tai ”palaajat”. Näin puhuttiin lapsista heidän äitiensä kautta.

Ovatko he edelleen täysivaltaisia kansalaisia, joiden on luovuttava äärimuslimien elintavoista ja kulttuurista? Ovatko he luottamuksemme arvoisia ja mitenkä heihin suhtaudutaan kotona, koulussa ja julkisilla paikoilla? (Y9: riskinäkökulma)

Lapset samaistettiin äitien lisäksi myös Isis-järjestöön puhumalla ”Isis-lapsista”, ”Isis-perheestä”, ”Isis-taustaisista henkilöistä” ja ”ISIS-taistelijoiden kalifaatin perheenjäsenistä”. Äideistä puhuttiin ”Isis-vaimoina”, ”Isis-naisina” ja ”Isis-äiteinä”. Näitä äitejä määritteleviä termejä käytettiin sekä auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa että riskinäkökulmassa. Myös auttamisnäkökulmassa käytettiin yhdessä kannanotossa termiä ”Isis-perhe”.

Määritteleviä ilmaisuja käyttämällä ja samuuden ja eroavaisuuden argumentaation kautta puhujat muodostivat lapsille ja heidän äideilleen kategorioita. Kategorioiden käyttäminen onkin yksi argumenttiin liittyvä vakuuttelun keino (Joki-

nen 2016c, 353–356). Kun puhujat nimeävät lapset ”Isis-lapsiksi” tai perheet ”Isis-perheiksi”, heihin liitetään miellelyhtymiä, joiden käytöllä on seurauksia. Lapsiin ei suhtauduta kuten muihin lapsiin, vaan heistä tehdään jotain erityistä ja poikkeavaa. Näiden leimallisten kategorioiden vastapainoksi käytettiin auttamisnäkökulmassa erotteluun pyrkiviä dissosiativisia keinoja, joilla vastustettiin lasten ja heidän äitiensä sekä lasten ja Isis-järjestön samaistamista toisiinsa. Yleistä oli, että argumenteissa vedottiin lasten syyttömyyteen ja lasten näkemistä yksilöinä, ei rinnasteisesti äiteihinsä tai Isis-järjestöön.

Lapset ovat täysin viattomia isiensä ja äitiensä tekoihin, eikä heitä saa rangaista vanhempiansa synneistä. (Y1: auttamisnäkökulma)

Kahden eri ilmiön tai olennon samaistamisen lisäksi toinen kvasiloogisen argumentaation keino oli al-Holin leirin ja siellä olevien ihmisten vertaaminen historian tapahtumiin ja henkilöihin. Tämä argumentaatio tähtää samaan tavoitteeseen kuin edellä esittämäni kahden eri olennon, ihmisryhmän, samaistamiseen toisiinsa eli oikeudenmukaiseen kohteluun. Kaikissa kolmessa näkökulmassa nousi esille leirin vertaaminen sotaan tai konfliktiin. Samaistamalla al-Holin leirin tilanne historiallisiin konflikteihin vedottiin sekä auttamisen puolesta että sitä vastaan.

Kansalaissodan merkkivuosi on vielä tuoreessa muistissa. Punaleskien, punaorpojen ja punakaartin liepeillä toimineiden naisten kohtuuttoman ankara kohtalo johtui paljolti siitä, että heihin suhtauduttiin samoin kuin poliitikkomme näyttävät nyt suhtautuvan Isis-äiteihin. Eikö historiasta pitäisi oppia jotakin? (A4: auttamisnäkökulma)

Argumenteissa esitettiin, että al-Holin leirillä olevien lasten tilanne on verrattavissa menneisiin konflikteihin ja historiasta opittuja asioita tulisi hyödyntää tilanteen ratkaisussa. Historiaa käytetään myös varoittava esimerkkinä, kuten viimeisessä sitaatissa tuli esiin. Sotavertaukset liittyivät konflikteihin, jotka puhujat olettavat olevan yleisön yleisesti tuntemia, eivätkä kaipaa sen tarkempaa esittelyä tai perustelemista. Auttamisnäkökulmassa vertailu pyrki osoittamaan, että al-Holin leiri ja siellä olevien lasten ja naisten tilanne on verrattavissa muun muassa toiseen maailmansotaan ja Suomen sisällissotaan. Näissäkin konflikteissa lapsilla nähdään olevan oikeus erityiseen suojeluun ja apuun. Riskinäkökulmassa yksi puhuja poimi historiasta esimerkin, joka tukee hänen väitettään siitä, ettei lapsia ja heidän äitejään tule auttaa, koska näin ei ole tehty historiassa aiemminkaan. Näin puhuja vetoaa siihen, että mikä on ollut hyväksyttyä tai paheksuttua jossakin toisessa tilanteessa aiemmin, pitäisi olla samoin myös al-Holin leirillä olevien lasten ja heidän äitiensä kohdalla tänä päivänä.

Tässä luvussa käsittelin kannanotoissa esiin tullutta vastakohtien argumentaatiota. Vastakohdat liittyivät niin leirin olosuhteisiin, äitien tekoihin ja olemuksiin kuin Isisin väkivaltaisuuksiinkin. Syys-seuraussuhteilla sekä samuuteen ja

poikkeavuuteen vetoavilla keinoilla oli tässä argumentaatiossa vahva rooli. Seuraavassa luvussa lähdän käsittelemään vaihtoehtottomuutta ja vastuuseen vetoavia argumentaatiokeinoja. Myös niissä on käytetty osaksi samoja argumentaatiokeinoja kuin tässä luvussa käsittelemissäni keinoissa.

6 VAIHTOEHDOTTOMUUDEN JA VASTUUN RETORIikka

Tässä luvussa käsittelen niitä argumentaatiokeinoja, joilla osoitettiin lasten auttamisen vaihtoehdottomuutta sekä niitä vastuita, joita tilanteesta argumentoitiin aiheutuvan. Analysoin auttamiseen ja riskeihin liittyviä argumentteja tarkastelemalla sitä, millaisia malleja ja ideaaleja sekä vastamalleja ja syytöksiä argumenteissa esitettiin. Erilaisiin malleihin liittyy pakon ja vaihtoehdottomuuden retoriikka, joka kuuluu kvasiloogisiin tekniikoihin. Aloitan tarkastelun tästä pakkoon vetoavasta argumentoinnista, josta siirryn mallien ja esimerkkien tarkasteluun.

6.1 Auttamisen pakko, konsensus ja mallit

Niissä kannanotoissa, joissa vedottiin lasten auttamiseen, esitettiin erityisen painokkaasti auttamisen vaihtoehdottomuutta ja pakottavuutta käyttämällä kvasiloogisia argumentteja. Kuten aiemmin tuli esiin, Perelmanin teorian mukaan (2007, 62–63, 73–76) kvasiloogisilla argumenteilla tähdätään muodolliseen päättelyyn. Niillä pyritään siihen, että väitteet esitetään ikään kuin ne olisivat formaalin logiikan mukaisia ja näin haetaan niille kiistattoman argumentin asemaa. Puhuja voi esittää väitteen tueksi tarkkoja päättelyketjuja, jotka tukevat sitä, että argumentit näyttävät pakottavina, itsestään selvinä, sitovina ja kiistattomina todisteina. Näin väitteet esitetään siten, etteivät ne olisi lainkaan tulkinnanvaraisia, toteaa Perelman. Kvasiloogisiin argumentteihin lukeutuvat myös Jokisen (2016c, 351–353) erottelemat pakottavuuteen liittyvät argumentit. Ne ovat osa keinoja, jotka liittyvät Jokisen nimeämään tosiasia- ja vaihtoehdottomuuspuheeseen. Siinä esitetään väite sellaisena, että moraalisten kannanottojen pohtiminen on turhaa, koska tarjolla ei ole vaihtoehtoja.

Lasten auttamiseen vetoavissa kannanotoissa eli sekä auttamisnäkökulmassa että auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa yleisin kvasilooginen tekniikka oli viittaus valtiota sitoviin lakeihin ja sopimuksiin. Väitteen tueksi esitetty todiste oli laki ja sopimus, joka tukee sitä, että lasten auttamisen velvoite on kyseenalaistamaton tosiasia. Tällainen argumentointi on myös osa faktan konstruointia, jossa puhuja sivuuttaa oman roolinsa väitteestä ja väite tuodaan esiin ikään kuin väistämättömänä faktana (Jokinen 2016c, 351–353). Potterin (1996, 150) mukaan tällaisessa kuvailussa asiat tapahtuvat ilman toimijuutta eli puhuja häivyttää argumentistaan oman roolinsa tosiasioiden tuottamisessa.

Yleisimpiä lakeja ja sopimuksia, joita käytettiin lasten auttamisen puolesta vetoamiseen, olivat YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (60/1991), Suomen perustuslaki (731/1999) sekä konsulipalvelulaki (498/1999).

Voisiko lapset erottaa äideistään ja tuoda vain heidät Suomeen? Haluamme todeta, ettei Suomen viranomaisilla ole asiassa kysymyksen olettamaa harkintavaltaa. ”Perustuslain 9. pykälän mukaan Suomen kansalaista ei saa estää saapumasta maahan”. Myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 4. pöytäkirjan 3. artiklan mukaan ”keneltäkään ei saa evätä oikeutta tulla sen valtion alueelle, jonka kansalainen hän on. (A5: auttamisnäkökulma)

Kannanotoissa yleistä oli vedota lakiin siten, että argumentissa käytettiin passiivimuotoa. Näin puhuja etäännytti itsensä esittämästään väitteestä ja vetosi siihen, että tosiasiat puhuvat, ei puhuja itse. Vahvistuskeinona käytettiin myös luettelointia ja listausta. Näin saatiin aikaan vaikutelma, että esitetyt argumentit antavat riittävän näytön oman väitteen yleiselle hyväksymiselle, kuten Jokinen (2016c, 364) toteaa. Näillä keinoilla puhuja pyrkii luomaan väitteestä vaihtoehtottoman ja pakottavan.

Nostan pöydälle muutaman faktan asiaan liittyen. (P1: auttamista ja riskiä yhdistelevä näkökulma)

Kaikille ei näyttäisi olevan aivan selvää, mitä lapsen oikeuksilla tarkoitetaan. Kerrataan siis. (T8: auttamisnäkökulma)

Kannanotoissa näkyi myös eroja siinä, millaisena eri ratkaisuvaihtoehdot esitettiin. Sekä auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa että riskinäkökulmassa al-Holin leirin tilanne esitettiin monimutkaisena ja ongelmallisena, kun taas lapsen auttamiseen vetoavissa argumenteissa tarjottiin loogista ja yksiselitteistä ratkaisua tilanteen selvittämiseksi, kuten seuraavissa argumenteissa tulee esiin.

Lasten osalta lastensuojelulain mahdollistamat kiireellisen sijoituksen päätökset ovat lopultakin yksinkertaisia. Kun lakia noudatetaan, mitään poliittisia linjauksia ja päätöksiä ei tarvita. (A7: auttamisnäkökulma)

Juridisesti ja moraalisesti tapaus on pelkkää ongelmaa. (T17: riskinäkökulma)

Kvasiloogisia argumentteja käytettiin lasten auttamiseen vetoavien kannanottojen lisäksi myös lasten äiteihin liittyen. Tällöin pakottavuutta ja vaihtoehtottomuutta esitettiin siinä, ettei lasten äitejä voida estää palaamasta, vaikka niin haluttaisiinkin. Tällaisia argumentteja esitettiin sekä auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa että riskinäkökulmassa. Yleistä olikin todeta, että lain mukaan äitien paluuta ei voida estää, koska he ovat Suomen kansalaisia. Kannanotoissa todettiin myös, että lasten kotiuttaminen tarkoittaa myös äitien kotiuttamista, koska käytännössä lasten erottaminen äideistään on mahdotonta. Näillä argumenteilla puhujat toivat esiin epäilevää suhtautumistaan lasten äitejä kohtaan esittämällä äitien auttamisen olevan ikään kuin välttämätön paha.

Kvasiloogisten keinojen lisäksi yhtenä vahvistuskeinona kannanotoissa käytettiin myös auktoriteetilla, asiantuntijan lausunnolla ja konsensuksella vahvistamista. Myös näissä lakiin ja oikeusjärjestelmään viittaaminen oli yleistä, kuten myös pakkoon ja vaihtoehtottomuuteen vetoavien argumenttien kohdalla. Jokinen (2016c, 350–351) tarkoittaa konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistamisessa sitä, että sillä pyritään saamaan mielikuva väitteen laajemmasta tuesta. Tätä mielikuvaa tuetaan viittaamalla luottamusta herättäviin tutkimuksiin tai käyttämällä me-retoriikkaa. Siinä puhuja esittää argumenttinsa laajemman joukon valtuuttamana. Konsensuksen tuottaminen on Jokisen mukaan voimakasta erityisesti silloin, kun vedotaan sellaisiin näkemyksiin, jotka oletetaan olevan suurelle joukolle itsestään selviä.

Al-Holin leirillä oleviin lapsiin liittyvissä kannanotoissa puhujat käyttivät henkilöön tai ryhmään liitettyä arvostusta oman väitteensä tueksi. Argumenttien vahvistukseksi oli valikoitu sellaisia tutkimuksia, auktoriteetteja ja asiantuntijoita, jotka olivat oman väitteen kanssa samaa mieltä. Auttamisnäkökulmassa yleisin käytetty auktoriteetti oli oikeuskansleri. Lainsäädännössä tuomarin lausunnoilla tai tuomioilla onkin samanlainen auktoriteettiasema kuin totuudella (Perelman 2007, 108–109). Muita auktoriteetteja olivat lapsiasiavaltuutettu, oikeustieteen tohtorit sekä erittelemätön yhteiskuntatieteellinen tutkimus ja asiantuntijatieto. Riskinäkökulmassa taas yleisin auktoriteetti oli suojelupoliisi. Myös radikalismien tutkimusasiantuntija sekä radikalisoitumiseen erikoistunut psykiatrian professori nostettiin asiantuntijoiksi riskinäkökulmaan sekä auttamista ja riskiä yhdistelevään näkökulmaan kuuluvissa kannanotoissa.

Argumentaatiokeino, jossa vedottiin konsensukseen tuli esiin kaikissa kolmessa näkökulmassa. Me-retoriikka oli selkeästi yleisin konsensukseen vetoamisen keino. Tämän lisäksi käytettiin toteamuksia, kuten ”on selvää”, ”jokainen ymmärtää” ja ”jokainen ajattelee”.

Siksi meidän kansalaisaktiivien on haastettava hallitusta toimiin ainakin lasten pelastamiseksi leiriltä.--- Jokainen tämän kokenut äiti ymmärtää, että Syyrian al-Holin leirin

olosuhteet ovat siis täysin toiset, jotta näistä leirin lapsista voitaisiin pitää kunnolla huolta. (Y1: auttamisnäkökulma)

Mitä pitäisi tehdä hengenvaarassa oleville suomalaisille pikkulapsille? Pitäisikö heidät pelastaa vai ei? Kysymys on absurdi. Tietysti heidät pitää pelastaa. Juuri nyt Syyriassa elää hengenvaarallisissa oloissa noin 30 suomalaista lasta, alle 12-vuotiaita. (T3: auttamisnäkökulma)

Viimeisessä sitaatissa puhuja olettaa väitteensä tueksi esittämänsä perustelujen olevan yleisesti hyväksytyjä. Hän toteaa itse esittämänsä kysymyksen olevan järjetön, koska kyseessä on selviö, jonka hän odottaa yleisön jakavan. Kysymyksellä ja vastuksella puhuja vetoaa tähän konsensukseen. Näin kyse on niin sanotusta common sense -lauseesta eli kysymyksenä esitetystä itsestäänselvyydestä (Jokinen 2016c, 186).

Toin edellisessä luvussa esiin sen, miten rinnakkaisuussidettä käytettiin äitien ja heidän tekojensa rinnastamiseen. Samaa keinoa käytettiin myös oikeudellisten järjestelmien, ryhmän jäsenten ja kansakunnan ominaisuuksien rinnastamisessa toisiinsa. Perelmanin (2007, 112–115) mukaan tällaisessa rinnastamisessa kyseessä on yksilön ja ryhmän välisestä sidoksesta. Tässä sidoksessa kansallinen ryhmä ilmenee jäsentensä välityksellä.

Oikeudenmukainen ja aito välittäminen omasta kansasta luo turvallisuudentunnetta ja siirtää sitä eteenpäin tuleville sukupolville. Suomalaiset rakastavat maataan. Pidetään omistamme huolta. Joulun on suomalaisia lähentävä juhla. Silloin meillä kaikilla on oman näytön paikka. Ollaan hyviä ja vilpittömiä läheisillemme. (P3: riskinäkökulma)

Yllä olevassa sitaatissa tulee esiin se, että puhuja pyrkii ryhmän ja sen jäsenten sekä kansakunnan ominaisuuksien rinnastamiseen. Puhuja argumentoi kansalaisten turvallisuuden ensisijaisuuteen argumenteilla, jotka vetoavat tunteisiin, konsensukseen ja isänmaallisuuteen. Kannanotossaan sama puhuja vetoaa myös sen puolesta, ettei al-Holin leirillä olevia lapsia ja heidän äitejään tulisi auttaa, koska lasten auttaminen ja isänmaallisuus ovat ristiriidassa keskenään. Puhujan kannanotossa tulee esiin ryhmän jäsenyys, joka perustuu kulttuuriin ja ideologiaan. Tällaiset ideologiset ja kulttuuriset sidokset, kuten myös uskonnon ja sen jäsenten välinen sidos vahvistuvat Perelmanin (2007, 112–115) mukaan tyypillisesti konfliktitilanteissa.

Kannanotoissa käytettiin myös malleja, joilla osoitettiin halutun toiminnan suuntaa ja hyväksytyä toimintatapaa. Perelmanin (2007, 120–141) mukaan malleiksi valitaan asioita, henkilöitä ja instituutioita, joita arvostetaan. Kun puhuja käyttää mallia argumentaatiossaan, hän korostaa mallin hyviä puolia ja sovittaa johtopäätöksensä mallin mukaisesti. Mallit ja esimerkit kuuluvat Perelmanin argumentaatioteorian todellisuuden rakennetta luoviin ja muokkaaviin argumentointikeinoihin.

Oikeusvaltio näyttäytyi kannanotoissa keskeisenä mallina, johon vetoaminen oli kaikkia näkökulmia yhdistävä argumentoinnin keino. Oikeusvaltioon vedottiin 13 eri kannanotossa. Oikeusvaltiota käytettiin argumentaation keinona kuitenkin eri tavalla näkökulmasta riippuen. Al-Holin leirillä olevien lasten kohdalla auttamisnäkökulmaa sekä auttamista ja riskiä yhdistelevää näkökulmaa edustavat kannanotot tekivät sidoksen oikeusvaltion ja lasten auttamisen välillä. Kannanotoissa sidottiin myös sivistysvaltio, demokratia ja inhimillisyys lasten auttamiseen. Riskinäkökulmassa puolestaan isänmaallisuuden ideologia ja kansalaisten turvallisuuden suojeleminen sidottiin toisiinsa, kuten jo edellä tuli esiin.

Lasten auttamiseen vetoavissa kannanotoissa oikeusvaltioita käytettiin argumenteissa niin, että mallina oikeusvaltio velvoittaa julkisen vallan vastuuseen omista kansalaisistaan ja heidän auttamisestaan. Lasten auttamiseen vetoavissa argumenteissa vedottiin oikeusvaltioon, sivistysvaltioon, demokratiaan ja ihmisoikeuksia kunnioittavaan järjestelmään, jotka rinnastettiin sellaiseen tavoiteltavaan toimintaan, jossa autetaan al-Holin leirillä olevia lapsia. Näin vedottiin niihin ominaisuuksiin, jotka koetaan olevan olennaisia ja tavoiteltavia periaatteita valtiossa, joita sen jäsenet edustavat. Suomen kansalaisiin tai kansaa edustaviin virkamiehiin ja päättäjiin vedottiin siten, että heidän oletetaan toimivan erityisesti lasten auttamisen hyväksi. Tällaisen toiminnan katsotaan heijastavan heidän Volksgeistiaan eli kansanluonnettaan, kuten Perelman (2007, 112–113) toteaa. Kaikissa näkökulmissa oikeusvaltioon vedottiin erityisesti siinä, että sen tulee vastata rikollisten eli lasten äitien tekojen tuomitsemisesta. Riskiä esiin tuovissa kannanotoissa oikeusvaltioon vedottiin ensisijaisesti kansalaisten turvallisuuden takaamisen näkökulmasta.

Auttamisnäkökulmassa tavoiteltavia malleja olivat oikeusvaltion, sivistysvaltion ja demokratian lisäksi yleisesti ”muut maat” ja Pohjoismaat, jotka olivat jo auttaneet lapsia pois leiriltä. Kannanotoissa vedottiin myös ideaaliin, jossa Suomi toimi esimerkkinä sellaisesta maasta, jossa ihmisoikeudet toteutuvat, selvitetään kansainvälisiä rikoksia ja hoidetaan traumoja. Mallien ohella al-Holin leiriä koskevassa keskustelussa käytettiin myös vastamalleja. Vastamallit toimivat (Perelman 2007, 125–128) tavoitellun ja ihaillun toiminnan vastakohtana, joten vastamalleja esittämällä puhuja ei halua jäljitellä mallia, vaan siihen kohdistetaan halveksuntaa. Riskinäkökulmassa Venäjä esitettiin vastamallina, kuten myös Ruotsi. Lasten ja heidän äitiensä auttamista verrattiin näiden valtioiden harjoittamaan toimintaan, jota tulee välttää. Myös auttamiseen vetoavissa kannanotoissa Venäjä esitettiin vastamallina ihmisoikeuksien kunnioittamisen ja oikeudenmukaisuuden suhteen.

Suomen kaltaisessa oikeusvaltiossa viranomaisilla pitää olla harkintavaltaa siitä, mikä on lapsen etu. Poliitikkojen ei pidä ryhtyä lastensuojeluviranomaisiksi. Hyvä huono esimerkki löytyy itänaapurin poliittisesta kulttuurista, jossa Vladimir Putinin hallinnon vallanpitäjät ovat ottaneet tavakseen alistaa ulkomailta elävien venäläisten lasten kuvi-

tellun edun osaksi Venäjän valtion harjoittamia ulkopoliittisia painostusoperaatioita. (T14: auttamista ja riskiä yhdistelevä näkökulma)

Esimerkkien antaminen on yksi tehokas perustelu- ja havainnollistamiskeino oman väitteen vahvistamiseksi (Kaakkuri-Knuutila 2004, 251). Riskinäkökulmassa yksi puhuja laati esimerkin kautta hypoteesin siitä, että al-Holin leirillä olevien lasten ja heidän äitiensä auttamisesta seuraisi yleinen malli, joka johtaa hallitsemattomaan maahanmuuttoon ja väkivallan kasvuun, kuten Ruotsissa on tapahtunut. Vastakohtana tälle hypoteesille auttamisnäkökulmassa esitettiin, että kieltäytyminen lasten auttamisesta johtaisi totalitaariseen järjestelmään ja ihmisoikeuksien kieltämiseen laajemmin. Vastamallin antamisella puhujat pyrkivätkin varoitamaan tietynlaisen mallin aiheuttamista seurauksista. Näiden esimerkkien kautta puhujat pyrkivät osoittamaan väitteeseensä sopivaa toimintatapaa lasten auttamisen suhteen.

Se, millaisia malleja ja esimerkkejä kannanotoissa tuotiin esille, heijastaa myös sitä, millaisena suomalainen lastensuojelujärjestelmä nähdään. Auttamiseen vetoavissa kannanotoissa korostettiin lasten kuntoutuksen tarvetta, jossa Suomella nähtiin olevan osaamista ja kokemusta. Tällaisissa argumenteissa näkyy vetoaminen palveluorientoituneeseen lastensuojelujärjestelmään kuuluviin keinoihin (ks. Burns ym. 2017, 6), jossa lapsille ja mahdollisesti myös heidän äideilleen tarjotaan mahdollisuus kuntoutua sekä muuttaa elämäntapojaan ja käyttäytymistään. Äiteihin liittyviä turvallisuusriskejä painottavissa argumenteissa vedottiin taas perheen sisäisiin suhteisiin puuttumiseen ja lasten erottamiseen heidän äideistään. Tässä näkökulmassa tulee esiin riskiorientoituneen lastensuojelujärjestelmän keinovalikoima, jossa vapaaehtoisilla ja niin sanotuilla pehmeillä keinoilla on kapeampi rooli kuin palveluorientoituneessa järjestelmässä (ks. Burns ym. 2017, 6).

6.2 Vastuu ja syyllistäminen

Kaikissa kolmessa näkökulmassa käytettiin sekä tunteeseen että rationaaliseen ajatteluun vetoavia argumentteja. Argumentaatiolla ei pyritäkään pelkästään älyllisen hyväksynnän saamiseen, vaan usein puhuja vetoaa samanaikaisesti sekä järkeen, tunteisiin että tahtoon (Perelman 2007, 19–20). Al-Holin leirillä oleviin lapsiin liittyvissä kannanotoissa kysymys on pitkälle siitä, mitä arvostetaan, joten arvot ja eettiset periaatteet tulivat myös esiin argumentaatiossa. Auttamisnäkökulmassa sekä auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa vedottiin sellaisiin tunteisiin ja arvoihin, kuten äidin rakkauteen, lähimmäisen rakkauteen, kristillisiin arvoihin ja inhimillisyyteen. Riskinäkökulmassa vedottiin puolestaan turvalli-

suuden tunteeseen sekä yhdessä kannanotossa isänmaan rakkauteen ja omista lähimmäisistä huolehtimiseen.

Auttamiseen vetoavissa kannanotoissa vedottiin julkisen vallan sekä kansalaisten moraaliseen vastuuseen lasten auttamisen puolesta. Riskinäkökulmassa moraalista vastuuta osoitettiin lasten ja heidän äitiensä auttamisen sijaan varsinkin lasten äideille, joiden nähtiin olevan vastuussa omista teoistaan. Riskinäkökulmassa moraalista vastuuta osoitettiin myös hallitukselle, koska äitien auttaminen esitettiin äänestäjien oikeustajun vastaisena. Auttamista ja riskiä yhdistelevään näkökulmaan kuuluvassa kannanotossa vastuulliseksi nimettiin myös Suomessa toimivat islamilaiset yhdistykset ja uskonnolliset johtajat, joita vedottiin kantamaan kollektiivista vastuuta omista jäsenistään kiinnittämällä huomioita oppinsa sisältöön.

Kannanotoissa vastuullisina nähtiin ne tahot, joilla koettiin olevan mahdollisuus vaikuttaa joko lasten auttamiseen ja/tai kansalaisten turvallisuuteen. Vastuun osoittaminen ja syyllistäminen kiinnittyivätkin argumenteissa vahvasti yhteen. Syyllistä osoittavissa argumenteissa käytettiin myös hyökkäävän retoriikan keinoja. Hyökkäävässä retoriikassa pyritään vahingoittamaan vastakkaista väitettä ja vahvistamaan vaihtoehdoisen totuuden hyväksyntää (Potter 1996, 107). Useassa kannanotossa vastuussa olevien koettiin olevan syyllisiä nykyiseen tilanteeseen, joka nähtiin epätydyttävänä. Riskinäkökulmassa syylliseksi katsottiin pääasiallisesti lasten äidit, kuten jo aiemmin rinnakkaisuussiteisiin liittyvässä argumentaatiokeinosssa tuli esiin. Riskinäkökulmassa kritisoitiin myös hallitusta siitä, että se auttaa äitejä palaamaan Suomeen ja vaarantaa näin kansalaisten turvallisuuden.

Puhujat vahvistivat argumenttejaan myös käyttämällä ääri-ilmaisuja (ks. Jokinen 2016c, 358–364). Lasten auttamiseen vetoavissa argumenteissa käytettiin sellaisia ääri-ilmaisuja kuten, lapset on haettava turvaan ”heti” tai ”välittömästi”. Näissä tulee esiin suoran toiminnan ja toiminta-aktiivisuuden vaade, jota tehostettiin myös huutomerkeillä. Auttamiseen vetoavissa argumenteissa hallituksen toimintaa kuvattiin myös ”pöyristyttäväksi” ja ”ihmishengillä leikkimiseksi”. Poliitikkoja kuvattiin myös syyttävillä ilmaisuilla, kuten ”arvonsa myyneet”, ”vihan lietsojat” ja ”vastuun pakoilijat”. Syylliset löytyivät auttamisnäkökulmassa oikeistopopulistisiksi luokitelluista poliitikoista ja heidän kannattajistaan. Auttamisnäkökulmassa esitettiin päättäjien ohella myös kollektiivista vastuuta. Näin vastuuta ei siirretty kokonaan puhujan itsensä ulkopuoliseen tahoon, vaan vastuullisina nähtiin ”jokainen”, ”me”, ”kansakunta”, ”Suomi” ja ”äänestäjät”. Kannanotoissa vastuun ohella osoitettiin syylliseksi jokainen kansalainen, jonka tulee ”katsoa peiliin”. Selkeimmäksi syylliseksi argumentoitiin kuitenkin julkisen vallan edustajat, jotka eivät tee lasten auttamiseksi tarpeeksi. Auttamisnäkökulmassa ja auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa hallitusta syytettiin vastuun pakoilusta, saa-

mattomuudesta ja moraalittomuudesta. Syyllistämistä tehtiin sekä varovaisesti tai suoraan hyökkäämällä, kuten seuraavista sitaateista tulee esille.

Vielä ikävämpi on tulkinta, että poliitikot eivät haluaisikaan yhdistää lasten oikeuksien turvaamista ja turvallisuushuolia vaan mieluummin valitsisivat vain toisen jonkinlaisen huutoäänestyksen perusteella seuraavia kannatusmittauksia peläten. (T12: auttamista ja riskiä yhdistelevä näkökulma)

Ei ole liioittelua kysyä, kuinka monen lapsen henki tällä jahkailulla on menetetty. Jääköön jokaisen itsensä tulkittavaksi, onko verta enemmän poliitikkojen vai journalistien käsissä. (T2: auttamisnäkökulma)

Syyllistävässä ja vastuuta osoittavassa retoriikassa tulivat esiin myös yleisösuhteet. Jokisen (2016c, 340) mukaan argumentaation vakuuttavuus tapahtuu lopulta silloin, kun viesti otetaan vastaan. Argumentaation tarkoituksena on vaikuttaa yleisöön muutamalla sen mielipidettä tai hakemaan kannatusta puhujan väitteille. Kun kyse ei ole välittömästä vuorovaikutustilanteesta, voi Jokisen mukaan analyysissä pyrkiä selvittämään tekstin sisältä sitä, kenet puhuja pyrkii viestillään vakuuttamaan.

Tarkasti rajatun yleisön, esimerkiksi tietyn ammattiryhmän, voidaan olettaa helpommin hyväksyvän määrättyihin premisseihin perustuvat argumentit. Puhujan on myös tässä tapauksessa helpompi tunnistaa ne premissit, joihin yleisö on sitoutunut. Tässä tapauksessa puhujan ei tarvitse välttämättä valmistautua lainkaan perustelemaan argumentaation taustalla olevia premissejä. Silloin, kun on taas kysymys laajemmasta yleisöstä, puhujalla on vaikeampi tehtävä pitää yllä tasapainoa eri argumenttien suhteen. (Perelman 2007, 17–25; Kuusisto 1996, 276.)

Yleisösuhteet näkyivät siinä, kenelle puhujat kohdistivat puheensa ja millaisilla argumenteilla he väitteeseensä vetosivat. Puhujat määrittelivät yleisönsä kohdistamalla puheensa päättäjiille ja universaaliyleisölle, jolla on vaikutusvaltaa päättäjiin yleisen mielipiteen ja demokraattisen päätöksenteon kautta. Näin puhe suuntautui sekä erityisyleisölle eli päättäjiin itseensä että universaaliyleisölle, joka käsitti ne ihmiset, jotka vaikuttavat päättäjiin. Auttamisnäkökulmassa vastuullisia olivat päättäjät, valtio, hallitus, poliitikot ja virkamiehet, jotka toimimattomuudella ja velvollisuuksia laiminlyömällä ovat aiheuttaneet lapsille hengenvaaran. Auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa vastuun osoittaminen ja syyllistäminen julkista valtaa kohtaan oli auttamisnäkökulmaa selkeästi varovaisempaa.

Riskinäkökulmassa vastuullisia olivat lasten äitien lisäksi päättäjät, joiden tulee taata kansalaisten turvallisuus, mikäli lapset ja heidän äitinsä autetaan leiriltä Suomeen. Yhdessä kannanotossa puhuja toi esiin useaan otteeseen oman asemansa politiikassa. Oman puhujakategorian esiin tuominen kertoi siitä, kenelle hän halusi viestinsä kohdentaa. Omassa kannanotossaan puhuja syytti nykyhallitusta ja etsi konsensusta äänestäjien kanssa. Argumentaatio oli selkeästi hyökkäävää. Siinä vastapuoli eli toisia puolueita edustava hallitus esitetään kielteisesti.

Nyt nykyhallitus tähyää Syyrian ja Irakin suuntaan. ISIS-taustaisia henkilöitä haalitaan al-Holin leiriltä Suomeen. --- Mitä Suomen nykyhallitus ja ministerit puuhaavat? Missä päätöksiä on tehty, millä mandaatilla? Kuinka paljon ministerit voivat valehdella ja toimia vastoin suomalaisten etua? Eduskuntaa, tiedotusvälineitä ja kansaa on johdettu harhaan. Tilanne on demokratian, oikeusvaltion ja parlamentaarisen valvonnan kannalta huono. Jos nykyhallitus on menettänyt kansan luottamuksen, mitä tehdään? Suomen tasavaltainen malli on hyvä. Kansa äänestää edustajansa. Hallitusedustajien moraalit ratkaisee, palvelevatko he äänestäjiään. (P3: riskinäkökulma)

Yllä olevasta sitaatista tulee esiin se, että al-Holin leirillä olevia lapsia koskeva argumentaatio osa poliittista retoriikkaa, jossa puhuja pyrkii kohdentamaan väitteensä joko todellisille tai oletetuille äänestäjille eli erityisyleisölle (ks. Perelman 2007, 17–25). Tässä kannanotoissa näkyy myös puhujan määrittelemä konservatiivinen yleisösuhte ja argumentaatiossa korostuu konkreettisiin arvoihin, kuten isänmaallisuuteen vetoaminen. Perelmanin (2007, 35–36) mukaan konkreettisiin arvoihin perustuva argumentaatio onkin yleisempää konservatiivisen yleisön kohdalla, jolloin hierarkian huipulla on kirkko, jumala ja isänmaa. Tilanteissa, joissa vedotaan sen sijaan abstrakteihin arvoihin, nostetaan valmiutta yhteiskunnalliselle kritiikille ja muutokselle.

Tässä luvussa käsittelemme syyllistämisen, vastuun osoittamisen ja vaihtoehtomuuden retoriikkaa. Seuraavassa luvussa siirryn tarkastelemaan miltä tämä argumentaatio näyttää tutkimuskysymyksiäni ja tutkimuksen teoreettisen viitekehysten valossa eli sitä, millaisena keskustelu näyttää lapsen edun ja lapsen oikeuksien näkökulmasta.

7 LAPSEN OIKEUS ERITYISEEN SUOJELUUN - KANSALAISTEN OIKEUS ELÄÄ TURVASSA

Edellisissä kahdessa pääluvussa olen käsitellyt kannanottojen kvasiloogisia, todellisuuden rakenteeseen perustuvia, todellisuuden rakennetta muokkaavia ja erotteiluun pyrkiviä keinoja sekä vastuun osoittamista, syyllistämistä ja kategorioiden muodostamista. Keinot ja argumentit eivät ole selkeästi erotettavissa toisistaan, vaan sama argumentti voi sisältää erilaisia retorisia keinoja, kuten samuutta ja eroavaisuutta, ääri-ilmaisuja ja peräkkäisyysuhteita. Pelkkä keinojen erittely ei olekaan analyysini ainoa tarkoitus vaan sen arviointi, mitä keinoilla tehdään. Edellisessä luvussa esiin tulleiden retoristen keinojen analyysin kautta lähden tässä luvussa selvittämään sitä, millaisia premissejä väitteiden taustalla on. Huomioni kiinnittyy niihin yleisesti hyväksytyihin lähtökohtiin, arvoihin, uskomuksiin tai oletettuihin tosiasioihin, joihin väitteet perustuvat. Niiden yhteydessä tarkastelen myös erilaisia päättelysääntöjä eli hierarkioita, jotka asettavat väitteeseen sidotun premissin tärkeysjärjestykseen. Premissien kautta analysoin sitä, miten keskustelussa lapsen etu ja oikeus näyttäytyvät suhteessa muiden vastuisiin ja velvollisuuksiin. Tässä tarkastelen analyysissä esiin tulleita argumentaatiokeinoja suhteessa tutkielmani teoreettiseen ja käsitteelliseen viitekehykseen. Viimeisessä alaluvussa teen yhteenvedon siitä, millaista sosiaalista toimintaa sekä toimintalttiutta keskusteluissa tuotetaan.

7.1 Premissit

Kuten jo aiemmin aineiston metodiluvussa esittelin, premissit ovat julkilausumattomia ja yleisesti hyväksytyjä argumentaation lähtökohtia. Premissit koskevat arvoja, asenteita, vakaumusta, uskomuksia ja valintoja sekä totuutena tai itses-

täänselvyytenä pidettyjä ja yleiseen mielipiteeseen liittyviä asioita. Puhuja voi esimerkiksi vedota terveeseen järkeen ja itsestäänselvyyksiin luottaen siihen, että yleisö uskoo samoihin selviöihin. Argumentaatiossa nojataan premissejä koskeviin hierarkioihin, jotka jaetaan homogeenisiin ja heterogeenisiin hierarkioihin. Heterogeenisissa hierarkioissa rinnastetaan toisiinsa luonteeltaan erilaisia arvoja. Homogeeniset hierarkiat perustuvat taas määrään, esimerkiksi parempi on suuri määrä positiivista arvoa kuin suuri määrä negatiivista arvoa. (Perelman 2007, 24, 28, 36–37.)

Premissejä voidaan luokitella myös se perusteella vedotaanko argumenteissa abstrakteihin arvoihin, kuten oikeudenmukaisuuteen, uskollisuuteen ja yhteisvastuuseen vai konkreettisiin arvoihin, kuten isänmaahan ja kirkkoon. Konkreettiseen arvoon kuuluvat myös sellaiset arvot, jotka koskevat erityistä oliota, joka ymmärretään ainutkertaiseksi ja asetetaan keskeiseen asemaan. Osa abstrakteista arvoista voidaan määritellä vain liittämällä ne konkreettisiin arvoihin. Silloin argumentaatiossa tarvitaan molempia eli abstrakteja ja konkreettisiä arvoja, jotta puhuja voi luoda niiden välille sidoksen. (Perelman 2007, 34–35.)

Al-Holin leirillä oleviin lapsiin liittyvässä keskustelussa paikansin kaksi pääasiallista premissiä. Premissejä keskustelusta löytyi enemmänkin, mutta kahdella premissillä oli keskustelussa sellaiset lähtökohdat, jotka näyttäytyivät lapsen edun ja oikeuksien kannalta keskeisimpinä. Nämä pääasialliset premissit pitävät sisällään yksittäisiä arvoja ja valintoja ja näyttäytyvät ikään kuin premissien yläluokkana.

Keskustelun selkein ja yleisen hyväksynnän saanut premissi oli se, että lapsella on oikeus erityiseen suojeluun, joka koskee myös al-Holin leirillä olevia lapsia. Tämä oli sekä auttamisnäkökulman että auttamista ja riskiä yhdistelevä näkökulman selkein lähtökohta. Tähän premissiin nojasi yhteensä 35 kannanottoa. Näin suurimmassa osassa kirjoituksia käytettiin väitteen tukena samoja premissejä, kuin Mustasaari (2020, 22) ja Luquerna (2020, 148–153) al-Holin lapsia käsittelevissä artikkeleissaan, jotka vetosivat al-Holin leirillä olevien lasten haavoittuvaan asemaan. Al-Holin leirin epäinhimilliset olosuhteet, joista muun muassa YK:n ihmisoikeusneuvosto (Human Rights Council 2019, 15) ja Unicef (2020) ovat raportoineet, olivat toinen argumenttien keskeinen elementti. Lasten oikeus erityiseen suojeluun ilmensi heterogeenista hierarkiaa, jossa lapsen suojeleminen asetettiin hierarkian huipulle, kun taas toisenlaiset arvot, kuten turvallisuus sekä oikeudelliset ja taloudelliset arvot esitettiin toissijaisina. Tähän premissiin nojaavassa argumentaatiossa al-Holin leirillä olevat lapset nähtiin sellaisena ainutkertaisena, ei vaihdettavissa olevana olentoina, joiden suojeleminen ilmentää konkreettisia arvoja. Premissiin liitettiin myös abstraktit arvot oikeus ja suojeleminen. Näin lapsen auttamiseen vetoavan väitteen taustalta löytyvät sekä konkreettiset että abstraktit arvot.

Lapsen oikeudesta erityiseen suojeluun lähtevässä argumentaatiossa premissi esitettiin itsestäänselvyytenä. Kuitenkin se, että puhuja joutui perustelemaan premissiään, kertoi siitä, että hän oli epävarma, onko premissi koko yleisön jakama. Se, että koko yleisö jakaa premissin lapsen oikeudesta erityiseen suojeluun, ei välttämättä tarkoita sitä, että tämän premissin ajatellaan koskevan ehdoitta kaikkia lapsia. Perelmanin (2007, 28) mukaan tilanteessa, jossa esitetyt premissit eivät ole riittävän laajasti hyväksytyjä, puhujan onkin pyrittävä vahvistamaan niiden hyväksyntää vahvistamalla premissien ja väitteen välistä sidosta. Laajemman yleisön eli universaaliyleisön kohdalla puhujan esittämillä argumenteilla ei olekaan välttämättä laajaa konsensusta ja valmiit ja tunnustetut totuudet eli premissit puuttuvat. Tässä tilanteessa vakuuttelulla on suurempi rooli. Näin puhujan on löydettävä yleispäteviä tosiseikkoja, totuuksia ja arvoja, jotka oletetaan yleisön hyväksyvän. (Perelman 2007, 22–25; Kuusisto 1996, 276.)

Toisena pääasiallisena premissinä nousi kansalaisten oikeus elää turvassa. Tähän premissiin nojasi 18 kannanottoa. Se oli lähtökohta, johon vedottiin sekä auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa että riskinäkökulmassa. Niissä kannanotoissa, jossa esitettiin sekä lapsen suojeluun että riskeihin liittyviä argumentteja, samassa kannanotossa saatettiin vedota molempiin premissiin – sekä lapsen oikeuteen saada erityistä suojelua että kansalaisten oikeuteen elää turvassa. Suurimmassa osassa, 12 kannanotossa, nämä kaksi premissiä eivät olleetkaan toisiaan poissulkevia. Riskinäkökulman viisi kannanottoa eli selkeä vähemmistö perusti väitteensä pelkästään premissiin siitä, että kansalaisilla on oikeus elää turvassa. Niissä ei nojattu lainkaan premissiin lapsen oikeudesta erityiseen suojeluun.

Turvallisuuteen liittyvä premissi näkyi erityisesti niiden argumenttien taustalla, joissa vaadittiin kansalaisten turvallisuuden takaamista ja painotettiin syylliseksi epäiltyjen saattamiseen vastuuseen teoistaan. Turvallisuudesta lähtevä premissi korostui lasten äitejä koskevassa argumentoinnissa, jossa vaadittiin heitä rikosoikeudelliseen vastuuseen sekä suhtauduttiin epäilevästi heidän auttamiseensa. Äitien paluun katsottiin heikentävän kansalaisten turvallisuutta eli oikeutta elää turvassa. Äitien oikeus elää yhdessä lastensa kanssa ja näin auttaa heidät takaisin Suomeen nähtiin sekä auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa että riskinäkökulmassa alisteisena kansalaisten oikeuteen elää turvassa. Näin argumenteissa tuli esiin heterogeeninen hierarkia, jossa kansalaisten turvallisuus asetettiin lasten äitien oikeuksien edelle. Se tarkoitti myös sitä, että lapsen oikeus omaan perheeseen nähtiin olevan hierarkiassa alempana kuin muiden oikeus elää turvassa.

Lasten auttamiseen vetoavissa kannanotoissa vedottiin kansalaisten oikeuteen elää turvassa siinä, että lasten auttaminen pois leiriltä koettiin pienentävän muiden turvallisuudelle aiheutuvaa riskiä. Näin argumenteissa tuli esiin määrälliset hierarkiat, jossa pienempi paha eli lasten tuominen Suomeen, on turvallisuus-

den kannalta parempi kuin heidän kasvaminen radikaalissa ympäristössä al-Holin leirillä. Tässä lasten auttamista perusteltiin turvallisuuskulmasta. Kuitenkaan tämä perustelu ei näyttänyt olevan lasten auttamiseen vetoavissa kannanotoissa tärkein syy lasten auttamiseen. Radikalisoitumisen estäminen näyttäytyi sellaisena argumenttina, jolla puolustettiin lasten auttamista riskinäkökulmasta. Puhujat näyttivätkin suhteuttavan argumenttinsa yleisön mukaan (ks. Jokinen 2016c, 366), jossa on mahdollisesti lasten auttamiseen kriittisesti suhtautuvia näkemyksiä. Näin he vetosivat sellaisiin argumentteihin, jotka puhuttelevat myös kriittisesti lasten auttamiseen suhtautuvaa yleisöä.

Viidessä riskinäkökulmaan kuuluvassa kannanotossa, jossa suhtauduttiin lapsiin pelkästään turvallisuusriskinä, nojattiin sellaisiin hierarkioihin, jotka perustuvat enemmistön oikeuksiin ja etuun. Tässä näkyvät homogeeniset hierarkiat eli se, että kansalaisten turvallisuus on tärkeämpää kuin muutaman kymmenen ihmisen turvallisuus ja hyvinvointi. Näin arvot liitettiin määrään, ei laatuun tai tarpeeseen (ks. Perelman 2007, 37). Puhujat esittivät argumentteja, joissa lasten auttaminen ei ollut hierarkiassa sellainen asia, jonka vuoksi enemmistön oikeutta elää turvassa tulisi riskeerata. Näissä vedottiin lapsen edun periaatteen ensisijaisuuden vastaisesti, että muut ratkaisuperiaatteet, kuten taloudelliset ja turvallisuuden liittyvät näkökohdat, asetetaan lapsen edun edelle. Tällöin riskinäkökulman väite siitä, että lapsia ei tulisi auttaa lainkaan tai heidän auttamiseen tulisi suhtautua epäillen, ei myötäile lapsen edun periaatetta. Näissä kannanotoissa oikeuksiin liittyvät maininnat eivät liittyneet lapsen oikeuksiin tai lapsen etuun, vaan kansalaisten oikeuteen elää turvassa sekä oletukseen yleisön oikeuskäsityksestä, joka tuomitsee erityisesti äitien auttamisen.

Riskinäkökulmassa isänmaalliset arvot olivat yksi kansalaisten oikeus elää turvassa -premissiin kuuluvista arvoista. Isänmaallisuus ilmentää konkreettisia arvoja (Perelmanin 2007, 34–35). Tämä premissi asetti erityisesti Suomen kansalaisten turvallisuuden hierarkian huipulle. Sekä riskinäkökulmassa että auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa esitettiin myös valikointia siitä, ketä kansalaisten oikeus elää turvassa ylipäätään koskee. Kannanotot perustelivat harkintaansa esimerkiksi kansalaisuuteen, ikään, syntyperään ja uhkiin liittyvillä argumenteilla. Premissiin kansalaisten oikeudesta elää turvassa liittyi muitakin konkreettisia arvoja, kuten Suomi ja kansa sekä abstrakteja arvoja, kuten turvallisuus ja oikeudenmukaisuus.

Yleinen oletamus on, että arvoihin liittyvät premissit, kuten totuus, hyvyys ja oikeus, ovat universaaliyleisön hyväksymiä. Kuitenkin silloin, kun lähdetään täsmentämään näitä ja soveltamaan niitä käytännössä, syntyy ristiriitaa ja vastakainasettelua. (Perelman 2007, 34.) Se, että lasten auttamiseen vetoavissa argumenteissa jouduttiin puolustamaan voimakkaasti premissiä lapsen oikeudesta erityiseen suojeluun, osoitti, ettei tämä arvo ollut itsestään selvä. Näin al-Holin leiril-

lä olevien lasten oikeus erityiseen suojeluun näyttäytyy ongelmallisena, vaikka osa siihen vetoavista puhujista esittikin premissin yleisesti hyväksyttynä. Ristiriitaisen premissin esittäminen itsestään selvänä arvona tai uskomuksena onkin osa argumentaatioprosessia, jonka kautta valmistellaan yleisöä hyväksymään tulevat väitteet sekä rajataan kohdeyleisöä (Kuusisto 1996, 278).

7.2 Lasten oikeudet ja intressit – aikuisten velvollisuudet

Tutkielmani alussa käsittelin erilaisia näkökulmia, käsitteitä ja teorioita lapsen oikeuksista. Nojaan tutkielmassani intressiteorian mukaiseen käsitykseen siitä, mitä lapsen oikeuksilla ja edulla tarkoitetaan. Havaitsin, että lasten auttamiseen vetoavassa argumentaatiossa oli nähtävissä intressiteorian (ks. Raz 1984, 196) mukainen oikeuskäsitys, jossa lasten oikeudet luovat perusteet toisten velvollisuuksille. Premissi lapsen oikeudesta erityiseen suojeluun tukee intressiteorian mukaista ajatusta siitä, että lapsilla on erityisen painavia intressejä, jotka perustelevat muiden velvollisuudet. Nämä intressit eli lapsen edut liittyvät lapsen perusoikeuksiin, jotka ovat lueteltu muun muassa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksessa (60/1991). Ne ovat oikeus elämään, välttämättömään suojeluun ja huolenpitoon, koulutukseen ja riittävään elintasoon sekä ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta suojaamiseen.

Premissi lapsen oikeudesta erityiseen suojeluun vetoaa siihen, että lapsilla on sellaisia perustavanlaatuisia intressejä, jotka perustelevat aikuisten, erityisesti päättäjien, vastuun suojella niitä sekä huolehtia niiden toteutumisesta. Premissin ja väitteen välille, joka vetosi lasten auttamiseen, puhujat rakensivat sidosta käyttämällä niin tunteisiin, järkeen kuin tahtonkin vetoavia argumentteja. Vahvana retoriikan keinona oli tuoda esiin leirin epäinhimillisiä olosuhteita sekä ratkaisujen vaihtoehtottomuutta vetoamalla lakeihin ja oikeuksiin. Havainnoimalla leirin epäinhimillisiä olosuhteita, argumenteilla pyrittiin osoittamaan sitä, että lapsen intressit eli etu ja oikeudet eivät täyty leirillä.

Kuvailu ja havainnointi olosuhteiden kestämydestä perustelivat sen, että vastuu tilanteen muuttamisesta on aikuisilla eli niillä joilla on vaikutusvaltaa. Kannanotoissa ei puhuttukaan lasten oikeuksista irrallisina siitä, ketä nämä oikeudet velvoittavat, vaan argumentit osoittivat selkeästi sen, kuka on vastuussa oikeuksien toteuttamisesta. Puhe oikeuksista ei ollut merkityksetöntä julistamista, kuten oikeuksista puhuminen voi argumentaatiossa olla (ks. Aalto-Heinilä 2011, 14–16). Razin (1984, 211–212) mukaan oikeuksista puhuttaessa olennaista onkin ymmärtää ja tunnistaa ne vastuut ja vastuita määrittelevät periaatteet, jotka syntyvät oikeuksien seurauksena.

Lasten auttamiseen vetoavissa kannanotoissa esitettiin selkeä käsitys siitä, mitä pitäisi tehdä ja kenen se on tehtävä. Tätä vastuuta yksinkertaistettiin kvasi-loogisilla argumentaatiotekniikoilla, joilla vedottiin auttamisen pakkoon ja vaihtoehtottomuuteen. Riskiin vetoavissa argumenteissa al-Holin leirin tilanne nähtiin monisyisempänä ja ongelmallisena. Kaikissa kolmessa näkökulmassa vastuuta osoitettiin julkiselle vallalle, mutta myös universaalille yleisölle, jolla nähtiin olevan vaikutusvaltaa päättäjiin yleisen mielipiteen ja demokraattisen päätöksenteon kautta.

Kannanotoissa näkyi samanlainen vastakkainasettelu vastuun ja syytösten suhteen kuin kahdessa oikeuskanslerille tehdyssä kantelussa koskien al-Holin leirillä olevia lapsia ja naisia (ks. Pöysti & Pöykäri 2019, 1). Auttamiseen vetoavat kannanotot, kuten myös osa oikeuskanslerille tehdyistä kanteluista, arvostelevat sitä, etteivät Suomen valtio ja hallitus ole ryhtyneet lainsäädännön tai Suomea sitovien kansainvälisten velvoitteiden vaatimiin toimenpiteisiin lasten ja heidän äitinsä kotiuttamiseksi. Vastapuolella ovat riskiä painottavat kannanotot ja kantelut. Nämä argumentit vetoavat sisäiseen turvallisuuteen, jota al-Holin leirillä olevat lapset ja heidän äitinsä nähdään heikentävän.

Intressiteorian mukaan lapsen painavat intressit, johon kuuluvat muun muassa lastensuojelulain (417/2007) 4 §:ssä mainittu tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi, koulutus, kasvuympäristön turvallisuus, ruumiillinen ja henkinen koskemattomuus, hellyys, ymmärrys, sekä läheiset ja pysyvät ihmissuhteet, perustelevat vaatimuksen siitä, että julkinen valta on velvollinen puuttumaan tilanteeseen, jossa nämä oikeudet ja intressit ovat vaarantuneet. Argumentointi lasten auttamisen puolesta vetosi voimakkaasti lain valtiolle asettamiin velvollisuuksiin, kuten YK:n lapsen oikeuksien yleissopimukseen (60/1991), jonka mukaan ”sopimusvaltiot takaavat lapselle henkiinjäämisen ja kehittymisen edellytykset mahdollisimman täysimääräisesti”, sekä ”hyvinvoinnilleen välttämättömän suojelun ja huolenpidon.” Argumenteissa vedottiin myös lasten luovuttamattomiin ihmisoikeuksiin, kuten oikeuteen henkilökohtaiseen vapauteen tai oikeuteen elämään.

Kuten tutkielman alussa toin esiin, intressiteorian mukaan kaikilla intresseillä ei ole vastineenaan jotakin toista tahoja velvoittavaa oikeutta. Jos intressi on sellainen, että toiset seikat ajatellaan olevan tärkeimpiä, kuin tämän intressin suojaaminen, intressistä ei seuraa jonkun oikeutta ja siten myös toisen velvollisuutta (Raz 1984, 195–211). Niissä kannanotoissa, jotka nojasivat premissiin kansalaisten oikeudesta elää turvassa, kansalaisten turvallisuus nähtiin sellaisena painavana intressinä, joka perustelee viranomaisten velvollisuuden suojata tuota intressiä. Riskinäkökulmassa esitettiin puolestaan väitteitä, joissa argumentoitiin al-Holin leirillä olevien lasten etujen ja oikeuksien olevan sellaisia, jotka eivät luo velvoitetta muille suojata niitä. Näissä kannanotoissa lasten intressejä ei argumentoitu painaviksi intresseiksi. Näissä argumenteissa korostettiin al-Holin leirillä olevien

lasten eroavaisuutta muista lapsista eli niistä joita velvoite suojelusta koskee. Myös lasten rinnastaminen äiteihinsä vahvasti argumenttia lasten poikkeavuudesta.

Kannanotoissa tuli esiin intressiteorian mukaisen oikeuskäsityksen lisäksi se, miten puhujat esittivät lapsen aseman oikeudenhaltijana. Auttamiseen vetoavissa kannanotoissa al-Holin leirillä olevilla lapsilla katsotaan olevan ensinnäkin odotusoikeus siitä, että muut suojaavat heidän etujaan ja oikeuksiaan. Odotusoikeus syntyy näin muiden velvollisuudesta toimia oikeuksien hyväksi (Kurki 2019b, 68–69). Lapsilta koettiin sen sijaan puuttuvan vapautteen perustuva oikeusasema, joka tarkoittaa lupaa tehdä tai olla tekemättä jotain (ks. Kurki 2019b, 68–69). Lapsilla ei nähty olevan esimerkiksi ilmaisun- tai uskonnonvapautta, vaan heidät nähtiin äitiensä valintojen, tekojen ja laajemman kriisitilanteen uhreina. Lasten vapausoikeuksia katsottiin rajoittavan myös ne vastuulliset tahot, jotka eivät toimi riittävästi lasten auttamisen ja vapausoikeuksien edistämisen hyväksi.

Lasten, heidän äitiensä ja vastuussa olevien toimijoiden oikeusasemia tuotiin argumentaatiossa esille myös toimivallan ja immuniteetin suhteen. Äitien auttamiseen kielteisesti suhtautuvassa argumentaatiossa tuotiin esille viranomaisten rajoitettua toimivaltaa siinä, että lapsia olisi voitu erottaa äideistään. Näin äitien katsottiin olevan immuuneja erottamispyrkimyksille. Tämän seurauksena nähtiin pakollisena, mutta usein epätoivottuna ratkaisuna se, että lasten auttaminen edellyttää myös heidän äitiensä auttamista. Argumentointi siitä, että äitien paluuta ei voi estää tai leiriltä ei pystytä pelastamaan vain lapsia, vaikka niin haluttaisiinkin, ilmensi sitä immuniteettiasemaa, jota äideillä nähtiin olevan suhteessa lapsiinsa. Osa puhujista halusikin erottaa lapset äideistään ja näin heikentää äitien oikeusasemaa lastensa huoltajana.

7.3 Toiminta-alttius ja sosiaalinen toiminta

Sosiaalisessa konstruktionismissa todellisuus ymmärretään rakentuvan ihmisten välisessä päivittäisessä vuorovaikutuksessa. Tässä prosessissa sosiaalinen konstruktionismi on kiinnostunut erityisesti kielestä, jonka avulla tätä neuvottelua yhteisen ymmärryksen ja merkitysjärjestelmän suhteen käydään. Vuorovaikutuksessa muotoutuvat merkitysjärjestelmät vaikuttavat myös tapoihin, joilla ihmiset toimivat. Ihmisiin, ilmiöihin ja ongelmiin liitetyt kuvaukset ja rakenteet pitävät yllä joitain sopivaksi koettuja sosiaalisen toiminnan muotoja ja toisaalta taas sulkevat joitain toimintoja ulkopuolelle. Sosiaalisen konstruktionismin keskeinen ajatus onkin siinä, että kielen käytöllä tuotetaan sosiaalista toimintaa ja kielenkäytöllä on myös seurauksia. (Burr 2004, 3–5.)

Yksi retorisen analyysin kohde on se, millaista sosiaalista toimintaa puheella ja kielellä tuotetaan. Kielen käytöllä tuotetaan sosiaalista toimintaa sekä nostetaan toiminta-alttiutta (Burr 2004, 3–5; Perelmanin 2007, 19–20). Tutkielmani laajemman tieteenfilosofisen suuntauksen, sosiaalisen konstruktionismin, ydinajatuksiin kuuluukin, että ihmisten luomat merkitysjärjestelmät auttavat ihmismieltä ymmärtämään maailmaa, mutta ne riippuvat historiallisesta ja kulttuurisesta kontekstistaan (ks. Burr 2004, 2–4). Samalla kun kieli kertoo vallitsevista normeista ja rakenteista, se myös vaikuttaa niihin. Kun tutkitaan kieltä sosiaalisena toimintana, analysoija on kiinnostunut kielen rakenteiden sijasta kielenkäytöstä, kielenkäyttötilanteista sekä siitä, mitä kielenkäytöstä seuraa. (Pietinen ja Mäntynen 2019, 19–22.) Al-Holin leirillä olevia lapsia koskevat kannanotot ovat esimerkki viestintätilanteesta, jossa esitetään sosiaalisia käytäntöjä, mutta samalla ne ovat myös itse sosiaalisen käytännön muoto (ks. Fairclough 1997, 59).

Kirjoituksissa väittämät eli johtopäätökset edustivat kolmea eri näkökulmaa toiminta-alttiuden ja sosiaaliseen toiminnan suhteen. Väitteet vetosivat toiminta-alttiuden nostamiseen suorilla vaatimuksilla ja kehotuksilla. Toiset väitteet kehoittivat lasten auttamiseen, toiset taas suhtautumaan toimintaan epäillen ja osa pidättäytymään kaikesta toiminnasta. Viimeinen näistä, lasten ja heidän äitien auttamisesta kieltäytyminen, on myös toimintaa. Toimimattomuudella on seurauksia, jotka vaarantavat lapsen edun ja oikeuksien toteutumisen. Passiivisen toiminnan seuraukset olivatkin keskeinen lasten auttamiseen vetoava argumentaatiokeino.

Auttamisnäkökulmassa argumentoitiin toimimisesta lasten auttamisen puolesta välittömästi. Siinä vaadittiin muutosta julkisen vallan passiiviseksi koetulle toiminnalle al-Holin leirillä olevien lasten suhteen. Auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa vedottiin myös lasten auttamiseen, mutta sille asetettiin ehtoja ja varauksia erityisesti lasten äitien, mutta myös lasten itsensä suhteen. Riskinäkökulmaa edustavista kannanotoista löytyi puolestaan argumentteja, jotka vetosivat toiminta-alttiuteen siinä, että lapsia ja heidän äitejään ei autettaisi lainkaan. Auttamista vastustavaa toiminta-alttiutta nostettiin herättämällä epäluuloja lapsia ja heidän äitejäänsä kohtaan. Kaikki kolme näkökulmaa nostivat toiminta-alttiutta vetoamalla erilaisiin seurauksiin siitä, mitä joko auttamisella tai auttamattomuudella on.

Suorien toimintakehotusten lisäksi kannanotoilla tuotettiin sosiaalista toimintaa epäsuorasti määrittelemällä al-Holin leirillä olevia lapsia ja heidän äitejään. Määrittelyyn liittyvät argumentaatiotekniikat vetosivat lasten samuuteen tai poikkeavuuteen. Jokisen (2016c, 353–356) mukaan valinnoilla siitä, miten puhuja nimeää asioita, liittyy niihin miellejohdotuksia ja kategorioita, on omat seurauksensa. Valinnoilla oikeutetaan myös erilaisia toimintatapoja ja suljetaan puolestaan toisia tapoja ulkopuolelle. Julkinen keskustelu on myös osa vuorovaikutusjärjestelmää,

jossa muotoutuvat merkitysjärjestelmät vaikuttavat tapoihin, joilla ihmiset toimivat (Burr 2004, 3–5).

Al-Holin leirillä oleviin lapsiin liitetyt kuvaukset ja määritelmät pitävät yllä sopivaksi koettuja sosiaalisen toiminnan muotoja. Auttamiseen vetoavissa argumenteissa se, että lapset nähtiin uhreina ja suojelun kohteena, vahvisti toiminta-aktiivisuuden vaadetta. Tässä sopivaksi toiminnaksi nähtiin lasten auttaminen sekä lasten näkeminen yksilöinä, joita ei samaisteta heidän äiteihinsä vaan muihin lapsiin. Riskiin vetoavissa kannanotoissa lasten määrittelemisen Isis-lapsiksi tai perheet Isis-perheiksi sekä lasten rinnastaminen äiteihinsä, tuottaa sellaista sosiaalista toimintaa, jossa suhtaudutaan lapsiin erilaisina kuin muut lapset. Näin lasten auttamiseen liitetään ehtoja, epäilyjä ja varauksia.

Lapsiin ja äiteihin liitetyt käsitteet ja mielleyhtymät vaikuttavat myös suhtautumiseen al-Holin leirillä oleviin lapsiin ja äiteihin laajemmin. Se, määritelläänkö lapset Isisin ja terroriuhan kautta vai ilman määrittelevää ja kuvailevaa termiä, ei ole yhdentekevää. Julkisessa keskustelussa esitetyillä mielleyhtymillä ja määrittelyillä vaikutetaan poliittiseen päätöksentekoon joko suoraan päättäjiin vetoamalla tai epäsuorasti äänestäjien eli puhujan määrittelemän erityisyleisön, esimerkiksi tietyn puoluekannan omaavien tai laajemman universaaliyleisön kautta. Ylipäättään sellaisella retoriikalla, jolla nimetään, merkityksellistetään ja selitetään kaukaisia, yleisölle vieraalta tuntuvia ilmiötä ja toimijoita, voi olla yleisön kannalta keskeinen rooli käytännön todellisuuden luomisessa sekä eri toimijoiden aseman ja roolin määrittämisessä (Kuusisto 1996, 269–271).

Al-Holin leirillä olevia lapsia koskevalla terminologialla on päätöksenteon lisäksi merkitystä siinä, miten al-Holin leiriltä palanneisiin lapsiin suhtaudutaan heidän arkiympäristössään. Sillä on myös merkitystä, miten samanlaiseen tilanteeseen rinnastettaviin lapsiin suhtaudutaan tulevaisuudessa. Tämän vuoksi ei olekaan samantekevää, kutsutaanko al-Holin leirillä olevia lapsia ja perheitä Isis-lapsiksi ja Isis-perheiksi. Lapsia negatiivisten kategorioiden kautta määrittelevissä kannanotoissa näkyykään Luquernan (2020, 158) mainitsema negatiivinen stigma, joka on liitetty leirillä oleviin ihmisiin. Vaikka tutkielmassani en hyödyntänyt varsinaista kategoria-analyysiin liittyvää lähestymistapaa, al-Holin leirillä olevista lapsista muodostetut kategoriat tulivat esille kannanotoissa samuuteen ja eroavaisuuteen vetoavien argumenttien kautta.

Samuuden, oikeudenmukaisuuden, erottelun, syys-seuraussuhteiden ja rinnakkaissiteiden kautta eri näkökulmat puolustivat omia väitteitään. Vetoamalla al-Holin leirillä olevien lasten olevan samanlaisia lapsia kuten muutkin, vahvistettiin väitettä siitä, että lapsia pitää auttaa. Näin lasten auttaminen nähtiin sellaisena sosiaalisena toimintana, joka perustuu normaaleina pidettyihin toimintatapoihin ja yhteisiin arvoihin lasten ainutkertaisuudesta. Al-Holin leirillä olevien lasten poikkeavuuden esiin tuominen ja samaistaminen äiteihin, vahvistivat puolestaan

sellaista sosiaalista toimintaa, joka vaati lapsille erilaista kohtelua ja suhtautumaan heihin poikkeavalla tavalla. Näkökulmasta riippuen tämä erilainen kohtelu ei ollut välttämättä lapsen edun ja oikeuksien vastaista, kuten vaatimus kuntoutukselta. Kuitenkin joukossa oli myös vaatimuksia siitä, että lasten poikkeavuus oli syy sille, miksi heitä ei pitäisi auttaa lainkaan.

8 POHDINTA

Tutkielmani tarkoituksena oli selvittää sitä, miltä al-Holin leirillä oleviin lapsiin liittyvä julkinen keskustelu näyttäytyy lapsen edun ja oikeuksien näkökulmasta. Halusin selvittää sitä, millaisin retorisin keinoin puhujat vetoavat lapsia koskeviin väitteisiinsä ja sitä millaista sosiaalista toimintaa ja toiminta-alttiutta näillä argumenteilla tuotetaan. Näitä keinoja tarkastelemalla pyrin lopulta löytämään keskustelun taustalla vaikuttavat keskeiset lähtökohdat eli arvot, uskomukset ja oletukset, joille väitteet perustuvat.

Edellisessä pääluvussa käsittelin tutkimukseni varsinaisia tuloksia teoreettisen viitekehyksen kautta. Tässä luvussa pohdin tutkimustani kokonaisuudessaan teoreettisen ja käsitteellisen viitekehyksen valossa. Tässä keskiössä on tutkielman kriittinen tarkastelu siitä näkökulmasta, mitä rajoituksia ja mahdollisuuksia tutkielmassani nousee. Lopuksi pohdin tutkielmani paikkaa sosiaalityön tutkimuksen kentällä.

8.1 Tutkimuksen tarkastelua lapsen edun ja oikeuksien näkökulmasta

Lähdin tutkielmassani liikkeelle lapsen edun ja oikeuksien käsitteestä. Tarkoitus oli tarkastella sitä, miltä keskustelu näyttäytyi kokonaisvaltaisesti näiden käsitteiden näkökulmasta eli keskiössä oli lapsen asema. Lapsen etu ja oikeudet tulivat esiin erityisesti auttamisnäkökulmassa ja auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa. Niitä käytettiin retorisenä vahvistuskeinona viittaamalla suoraan näihin kahteen käsitteeseen tai epäsuorasti puhumalla esimerkiksi lapsen tarpeista, kehityksestä ja hyvinvoinnista.

Auttamiseen vetoavia kirjoituksia oli yhteensä 35 koko aineiston 40 kannanotosta. Näistä lapsen etuun vedottiin seitsemässä ja lapsen oikeuksiin kymmenes-

sä kirjoituksessa käyttämällä niistä nimenomaan käsitettä lapsen etu tai lapsen oikeus. Lapsen oikeus-termi esiintyi kannanotoissa useamminkin, mutta useassa kannanotossa mainittiin lapsen oikeudet esimerkiksi poliittisen tai tilanneanalyysin yhteydessä. Silloin puhuja ei itse vedonnut niihin, vaan saattoi todeta, että poliittisessa keskustelussa on puhuttu lapsen oikeuksista. Lapsen etuun viitattiin erityisesti vetoamalla sen asemaan viranomaisen päätöksentekoa ohjaavana periaatteena, kuten myös Pösö (2012, 76) totesi. Oikeudellisessa päätöksenteossa lapsen etu onkin yksi keskeinen oikeusperiaate, jonka tulee näkyä säännösten tulkinnassa (Hakalehto 2018, 51). Tällainen tulkinta lapsen edusta näkyi myös auttamiseen vetoavissa kannanotoissa.

Lapsen oikeuksien kohdalla tukena käytettiin puolestaan YK:n lapsen oikeuksien yleissopimusta (60/1991), johon viitattiin yhdeksässä kannanotossa. Viidessä kirjoituksessa vedottiin yleisesti kansainvälisiin sopimuksiin, joten näidenkin kohdalla on hyvin todennäköistä, että puhuja tarkoitti juuri kyseistä sopimusta. Lapsen oikeuksien käsitteen juuret ovatkin YK:n lapsen oikeuksien sopimuksessa (Pösö 2012, 82). Myös Luquerna (2020, 153–158) nojaa tulkinnassaan samaan sopimukseen, jonka hän tulkitsee velvoittavan valtioita toimimaan al-Holin leirillä olevien lasten puolesta.

Havaintoni oli, että kannanotoissa lapsen oikeudet liitettiin sekä juridisiin että moraalisiin oikeuksiin. Kannanotoissa vedottiin moraalisiin oikeuksiin vetoamalla lapsen hengenvaaraan ja haavoittuvaan asemaan. Näin auttamaan velvoitetut eivät voi moraalisesti pitäytyä auttamasta. Tässä retoriikassa syyllistäminen ja vastuun osoittaminen olivat voimakasta. Juridisiin oikeuksiin vedottiin viittaamalla erilaisiin lakeihin, auktoriteetteihin ja sopimuksiin. Nämä argumentit perustuvat kvasiloogisiin, pakottaviin ja vaihtoehdottomuutta esiin tuoviin argumentaation tekniikoihin.

Vaikka keskustelussa käytettiin lapsen etua ja oikeuksia retorisisina keinoina oman argumentin vahvistamiseksi, käsitteet eivät näyttäneet ristiriitaisina eli niillä ei vedottu vastakkaisiin ratkaisuihin. Lapsen edulla tai oikeuksilla ei vedottu esimerkiksi siihen, että lapset tulisi jättää leirille, vaan käsitteitä käytettiin nimenomaan lasten auttamiseen ja leiriltä kotiuttamiseen vetoavien argumenttien vahvistamisessa. Näin käsitteet eivät näyttäneet keskustelussa sellaisina ristiriitaisina ja avoimina käsitteinä, joista muun muassa Kangas (2006, 20) ja Moring (2013, 61) puhuvat. Kyse al-Holin leirillä olevien lasten kohdalla ei olekaan sellaisesta viranomaispäätöksestä, kuten esimerkiksi huoltajuudesta, jossa vastakkaisia ratkaisuja voidaan perustella vetoamalla lapsen etuun ja oikeuksiin (ks. Kurki-Suonio 1999, 1). Merkittävänä havaintona näyttäytyi myös se, että riskinäkökulmaa edustavissa kannanotoissa ei vedottu kertaakaan lapsen oikeuksiin tai etuun.

Vaikka varsinaiseen lapsen edun ja oikeuksien käsitteen käyttöön ei tarkastelussani liittynyt ristiriitoja, tulivat erot esiin siinä, miten kannanottojen premisseis-

sä suhtauduttiin lapsen etuun ja oikeuksiin. Erot näkyivät siinä, millaista painoarvoa lapsen edulle ja oikeuksille annettiin. Tämä tuli esiin al-Holin leirillä olevien lasten määrittelyssä, jossa lapsen etu ja oikeus näyttäytyivät osassa kannanotoista ehdollisina arvoina, jotka eivät koske kaikkia lapsia. Osassa riskiä esiin tuovissa kannanotoissa lapsen syntyperä, ikä, kansalaisuus, mahdollinen radikalisoituminen sekä äiteihin liittyvät riskit asettivat ehtoja lapsen edulle ja oikeuksille.

Lasten rinnastaminen äiteihinsä ilmensi arvoihin liittyvää vastakkainasettelua. Puhumalla al-Holin leirillä olevista lapsista ja heidän äideistään erottelematta heitä toisistaan, lapset nähtiin suhteessa äiteihinsä. Näin korostui lasten alistainen ja passiivinen asema aikuisiin nähden. Lasten samuuteen ja poikkeavuuteen vetoaminen tuo esiin sitä pohdintaa, milloin on mielekästä kohdella kahta erilaista, mutta kuitenkin toisiinsa rinnastuvaa ihmisryhmää tai asiantilaa samalla tavalla. Tämä liittyy Perelmanin (2007, 76–77) oikeudenmukaisuussääntöön, jossa ”samaan oleelliseen luokkaan kuuluvia olentoja tulee kohdella samalla tavalla”. Samuuteen liittyvät argumentit korostivat oikeudellista näkökulmaa, jossa lait pätevät kaikkiin samanlaisiin tilanteisiin joutuviin henkilöihin, ja näin myös muiden velvollisuuksiin heitä kohtaan. Oikeudenmukaisuussääntöön vetoaminen näkyi al-Hol -keskusteluissa korostamalla lapsen yhdenvertaisuutta lakien ja sopimusten edessä.

Kannanotoissa, joissa tuotiin esiin lapsen oikeutta erityiseen suojeluun, mutta myös riskinäkökulmia lapsen erityisyyden suhteen, on mielestäni kyse Perelmanin (2007, 75) argumentaatioteorian mukaisesta kahden olennon osittaisesta samaistamisesta. Tässä lasten oikeudenmukaisen kohtelun vaadetta perustellaan sillä, että lasten välisiä eroja voidaan pitää toissijaisina, mutta yhtäläisyyksiä puolestaan oleellisina ja tärkeämpinä. Se, mikä on toissijaista ja mikä ei, riippuu tavoitellusta päämäärästä, toteaa Perelman (2007, 75). Ihmisryhmien samuuteen vetoamisessa tulee kuitenkin olla tarkkana siinä, ovatko eroavaisuudet suurempia kuin yhtäläisyydet sekä ovatko kaikki yhdistävät ja erottavat tekijät esitetty argumenteissa (Kaakkuri-Knuuttila 2004, 252). Olennaista oli tarkastella al-Holin leirillä oleviin lapsiin liittyvässä keskustelussa sitä, millaisia valintoja kannanotoissa tehtiin sen suhteen, mitä yhtäläisyyksiä tai eroavaisuuksia ilmentäviä argumentteja niissä esitettiin. Havaintonani oli, että kannanotoissa nousi selvästi enemmistöön käsitys siitä, että al-Holin leirillä olevat lapset ovat samanlaisia ja samanarvoisia kuin muutkin. Lapset rinnastettiin omiin lapsiin, lapsenlapsiin, muihin heikommassa asemassa oleviin lapsiin ja lapsiin juridisinä oikeudenhaltijoina. Kun al-Holin leirillä olevat lapset nähtiin yhdenvertaisina lain edessä, kannanotoissa vaadittiin julkiselta vallalta niiden vastuiden täyttämistä, jotka edistävät ja suojaavat ja täyttävät lasten ihmisoikeuksia. Näin argumentoitiin aktiivisen toiminnan puolesta lapsen edun ja oikeuksien suojelemiseksi.

Yllättävää oli, että useassa auttamisnäkökulmaa edustavissa kannanotoissa ei otettu lainkaan kantaa äitien auttamiseen. Lasten auttamiseen vetoavista 35 kirjoituksesta vain kymmenessä otettiin kantaa äitien auttamiseen nimenomaan lapsen edun ja oikeuksien näkökulmasta. Myös sellaiset puhujakategoriat, kuten sosiaalityöntekijät, joiden olettaisiin huomioivan perhesuhteiden merkityksen, eivät ottaneet suoraa kantaa lasten äiteihin. Osa argumenteista oli myös kirjoitettu niin, että niistä jäi epäselväksi, mikä puhujan kanta äitien auttamiseen oli. Näissä kirjoituksissa vedottiin yleisesti esimerkiksi oikeusvaltioon ja ihmisoikeuksiin. Selkeänä oli, että ne vetosivat nimenomaan lasten auttamisen puolesta. Kun kannanotot välttelivät ottamasta kantaa ristiriitaisena ja epäsuosittunakin koettuun ajatukseen äitien auttamisesta, sivuutettiin myös lapsen oikeuksien ja edun kannalta keskeinen osa-alue eli lapsen ja vanhemman välinen suhde ja oikeus pysyviin ja läheisiin ihmissuhteisiin. Näin al-Holin leirillä olevien lasten tilannetta ei tarkasteltu lapsen edun ja lapsen oikeuksien kannalta kokonaisvaltaisesti niin, että olisi otettu huomioon perheen merkitys.

Neljä kannanottoa, joissa argumentoitiin lasten ja äitien erottamisen puolesta, argumentoi äitien teot sellaisina syinä, jotka menevät laissa (lastensuojelulaki 417/2007; YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus 60/1991) määriteltyjen lapsen edun ja oikeuksien kannalta merkityksellisten pysyvien ihmissuhteiden edelle. Näissä kannanotoissa oltiin valmiita arvioimaan lapsen oikeus pysyviin ihmissuhteisiin äiteihin liitettyjen ennakkokäsitysten perusteella. Nämä argumentit esittivät vastakohtaista näkemystä teorioille, jotka painottavat pysyvien ihmissuhteiden merkitystä lapsen kehitykselle (ks. esim. Keddel 2017, 324–325). Puhujat olivat jo ennalta määritelleet sen, etteivät lasten äidit vastanneet ihanteellisen tai tarpeeksi hyvän vanhemmuuden kriteerejä. Äitejä syyllistävissä argumenteissa toimitaan myös vastoin humanistista oikeuskäsitystä, joka kieltää ennalta ehkäisevät rangaistukset (ks. Perelmanin 2007, 105).

Lasten auttamiseen vetoavissa argumenteissa lasten tarpeet nousivat keskeisimmäksi lapsen edun ja oikeuksien määrittelijäksi. Tarpeet liittyivät elämän perustarpeisiin, kuten ravintoon, hygieniaan, terveydenhuoltoon ja suojaan. Koska al-Holin leirin tilanne vaaransi elämän perusedellytykset, muut lapsen edun ja oikeuksien määritteet, kuten ihmissuhteet, nähtiin useimmissa kannanotoissa toissijaisina. Akuutissa tilanteessa vedottiin ensin elämän ehtojen turvaamiseen ja vasta sen jälkeen ihmissuhteiden merkityksen punnitsemiseen. Tämä tuli esiin siinä, että suurin osa kannanotoista vetosi siihen, että lapset oli saatava leiriltä turvaan välittömästi. Auttamiseen vetoavissa argumenteissa korostuikin niin sanotun tarveteoreettisen koulukunnan lähtökohdat lapsen edulle (ks. Pösö 2012, 78–79). Riskiä esiintuovissa näkökulmissa vedottiin ensisijaisesti taas ihmissuhteisiin, jotka nähtiin lapsen identiteetin kehittymiselle keskeisenä. Näissä argumenteissa al-

Holin leirin ilmapiiri ja äitien kyseenalaiset kasvatuseritykset nähtiin vahingollisina lapsen identiteetin kehitykselle.

Auttamiseen vetoavissa kannanotoissa eli auttamisnäkökulmassa ja auttamista ja riskiä yhdistelevässä näkökulmassa al-Holin leirillä olevien lasten tilanne nähtiin erityistapauksena, jossa harvojen etu ja oikeudet eli laadulliset arvokriteerit nousivat tärkeämmäksi kuin määrälliset perusteet. Tässä on nähtävillä Perelmanin (2007, 37–38) esittämä premissien laatuun liittyvä sääntö, jossa harvojen etuus perusteellaan ainutkertaisella, harvinaisella tai korvaamattomalla, *carpe diem* -tilanteella, joka ei toistu. Tämä tuli esiin lasten ainutkertaisuuden ja lasten ihmisarvon erityisyyden korostamisena. Kannanotoissa lapset nähtiin uhreina ja syyttöminä kärsijöinä. Tämä käsitys lapsesta on vastakkainen sellaisille näkökulmille, jossa lapsi nähdään oman elämänsä toimijana, ei passiivisena objektina (ks. Keddel 2017, 329). Kun lapset elävät huonoissa, terveyden ja kehityksen kannalta vaarallisissa olosuhteissa, heitä ei nähdäkään tasa-arvoisina toimijoina aikuisten kanssa, vaan erityisen suojelun kohteena.

8.2 Tutkimuksen rajat ja mahdollisuudet

Käsitteille lapsen etu ja lapsen oikeus on yhteistä se, että ne korostavat asian tarkastelua lapsen kannalta. Samalla ne pitävät sisällään moraalisen ja arvottavan näkökulman. (Pösö 2012, 88, 94.) Se, että valitsin tutkielmani näkökulmaksi lapsen edun ja oikeudet, tekee lähestymistavastani väistämättä myös subjektiivisen ja arvottavan. En kiistä näkökulmani arvoihin liittyvää sidosta ja väitä pyrkineeni objektiivisen tiedon tuottamiseen. Tarkoitukseni ei ollut saada tutkielmani kautta riippumatonta tietoa esimerkiksi puhujien todellisesta arvomaailmasta. Pyrkimys olikin tuoda esille se, miltä heidän esittämät väitteet näyttävät lapsen edun ja oikeuksien kannalta sekä mitä seurauksia keskustelulla on.

Tutkielmani selkein havainto oli, että lapsen edun ja oikeuden näkökulmasta keskustelu näyttää ristiriitaiselta, mutta kannanotoissa painottui vahvasti lapsen oikeus erityiseen suojeluun. Tämä oli havainto, johon päädyin tarkastelemalla kannanottojen taustalla vaikuttavia totuuksia, valintoja ja arvoja. Tämä premissi ei ollut luettavissa suoraan kannanotoista, vaan se edellytti tekstien taakse katsomista eli tulkitsemista. Mikäli olisin tehnyt pelkän selvityksen al-Holin leirillä oleviin lapsiin liittyvästä julkisesta keskustelusta, tyytyisin vain kuvailemaan julkista keskustelua al-Holin leirillä olevien lasten ympärillä. Pertti Alasuutarin (2011, 77–79) mukaan yhteiskuntatieteellisessä ja laadullisessa tutkimuksessa tavoitteena ei ole kuitenkaan pelkästään kuvata asioita vaan vihjeiden perusteella päätellä jotain, jota ei voi lukea tai nähdä suoraan. Pelkät havainnot voivat myös olla itsessään

mielenkiintoisia ja niistä voi tehdä jokainen omia johtopäätöksiä, mutta ne eivät ole vielä tutkimuksellista tiedettä.

Tutkimuksellinen ote edellyttää sitä, että havaintoja tulkitaan tietyistä teoreettisesta viitekehystä käsin (Alasuutari 2011, 79). Lapsen edun ja oikeuksien näkökulma suuntasi tulkintaani, jolla tarkastelin julkista keskustelua al-Holin leirillä olevista lapsista. Mikäli näkökulmani olisi ollut eri, myös havainnot ja tulokset olisivat voineet olla toisenlaisia. Yhteiskuntatieteellisessä laadullisessa tutkimuksessa tuodaankin esiin havaintoja, joita voidaan tulkita monella eri tapaa (Alasuutari 2011, 78–79). Valitsemani teoreettinen viitekehys rajasi pois sellaisia havaintoja, jotka eivät näyttäytyneet merkityksellisiltä tutkimuskysymysten kannalta. Joku toinen näkökulma ja toiset tutkimuskysymykset olisivat todennäköisesti johtaneet erilaisiin havaintoihin ja johtopäätöksiin kuin mihin tutkielmassani päädyin. Näkökulmani lapsen edusta ja oikeuksista oli valinta, jonka tuomat mahdollisuudet ja rajoitukset tulee tunnustaa. Keskustelussa esitettiin niin poliittiseen päätöksentekoon kuin kansainväliseen politiikkaankin liittyviä argumentteja. Näistä kannanotoista tarkastelin kuitenkin vain niitä argumentteja, jotka näyttäytyivät mielestäni merkityksellisinä lapsen edun ja oikeuksien kannalta. Mielenkiintoni ei kohdistunut hallitus- ja oppositiopuolueiden sekä kansainvälisiin valtasuhteisiin tai yksittäisen ministerin tekemisiin, vaikka aineistoni olisikin hyvin voinut toimia tällaisen tarkastelun kohteena.

Eri tahoilla, kuten puolueilla ja eri järjestöillä on omat mediastrategiansa, johon vaikuttaa kilpailu siitä, kenen viesti saa julkista huomiota (Seppänen ja Väli-verronen 2012, 10). Tiedotusvälineet valikoivat myös sen, millaisten toimijoiden kirjoituksia julkaistaan ja ketkä ovat esillä mediassa (Fairclough 1997, 58). Tämän vuoksi mediaa ei tule nähdä sellaisena kanavana, jonka kautta saadaan todellista ja objektiivista kuvaa maailmasta (Seppänen ja Väli-verronen 2012, 10). Nämä rajoitukset tiedostaen arvelen, että havaintoni ja tulkintani olisivat olleet toisenlaiset, mikäli aineistoni olisi kerätty muualta kuin näistä neljästä sanomalehdestä. Tutkielmani tulokseen siitä, että vahvin ja edustetuin premissi oli se, että al-Holin leirillä olevilla lapsilla on sama oikeus erityiseen suojeluun kuin muillakin lapsilla, tulee suhtautua tiedostamalla median julkaisupolitiikan asettamat rajat. Aineiston kannanotot edustavat mahdollisesti sellaista linjaa, joka sopii sanomalehden julkaisustrategiaan. Näin tarkastelun ulkopuolelle ovat jääneet ne kirjoitukset, jotka eivät ole ylittäneet median julkaisukynnystä.

Vaikka tutkielman aineistosta ja tuloksista ei voida päätellä koko keskustelun premissien laajaa skaalaa, antavat ne katsauksen yhdestä palasesta vallitsevia kulttuurisia arvoja keskustelun taustalla. Neljässä sanomalehdessä julkaistut kannanotot myös heijastavat, tuottavat ja muokkaavat sosiaalista toimintaa. Kuten Fairclough (1997, 73) toteaa, tiedotusvälineiden diskurssi on sekä sosiokulttuuristen

muutosten mittari, kulttuuristen arvojen ja identiteetin peili että väline, jolla niitä muokataan.

8.3 Johtopäätökset

Al-Holin leirillä oleviin lapsiin liittyvässä julkisessa keskustelussa näkyi leirin tilanteen näkeminen globaalina humanitaarisena kriisinä, jota käsittelemme tarkemmin tutkielmani kontekstia tarkastellessani. Auttamiseen vetoavissa kannanotoissa al-Holin leiri nähtiin toisaalta ainutlaatuisena ilmiönä, mutta leiriä verrattiin myös historiasta tuttuihin kriiseihin, ja näin rakennettiin samuutta eri tapahtumien sekä hädänalaisessa tilanteessa elävien lasten välille. Argumenteissa nostettiin toimintavalmiutta ihmisoikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolesta, kuten myös sosiaalityön globaalien agendan teemoihin ja globaaliin sosiaalityöhön kuuluu (ks. Healy 2012, 12; Truell 2020, 113).

Globaalien agendan periaatteet tulevat ilmi keskustelussa, vaikka itse sosiaalityön rooli tuntuu olevan aiheeseen liittyvässä julkisessa ja tieteellisessä keskustelussa kapea. Sosiaalityön näkökulman vähäisyys olikin asia, joka tuli itselleni yllätyksenä. Kuten aiemmin toin esille, vahvin puhujakategoria aineistossa olivat toimittajat sekä oikeustieteiden edustajat, kuten professorit ja tuomarit. Vain yhdessä kannanotossa tuli ilmi, että sen olivat kirjoittaneet sosiaalityöntekijät. Sama havainto koski myös aihetta käsitteleviä tieteellisiä artikkeleita, joissa korostui oikeustieteellinen ja radikalisoitumisen tutkimuksen näkökulmat sosiaalityön sijaan. Tämä tukee sitä kritiikkiä, joka kohdistuu sosiaalityön passiiviseen rooliin kansainvälisten kriisien edessä (ks. Rapeli 2016, 248; Finno-Velasquez ja Faulkner 2018, 549–550).

Syynä sosiaalityön tutkimuksellisen ja tieteellisen näkökulman vähäisyyteen voi johtua myös siitä, että leirin tilanne on suhteellisen tuore ja akuutti vielä tälläkin hetkellä. Toivon, että aiheesta on tekeillä sosiaalityön analyysiä, jota ei ole vielä julkaistu. Sosiaalityön rooli al-Holin leirin kriisissä on merkityksellinen siksi, että sosiaalityöllä on sekä oikeus että velvollisuus tehdä rakenteellista työtä. Oikeus ja velvollisuus tulevat lainsäädännön kautta, joka näkyy sekä sosiaalihuoltolaissa (2014/1301) että perustuslaissa (731/1999). Lainsäädännön ohella rakenteellisen sosiaalityön vaikuttamistehtävään velvoittavat myös sosiaalialan ammatteettiset periaatteet. Sen mukaan sosiaalityön tulee edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa, vastustaa negatiivista syrjintää sekä epäoikeudenmukaista politiikkaa, puolustaa heikoimmassa asemassa olevia ja vahvistaa asiakkaan oikeuksia (Talentia 2017, 20–23).

Näen, että al-Holin leirillä olevien lasten ja heidän äitiensä kohdalla on kysymys tilanteesta, jossa sosiaalityöllä on hyvä mahdollisuus, mutta myös velvollisuus oikeudenmukaisuuden edistämiseen. Lapset ja heidän äitinsä eivät ole kenenkään asiakkaita eivätkä sosiaalityöntekijät ole siten heistä vastuussa henkilökohtaisesti ammattinsa tai virka-asemansa puolesta. Kuitenkin vastuu on kollektiivinen ja globaali, joka liittyy niihin tavoitteisiin, jotka on kirjattu globaaliin määritelmään sosiaalityöstä (ks. Sosnet 2020). Al-Holin leirillä olevat lapset ovat haavoittuvassa asemassa. Sosiaalityön ihmisoikeuksia ja oikeudenmukaisuutta edistävä tehtävä on heidän kohdallaan yhtä tärkeä kuin lokaalissa kontekstissa muidenkin haavoittuvassa asemassa olevien asiakasryhmien kohdalla.

Syyrian konflikti on tullut al-Holin leirillä olevien lasten ja heidän vanhempiensa myötä osaksi suomalaista oikeudellista ja yhteiskunnallista eettis-moraalista keskustelua. Tutkielmani aineistoa edustavat kannanotot ovat osa laajempaa keskustelua, jota käydään al-Holin leirillä olevista lapsista ja heidän äideistään sekä laajemmin heikoimpien ryhmien oikeuksista. Näyttää siltä, että keskustelu kyseisissä sanomalehdissä on laantunut valtioneuvoston (2019) periaatepäätöksen jälkeen, jossa linjattiin, että ”julkisella vallalla on perustuslaillinen velvoite kotiuttaa al-Holin leirillä pidetyt lapset, sikäli kuin se on mahdollista”. Näin paine vedota auttamiseen tuntuu vähentyneen. Kuitenkin leirillä on yhä parikymmentä suomalaislasta ja noin kymmenen äitiä (Sisäministeriö 2020), joiden tilanne on jäänyt julkisessa keskustelussa muiden ajankohtaisten teemojen varjoon.

Se, että julkista keskustelua ylipäättään käydään al-Holin leirillä olevien lasten ympärillä, kertoo siitä, että lasten edun ja oikeuksien suhteen on mahdollista tehdä valintoja. Mikäli asiassa ei ole tarjolla vaihtoehtoja, keskustelu moraalista, arvoista ja eri toimintavaihtoehtoista olisi turhaa, kuten Jokinen (2016c, 351–353) toteaa. Al-Holin leirillä olevien lasten tilanteesta onkin syntynyt kilpailua erilaisien tulkintojen välillä. Julkisessa keskustelussa näkyy tulkinnanmahdollisuuksien moninaisuus, jossa pyrkimyksenä on erottaa tieto ja tulkinta toisistaan (Perelman 2007, 51). Mediassa käydäänkin määrittelykamppailua siitä, kenen todellisuus voittaa viestien julkisen huomion areenalla (Seppänen ja Väliverronen 2012, 10). Al-Holin leiriä koskevassa julkisessa keskustelussa kiistely siitä, miten leirillä olevat lapset määritellään ja millaisia ilmaisuja heistä käytetään, näyttäytyy tässä kamppailussa keskeisenä. Tutkielmani toi esiin yhden palasen tästä kamppailusta. Tarkastelun laajentaminen esimerkiksi sosiaalisen median aineistoon tai poliittiseen keskusteluun voisi tuoda toisenlaisia havaintoja lapsen edun ja oikeuksien näkökulmasta. Tämä tarkastelu olisi mielestäni tärkeää aiheen laajemman yhteiskuntatieteellisen tarkastelun kannalta.

LÄHTEET

- Aalto-Heinilä, Maija (2011): Voiko lapsella olla oikeuksia? Suomen Filosofisen Yhdistyksen vuosikirja Ajatus, Vol. 68, 7–33.
- Aalto-Heinilä, Maija (2019): Oikeuksien tahtoteorian puolustus. Teoksessa Aalto-Heinilä, Maija ja Visa Kurki (toim.): Mitä oikeudet ovat?: filosofian ja oikeustieteen näkökulmia. Helsinki, Gaudeamus, 81–95.
- Alanen, Leena (2009): Johdatus lapsuudentutkimukseen. Teoksessa Alanen, Leena ja Kirsti Karila (toim.): Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere, Vastapaino, 9–30.
- Alasuutari, Pertti (2011): Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere, Vastapaino.
- Anis, Merja (2005): Talking about culture in social work encounters: immigrant families and child welfare in Finland. *European Journal of Social Work*, 8:1, 3–9. Saatavilla < <https://doi.org/10.1080/1369145042000331341>>, luettu 9.9.2020.
- Berger, Peter L. ja Luckmann, Thomas (1994): Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma. Helsinki, Gaudeamus.
- Burns, Kenneth, Pösö, Tarja ja Skivenes, Marit (2017): Child welfare removals by the state – complex and controversial decisions. Teoksessa Burns, Kenneth, Tarja Pösö ja Marit Skivenes (toim.): *Child Welfare Removals by the State: A Cross-Country Analysis of Decision-Making Systems*. Oxford University Press, 1–18. Saatavilla < <https://www-oxfordscholarship-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/acprof:oso/9780190459567.001.0001/acprof-9780190459567-chapter-1>>, luettu 21.8.2020.
- Burr, Vivien (2004): *Social Constructionism*. Toinen painos. Lontoo/New York, Routledge.
- Eduskunta (2019): Välikysymys al-Holin leirillä olevien Suomen kansalaisten tai Suomesta sinne päätyneiden Isis-perheiden kotiuttamisesta ja toimien asianmukaisuudesta. Saatavilla <<https://www.eduskunta.fi/FI/tiedotteet/Sivut/V%C3%A4likysymys-al-hol.aspx>>, luettu 3.11.2020.
- El-Khani, Aala, Ulph, Fiona, Peters, Sarah & Calam, Rachel (2018): Syria: refugee parent’s experiences and need for parenting support in camps and humanitarian settings. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 13:1, 19–29. Saatavilla < <https://www-tandfonline-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1080/17450128.2017.1372651?needAccess=true>>, luettu 14.8.2020.
- Fairclough, Norman (1997): *Miten media puhuu*. Tampere, Vastapaino.
- Finno-Velasquez, Megan ja Faulkner, Monica (2018): The Immigration Humanitarian Crisis is Not Going Away –And Social Work Needs to Step Up. *Child and Adolescent Social Work Journal*, 549–550. Saatavilla < <https://search-proquest-com.ezproxy.jyu.fi/docview/2117033214/?pq-origsite=primo>>, luettu 18.8.2020

- Forsberg, Hannele (2014): Konstruktionistinen lähestymistapa perheeseen. Teoksessa Jallinoja, Riitta, Helena Hurme ja Kimmo Jokinen (toim.): Perhetutkimuksen suuntauksia. Helsinki, Gaudeamus, 123–138.
- Gilbert, Neil, Parton, Nigel ja Skivenes, Marit (2011): Child protection systems: international trends and orientations. New York, NY: Oxford University Press. Saatavilla < <https://oxford-universitypressscholarship-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/acprof:oso/9780199793358.001.0001/acprof-9780199793358>>, luettu 25.11.2020.
- Hakalehto, Suvianna (2018): Lapsioikeuden perusteet. Helsinki, Alma Talent. Saatavilla < [https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.jyu.fi/teos/FACBXXBTABDE#kohta:Sis\(\(e4\)llyl/piste:tG8](https://verkkokirjahylly-almatalent-fi.ezproxy.jyu.fi/teos/FACBXXBTABDE#kohta:Sis((e4)llyl/piste:tG8)>, luettu 1.10.2020.
- Haverinen, Ville-Samuli (2018): Pakotetusta toimeentuloon – turvapaikanhakijoiden kotoutuminen vastaanotto toiminnan osana. Janus Sosiaalipolitiikan Ja Sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 26(4), 309–325. Saatavilla < <https://doi.org/10.30668/janus.76386>>, luettu 2.12.2020.
- Healy, Lynne M. (2012): Defining International Social Work. Teoksessa Healy, Lynne M. ja Rosamary J. Link (toim.): Handbook of International Social Work. Human Rights, Development and Global Profession. New York: Oxford University Press, 9–15. Saatavilla < <https://oxford-universitypressscholarship-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/acprof:oso/9780195333619.001.0001/acprof-9780195333619-chapter-002#p12>>, luettu 8.9.2020.
- Heinonen, Hanna (2016): Lastensuojelu ja lapsen etu. Teoksessa Törrönen, Maritta, Kaija Hänninen, Päivi Jouttimäki, Tiina Lehto-Lundén, Petra Salovaara ja Minna Veistilä (toim.): Vastavuoroinen sosiaalityö. Helsinki, Gaudeamus, 243–260.
- Heiskala, Risto (2000): Toiminta, tapa ja rakenne: kohti konstruktionistista synteesiä yhteiskuntateoriassa. Helsinki, Gaudeamus.
- Helsingin Sanomat (28.5.2018 Ulkomaat): Ivanka Trump julkaisu kuvan lapsestaan ja sai niskaansa arvosteluryöpyyn – Siirtolaisten kohtelu kuohuttaa USA:ssa, kun satoja lapsia on viety vanhemmiltaan Meksikon rajalla. Kirjoittaja: Virve Kähkönen. Saatavilla <<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000005698137.html>>, luettu 19.8.2020.
- Human Rights Council (2019): Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic. 42. istunto 15.9.2019. Saatavilla <<https://undocs.org/A/HRC/42/51>>, luettu 3.9.2020.
- Human Rights Council (2020): Report of the Independent International Commission of Inquiry on the Syrian Arab Republic. 43. istunto 28.1.2020. Saatavilla < <https://undocs.org/A/HRC/43/57>>, luettu 17.8.2020.
- Human Rights Watch (2019): Syria: Dire Conditions for ISIS Suspects' Families. Countries Should Support Citizens' Returns, Increase Aid. 23.7.2019. Saatavilla < <https://www.hrw.org/news/2019/07/23/syria-dire-conditions-isis-suspects-families><, luettu 9.9.2020.

- Hämäläinen, Juha (2014): Tiedontuotanto sosiaalityön rakenteellisena kysymyksenä. Teoksessa Pohjola, Anneli, Merja Laitinen ja Marjaana Seppänen (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Kuopio, Unipress, 64–84.
- IFSW (2020): About IFSW. International Federation of Social Workers. Saatavilla <<https://www.ifsw.org/about-ifsw/our-members/>>, luettu 24.11.2020.
- Ilta-Sanomat (10.12.2019 Kotimaa): Supo: al-Holin naiset todennäköisesti jatkaisivat terroristista toimintaa Suomessa. Ulkoministeriö on selvittänyt al-Holin lasten kotiuttamista ja useamman viikon ajan. Kirjoittajat: Lakka, Päivi ja Kotkavirta, Johannes. Saatavilla <<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000006339101.html>>, luettu 4.9.2020.
- Johannesson, Kurt (2013): Retorik eller konsten att övertygä. Stockholm, Norstedts.
- Jokinen, Arja (2016a): Diskurssianalyysin suhde sukulaistraditioihin. Teoksessa Jokinen, Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen: Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere, Vastapaino, 249–265.
- Jokinen, Arja (2016b): Poliitikkojen puheet puntarissa: kaupunginvaltuutettujen asunnottomuuspuheiden retoriikka. Teoksessa Jokinen, Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen (toim.): Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere, Vastapaino, 179–211.
- Jokinen, Arja (2016c): Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. Teoksessa Jokinen, Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen: Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere, Vastapaino, 337–368.
- Jokinen, Arja ja Juhila, Kirsi (1999): Diskurssianalyttisen tutkimuksen kartta. Teoksessa Jokinen, Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere, Vastapaino, 54–97.
- Juhila, Kirsi (2016): Miten tarinasta tulee tosi?: Faktuaalistamisstrategiat viranomaispuheessa. Teoksessa Jokinen, Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen: Diskurssianalyysi: teorit, peruskäsitteet ja käyttö. Tampere, Vastapaino, 145–178.
- Kaakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (2004): Retoriikka. Teoksessa Kaakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.): Argumentti ja kritiikki: lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot. Tampere, Gaudeamus, 233–272.
- Kangas, Urpo (2006): Perhe- ja perintöoikeuden alkeet. Helsinki, Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut.
- Keddel, Emily (2017): Interpreting children's best interests: Needs, attachment and decision-making. *Journal of Social Work*, Vol. 17(3), 324–342. Saatavilla <<https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1177/1468017316644694>>, luettu 10.5.2020.
- Kiili, Johanna (2006): Lasten osallistumisen voimavarat. Tutkimus Ipanoiden osallistumisesta. Väitöskirja, Jyväskylän studies in education, psychology and social research. Jyväskylän yliopisto.
- Kurki-Suonio, Kirsti (1999): Äidin hoivasta yhteishuoltoon - lapsen edun muuttuvat oikeudelliset tulkinnat: oikeusvertaileva tutkimus. Helsinki, Suomalaisen lakimiesyhdistyksen julkaisuja, sarja 22.

- Kurki, Visa (2019a): *A Theory of Legal Personhood*. Uxford University Press. Saatavilla <<https://oxford-universitypressscholarship-com.ezproxy.jyu.fi/view/10.1093/oso/9780198844037.001.0001/oso-9780198844037-chapter-3>>, luettu 27.8.2020.
- Kurki, Visa (2019b): Oikeuksien intressiteorian puolustus. Teoksessa Aalto-Heinilä, Maija ja Visa Kurki (toim.): *Mitä oikeudet ovat?: filosofian ja oikeustieteen näkökulmia*. Helsinki, Gaudeamus, 65–80.
- Kuusisto, Riikka (1996): Sodan retoriikasta: Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisen suurvaltajohtajien lausunnoissa. Teoksessa Palonen, Kari ja Hilkka Summa (toim.): *Pelkkää retoriikkaa*. Tampere, Vastapaino, 267–291.
- Lagerspetz, Eerik (2019): Oikeuksien konflikteista. Teoksessa Aalto-Heinilä, Maija ja Visa Kurki (toim.): *Mitä oikeudet ovat?: filosofian ja oikeustieteen näkökulmia*. Helsinki, Gaudeamus, 96–109.
- Lagus, Laura (2020): Al-Holin suomalaislapset julkisessa keskustelussa – Katsaus Helsingin Sanomien kirjoituksiin al-Holin leirin suomalaislapsista ja heidän avustamisestaan Suomeen. Pro gradu-tutkielma, Helsingin yliopisto. Saatavilla < <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202007093663>>, luettu 14.8.2020.
- Laki lasten huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983). Finlex - Lainsäädäntö. Ajantasainen lainsäädäntö. Saatavilla <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>, luettu 6.11.2020.
- Lastensuojelulaki (417/2007). Finlex - Lainsäädäntö. Ajantasainen lainsäädäntö. Saatavilla < <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>, luettu 1.9.2020
- Lock, Andy ja Strong, Tom (2010): *Social Constructionism: Sources and Stirrings in Theory and Practice*. New York, Cambridge, Cambridge University Press.
- Luquerna, Ana (2020): The Children of ISIS: Statelessness and Eligibility for Asylum under International Law. *Chicago Journal of International Law*. Vol. 21(1), 148–193. Saatavilla <<https://search-proquest-com.ezproxy.jyu.fi/docview/2431038314/fulltextPDF/3BDE6FFB1832463EPQ/1?accountid=11774>>, luettu 17.8.2020.
- MacVicar, Ian C. (2020): What about the Camp Followers? –and their Children? *Journal for Deralicalization*. Vol. 22, 319–378. Saatavilla <<https://journals.sfu.ca/jd/index.php/jd/article/view/331/219>>, luettu 14.8.2020.
- Mason, Jan (2005): Child Protection Policy and the Contruction of Childhood. Teoksessa Mason, Jan ja Toby Fattore (toim.): *Children taken seriously: in theory, policy and practice*. Lontoo, Jessica Kingsley Publishers, 91–97. Saatavilla < http://web.b.ebscohost.com.ezproxy.jyu.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmx1YmtfXzEzNzc1N19fQU41?sid=c7befa38-c2b0-4015-9a5f-b26cf45ddb14@pdv-sessmgr03&vid=0&format=EB&lpid=lp_7&rid=0>, luettu 21.8.2020.
- McDevitt, Suzanne (2002): Catching Up to the Rest of the World. *Families in Society*. Vol.83 (2), 119–220. Saatavilla < <https://search-proquest->

- com.ezproxy.jyu.fi/socialservices/docview/230169603/fulltextPDF/48B2F14301F480BPQ/7?accountid=11774 >, luettu 20.8.2020.
- MediaAuditFinland (2019): KMT 2019 lukijamäärät ja kokonaistavoittavuudet. Saatavilla < <https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2020/03/Lukijamaarat2019.pdf>>, luettu 14.9.2020.
- Moring, Anna (2013): Oudot perheet: normeja ja ihanteita 2000-luvun Suomessa. Väitöskirja, Helsingin yliopisto. Saatavilla <<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/39269/oudotper.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>, luettu 24.8.2020.
- Mustasaari, Sanna (2020): Finnish Children or 'Cubs of the Caliphate'? Jurisdiction and State 'Response-ability' in Human Rights Law, Private International Law and the Finnish Child Welfare Act. Teoksessa Oslo Law Review. Vol. 7 (1), 22–45. Saatavilla <<https://doaj.org/article/4340eeced6fb4f8a9eb97e64696f9d06>>, luettu 13.8.2020.
- Niemi, Hanna-Mari (2019): Ihmisarvo ja ihmisoikeudet. Teoksessa Aalto-Heinilä, Maija ja Visa Kurki (toim.): Mitä oikeudet ovat? Filosofian ja oikeustieteen näkökulmia. Helsinki, Gaudeamus, 129–145.
- Niinistö, Sauli (2019): Presidentin kynästä: Al-Hol, vielä kerran. Saatavilla <<https://www.presidentti.fi/presidentin-kynasta/presidentin-kynasta-al-hol-viela-kerran/>>, luettu 3.9.2020.
- Nätkin, Ritva (2003): Moninaiset perhemuodot ja lapsen hyvä. Teoksessa Forsberg, Hannele ja Ritva Nätkin (toim.): Perhe murroksessa. Kriittisen perhetutkimuksen jälkillä. Helsinki, Gaudeamus, 16–38.
- O'Neill, Onora (1988): Children's Rights and Children's Lives. Ethics, Vol. 98 (3), 445–463. Saatavilla < https://www-jstor-org.ezproxy.jyu.fi/stable/2380960?seq=1#metadata_info_tab_contents>, luettu 2.9.2020.
- Ornellas, Abigail, Spolander, Gary ja Engelbrecht Lambert K. (2018): The global social work definition: Ontology, implications and challenges. Journal of Social Work. Vol. 18 (2), 222–240. Saatavilla < <https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1177/1468017316654606>>, luettu 18.8.2020.
- Pelastakaa Lapset ry (2020): Syyria: Tuhannet al-Holin leirin ulkomaalaiset lapset pitää kotiuttaa koronaviruksen levitessä maailmalla. 11.5.2020. Saatavilla < <https://www.pelastakaa-lapset.fi/uutiset/syyria-tuhannet-al-holin-leirin-ulkomaalaiset-lapset-pitaa-kotiuttaa-koronaviruksen-levitessa-maailmalla/>>, luettu 3.9.2020.
- Perelman, Chaïm (1963): The Idea of Justice and the Problem of Argument. Lontoo, Routledge & Kegan Paul Limited.
- Perelman, Chaïm (1982): The Realm of Rhetoric. Lontoo, University of Notre Dame Press.
- Perelman, Chaïm (2007): Retoriikan valtakunta. Tampere, Vastapaino.
- Pietikäinen, Sari ja Mäntynen, Anne (2019): Uusi kurssi kohti diskurssia. Tampere, Vastapaino.

- Potter, Jonathan (1996): *Representing reality: discourse, rhetoric and social construction*. Lontoo, Sage. Saatavilla <<http://sk.sagepub.com.ezproxy.jyu.fi/books/representing-reality/n5.xml>>, luettu 25.9.2020.
- Pösö, Tarja (2012): *Lapsen etu, oikeudet ja näkökulma moraalisisina kannanottoina*. Teoksessa Forsberg, Hannele ja Leena Autonen-Vaaraniemi (toim.): *Kiistanalainen perhe, moraalinen järkeily & sosiaalityö*. Tampere, Vastapaino, 75–97.
- Pöysti, Tuomas ja Pöykäri, Laura (2019): *Valtionneuvoston oikeuskanslerin vastaus 9.10.2019 Dnro OKV/998/1/2019*. Saatavilla <https://www.okv.fi/media/filer_public/83/3e/833e7e8c-340d-48d8-b393-f976fe41f067/okv_998_1_2019_jne.pdf>, luettu 5.3.2020.
- Ranta-Tyrkkö, Satu (2016): *Ihmisoikeudet ja sosiaalityö globaalien kriisien maailmassa*. Teoksessa Jäppinen, Maija, Anna Metteri, Satu Ranta-Tyrkkö ja Pirkko-Liisa Rauhala (toim.): *Kansainvälinen sosiaalityö. Käsitteitä, käytäntöjä ja kehityskulkuja. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2016*. Tallinna, United Press Global, 273-300.
- Rapeli, Merja (2016): *Sosiaalityö ja katastrofitilanteet kansainvälisessä tutkimuksissa – kirjallisuuskatsaus*. Teoksessa Jäppinen, Maija, Anna Metteri, Satu Ranta-Tyrkkö ja Pirkko-Liisa Rauhala (toim.): *Kansainvälinen sosiaalityö: käsitteitä, käytäntöjä ja kehityskulkuja. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2016*. Tallinna, United Press Global, 248–272.
- Rauhala, Pirkko-Liisa, Maija Jäppinen, Anna Metteri ja Satu Ranta-Tyrkkö (2016): *Kansainvälinen, ylirajainen, globaali sosiaalityö – juuria, katkoksia, uusia alkuja*. Teoksessa Jäppinen, Maija, Anna Metteri, Satu Ranta-Tyrkkö ja Pirkko-Liisa Rauhala (toim.): *Kansainvälinen sosiaalityö: käsitteitä, käytäntöjä ja kehityskulkuja. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2016*. Tallinna, United Press Global, 9–37.
- Raunio, Kyösti (2000): *Sosiaalityö murroksessa*. Helsinki, Gaudeamus.
- Raunio, Kyösti (2011): *Olellainen sosiaalityössä*. Helsinki, Gaudeamus.
- Raz, Joseph (1984): *On the Nature of Rights*. *Mind*, Vol. 93 (370), 194–214. Saatavilla <https://www-jstor-org.ezproxy.jyu.fi/stable/2254002?seq=1#metadata_info_tab_contents>, luettu 27.8.2020.
- Roose, Rudy ja De Bie, Maria (2008): *Children’s rights: a challenge for social work*. *International social work* 51(1): 37–46. Saatavilla <<https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/abs/10.1177/0020872807083914>>, luettu 12.11.2020.
- Saad, Neil J. (2020): *The Al Hol camp in Notrtheast Syria: health and humanitarian challenges*. *BMJ Global Health*. Vol. 5, 1–3. Saatavilla <<https://gh.bmj.com/content/bmjgh/5/7/e002491.full.pdf>>, luettu 14.8.2020.
- Seppänen, Janne ja Väliverronen, Esa (2012): *Mediayhteiskunta*. Tampere, Vastapaino.

- Sisäministeriö (2020): Syyriasta palaavat lapset ja aikuiset. Saatavilla <<https://intermin.fi/poliisiasiat/vakivaltainen-radikalisoituminen/palajat-syyriasta>>, luettu 13.8.2020.
- Sosiaalihuoltolaki (1301/2014). Finlex - Lainsäädäntö. Ajantasainen lainsäädäntö. Saatavilla < <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>>, luettu 6.11.2020.
- Sosnet (2020): Sosiaalityön kansainvälisen määritelmän suomennos. Valtakunnallisen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet. Saatavilla < <https://www.sosnet.fi/Suomeksi/Koulutus/Peruskoulutus/Sosiaalityon-maarittely/Kv-maaritelma>>, luettu 19.8.2020.
- Sotkasiira, Tiina (2018): Tietävä, tulkitseva ja taisteleva asiantuntijuus turvapaikanhakijoiden sekä ammattilaisten ja vapaaehtoisten välisissä kohtaamisissa. Janus Sosiaalipolitiikan Ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 26 (4), 292–308. Saatavilla < <https://doi.org/10.30668/janus.76443>>, luettu 2.12.2020.
- Strandman, Sini (2020): Terroristeja vai uhreja? – Tutkielma Suomen valtion velvollisuuksista palauttaa al-Holin ISIS-naiset takaisin Suomeen perus- ja ihmisoikeuksien näkökulmasta. Pro gradu -tutkielma, Helsingin yliopisto. Saatavilla < <http://urn.fi/URN:NBN:fi:hulib-202006293468>>, luettu 14.8.2020.
- Summa, Hilikka (1996): Kolme näkökulmaa uuteen retoriikkaan: Burke, Perelman, Toulmin ja retoriikan kunnianpalautus. Teoksessa Palonen, Kari ja Hilikka Summa (toim.): Pelkkää retoriikkaa. Tampere, Vastapaino, 51–83.
- Suoninen, Eero (1999): Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Jokinen, Arja, Kirsi Juhila ja Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere, Vastapaino, 17–36.
- Talentia (2017): Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet. Saatavilla < <https://talentia.e-julkaisu.com/2017/eettiset-ohjeet/>>, luettu 4.2.2020.
- Tietoarkisto(2020):Aineistonhallinnan käsikirja. Saatavilla <<https://www.fsd.tuni.fi/aineistonhallinta/>>. urn:nbn:fi:fsd:V-201504200001 >, luettu 2.4.2020.
- Tiitinen, Laura ja Lähteinen, Sanna (2014): Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet. Teoksessa Pohjola, Anneli, Merja Laitinen ja Marjaana Seppänen (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Kuopio, Unipress, 191–210.
- Truell, Rory (2020): The next global agenda, creating a vision we can all get behind. International Social Work. Vol. 63 (1), 113–115. Saatavilla < <https://journals-sagepub-com.ezproxy.jyu.fi/doi/pdf/10.1177/0020872819885319>>, luettu 18.8.2020.
- Turtiainen, Kati (2017): Pakkomuutto sosiaalityössä kohdattavana ilmiönä. Teoksessa Jäppinen, Maija, Anna Metteri, Satu Ranta-Tyrkkö ja Pirkko-Liisa Rauhala (toim.) Kansainvälinen sosiaalityö: käsitteitä, käytäntöjä ja kehityskulkuja. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2016. Tallinna, United Press Global, 203–224.

- Ulkoministeriö (2020): Tiedote: Al-Holin leirillä ollut perhe Suomeen. 1.8.2020. Saatavilla <https://um.fi/tiedotteet/-/asset_publisher/ued5t2wDmr1C/content/al-holin-leirill-c3-a4-ollut-perhe-suomeen>, luettu 14.8.2020.
- Unicef (2019): Ei ole Isis lapsia, on vain lapsia. Blogi. Saatavilla <<https://www.unicef.fi/blogi/ei-ole-isislapsia-on-vain-lapsia/>>, luettu 3.9.2020.
- Unicef (2020): Eight children die in Al Hol camp, northeastern Syria in less than a week.12.8.2020. Saatavilla <<https://www.unicef.org/press-releases/eight-children-die-al-hol-camp-northeastern-syria-less-week>>, luettu 3.9.2020.
- Vainio, Juulia (2020): Syyllisyys, uhrius ja sukupuoli. Isis-naisten identiteettikategoriat ja poikkeavuuden rakentuminen Helsingin Sanomien kirjoituksissa. Pro gradu -tutkielma, Jyväskylän yliopisto. Saatavilla <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/70116/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-202006224308.pdf?sequence=1&isAllowed=y>, luettu 19.11.2020.
- Vale, Gina (2019): Women in Islamic State: From Caliphate to Camps. ICC Policy Brief. Vol. 10, 1–16. Saatavilla <<https://icct.nl/wp-content/uploads/2019/10/Women-in-Islamic-State-From-Caliphate-to-Camps.pdf>> luettu, 15.4.2020.
- Valtioneuvosto (2019): Valtioneuvoston periaatepäätös UM/2019/203. Valtioneuvoston periaatepäätös suomalaislasten kotiuttamiseksi al-Holin leiriltä. Saatavilla <<https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatos?decisionId=0900908f80677066>>, luettu 3.9.2020.
- Valtonen, Kathleen (2001): Social Work with Immigrants and Refugees: Developing a Participation-based Framework for Anti-Oppressive Practice. British Journal of Social Work, Vol. 31, 2001, 955–960. Saatavilla <<https://academic-oup-com.ezproxy.jyu.fi/bjsw/article/31/6/955/1663201>>, luettu 9.9.2020.
- Yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991). Saatavilla https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/1991/19910060/19910060_2>, luettu 10.9.2020.

LIITE 1: AINEISTO

Toimittajat:

- T1: Kaleva, pääkirjoitus 12.12.2019: Pelastakaa ainakin lapset
- T2: Turun Sanomat, kolumni 21.12.2019: Miksi hallitus leikki ihmishengillä eikä tehnyt työtään?
- T3: Helsingin Sanomat, mielipide/kolumni 11.12.2019: Lasten pelastaminen ei ole poliittinen asia. Lastensuojeluviranomaiset tekevät jatkuvasti kiireellisiä päätöksiä, joilla haetaan lapset turvaan vaarallisista oloista.
- T4: Aamulehti, uutiset/ kolumnit 12.12.2019: Keskustelu lähti lapasesta – al-Holin varsinainen asia unohtui
- T5: Aamulehti, mielipiteet/ kolumnit 30.5.2019: Suomi on paras maa suomalaisille?
- T6: Kaleva, essee 29.12.2019: Tänä vuonna joulu ei ollut valon pahan tahdon ja pimeyden juhla
- T7: Helsingin Sanomat, kommentti/ ulkomaat 7.12.2019: Ulkoministeri Haavistoon henkilöityvä kiista on myös oire kansainvälisen yhteisön saamattomuudesta.
- T8: Helsingin Sanomat, ulkomaat, kolumni 21.12.2019: Suomeen tuotavista ”Isis-lapsista” herännyt keskustelu osoittaa, etteivät kaikki tiedä, mitä lapsen oikeuksilla tarkoitetaan.
- T9: Kaleva, pääkirjoitus 8.3.2019: Suomalaiset Isis-taistelijat pitää saattaa teoistaan vastuuseen vaikka se tulisi kalliiksikin – kalifaattiin viedyt lapset tarvitsevat kuitenkin turvallisen paluun kotiin.
- T10: Helsingin Sanomat, pääkirjoitus 11.12.2019: Al-Holin kysymyksen väistely tuli tiensä päähän, ja tavoitteista on syytä puhua ääneen. Hiljaisuus on jättänyt tilaa spekulatioille ja väärille käsityksille.
- T11: Helsingin Sanomat, mielipide/kolumni 18.12.2019: Al-Holista palautettavat ovat kuin oppikirjaesimerkki tapauksesta, jossa tiedustelulakeja voidaan käyttää. T12: Helsingin Sanomat, pääkirjoitus 15.12.2019: Taktikoinnin sijaan al-Holin kysymyksessä on noudatettava kestäviä periaatteita.
- T13: Kaleva, pääkirjoitus 28.6.2019: Päätäjien on pidettävä päänsä kylmänä: lakia ja sopimuksia ei voi sivuuttaa Isis-äitien ja heidän lastensa asian käsittelyssä
- T14: Aamulehti, uutiset/politiikka, näkökulma 17.12.2019: Pääministeri Marin pelasti jämäkkyydellään hallituksen uskottavuuden – Haavisto sai poliittisen synninpäästön.
- T15: Helsingin Sanomat, pääkirjoitus 17.12.2019: Tapauskohtainen harkinta on tärkeää al-Holin perheiden asioiden käsittelyssä.
- T16: Turun Sanomat, näkökulma 5.8.2020: Jo neljä suomalaista Isis-äitiä paennut al-Holin leiriltä – käykö virallinen kotiutusoperaatio tätä menoa tarpeettomaksi?
- T17: Kaleva, kolumni 13.8.2019: Ei kyytiä al-Holin suomalaisnaisille – hallituksen vaikea päätös jäi keskikesällä monelta huomaamatta.

T18: Kaleva, kolumni 18.10.2019: Al-Holin pidätysleirin lasten hakemisella voi olla kiire – Turkin hyökkäys Pohjois-Syyriaan uhkaa leiriä pyörittävän kurdihallinnon vakautta.

Lukijan mielipide, yksityishenkilö:

- Y1: Kaleva, mielipiteet, 12.7.2019: Noudattaako Suomi YK:n yleissopimusta lapsen oikeuksista. Syyrian al-Holin leirillä olevien suomalaislasten osalta?
- Y2: Aamulehti, mielipiteet lukijalta 24.2.2020: Edes pakolaisleirien lapsia ei haluta auttaa, jälkipolvet häpeävät toimintaamme.
- Y3: Turun Sanomat, lukijalta 6.7.2019: Lastuja yläjuoksulta – kirveellä kimppuun
- Y4: Helsingin Sanomat, Lukijan mielipide 4.7.2019: Al-Holin leirillä olevien naisten ja lasten omaisten hätä on suuri. Leirillä olevien teot tulee tutkia yksilöllisesti oikeusvaltion periaatteiden mukaisesti.
- Y5: Helsingin Sanomat, lukijan mielipide 20.7.2019: Lapsen erottaminen äidistään aiheuttaa korjaamattoman trauman
- Y6: Helsingin Sanomat, lukijan mielipide 26.5.2019: Suomen toimettomuus pöyristyttää – Syyriassa leirillä olevien lasten ja heidän äitiensä hyvinvointi tulee turvata.
- Y7: Aamulehti, mielipiteet lukijalta 23.2.2020: Jos lapseni tai lapsenlapseni olisi leirillä, tekisin kaikkeni, että saisin heidät sieltä pois.
- Y8: Turun Sanomat, lukijalta 9.8.2019: Lapset pitää saada pois Al-Holista.
- Y9: Turun Sanomat, lukijalta 21.7.2019: Kuka päättää isis-naisten kohtalosta?

Asiantuntijanäkökulma:

- A1: Kaleva, kolumnit 5.5.2020: Lapset eivät kuulu kärsijän paikalle.
- A2: Helsingin Sanomat, lukijan mielipide 28.12.2019: Al-Holin leiri on purettava yhteistyöllä
- A3: Helsingin Sanomat, lukijan mielipide 29.9.2019: Syyriassa al-Holin leirillä olevat suomalaislapset on saatava turvaan nopeasti. Olosuhteet leirillä ovat hengelle ja terveydelle vaaralliset.
- A4: Helsingin Sanomat, lukijan mielipide 9.3.2020: Suomen poliittisen johdon tulisi myöntää Kreikan rikkovan pakolaissopimusta. Asian myöntäminen ei estä Kreikan tukemista kaikin mahdollisin tavoin.
- A5: Helsingin Sanomat, lukijan mielipide 20.6.2019: Isis-leirille joutuneita naisia ja lapsia pitää avustaa.
- A6: Helsingin Sanomat: Lukijan mielipide 27.5.2019: Hallitus laiminlyö velvollisuutensa auttaa naisia ilmeisessä hengenvaarassa. Sen selvittäminen, ovatko naiset syyllistyneet rikoksiin, kuuluu oikeusviranomaisille ja tuomioistuimille, ei poliittiselle hallitukselle.
- A7: Helsingin Sanomat: lukijan mielipide 11.12.2019: Syyriassa al-Holin leirillä olevat lapset eivät saa olla poliittisia pelinappuloita. Syyriassa olevat

suomalaiset lapset eivät ole vastuussa vanhempiensa teoista, eikä heitä pidä niistä rangaista.

A8: Helsingin Sanomat, lukijan mielipide 19.12.2019: Lastensuojelun viranomaisille on annettava työrauha al-Holin tilanteesta huolimatta.

A9: Helsingin Sanomat, lukijan mielipide 26.5.2018: Lasten erottaminen äideistään on julmaa.

A10: Kaleva, kolumni 5.1.2020: Lapsia ja ISIS-lapsia – lapset terrorismin uhreina.

Lukijan mielipide, poliitikko:

P1: Turun Sanomat, lukijalta 13.12.2019: Poliittista pingispeliä lasten oikeuksien kustannuksella

P2: Aamulehti, mielipide 28.12.2019: Kansalaisuus pois terrorismia ihannoivilta. Al-holin äidit eivät ole uhreja. Lapset pitää voida erottaa heistä ja yhteydenpito tarvittaessa katkaista.

P3: Aamulehti, mielipide lukijalta 16.12.2019: Jouluiset terveiset eduskunnasta. Aito välittäminen omasta kansasta luo turvallisuudentunnetta.